

מקוה ע"ג האוצר

מהדורה חדשה עם תיקונים והוספות

תשורה משמחת הנישואין של
הרה"ת מנחם מענדל עזרא ומירוש שי' לרנר
ט' אלול תשע"ה

פתח דבר

בשבח והודיה לה' יתברך על כל הטוב אשר גמלנו ובחסדו הגדול זיכנו לשמחת נישואי בננו היקר, הת' מנחם מענדל עזרא שי' עב"ג מירוש תחי'. הננו מתכבדים להגיש בפני המשתתפים בשמחתנו – מהדורה חדשה של הקונטרס "מקווה על גבי האוצר" שחובר ע"י אבינו הרה"ח ר' בועז ע"ה לרנר.

כהקדמה לקונטרס באו:

• סקירה קצרה וכמה סיפורים מפעילותו של אבינו לתיקון ובניית מקוואות בשיטת חב"ד, בשליחות הרבי – ברחבי הארץ והעולם.

• 'מבוא' נרחב על השתלשלות גילוי המקוה בשיטת חב"ד והדיונים התורניים שליוו אותו במרוצת השנים – מאת הרה"ח ר' שמעון שי' ויצהנדרלר.

תקוותנו ובטחוננו כי קונטרס זה יהיה ה'מכה בפטיש' האחרון שיביא את הגאולה האמיתית והשלימה "ומלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים" תיכף ומיד ממש. יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

בברכת כתיבה וחתימה טובה

לשנה טובה ומתוקה!

משפחת לרנר

הבא לטהר - בשליחות הרבי, מסייעין בידו

סקירה קצרה על פעילותו של המחבר הרב בועז לרנר ע"ה
למען בניית מקוואות חב"ד בארץ ובעולם

"באחד הלילות ראיתי את הרבי בחלום, והוא שאל אותי 'ומה עם נחלה?..' התעוררתי ולא הבנתי למה מתכוון הרבי. שאלתי כמה ידידים, ומישהו העיר את תשומת לבי, לכך שהמקווה שהחל להיבנות בנחלת הר חב"ד לע"נ הרבנית, עומד תקוע. הוא הוסיף והזכיר לי את השיחות החריפות של הרבי אודות הבנייה התקועה של המקווה בקראון הייטס. כתבתי כל זאת לרבי ושאלתי האם להתעסק בעניין סיום המקווה. התשובה של הרבי הייתה חיובית בצירוף הסכמה וברכה.

ואכן, כל סיפור בניית המקווה בנחל'ה היה מפליא ומעניין. לקראת סיום הבנייה, נסענו במיוחד למילאנו באיטליה, כדי לקנות סוג מסוים של קרמיקה יקרה אותה היה ניתן להשיג רק שם. אני ואדריכל המקווה, הרב מרדכי גורליק כתבנו על כך לרבי ב'אגרות קודש' וזכינו לקבל אגרת מדהימה בה כתב הרבי "שמודיע לי על מצבו

"זה מה שיציל את הדור" כך היה שגור בפי ר' בועז, תוך כדי דיבורו בלהט על שיטות והידורי בנייתם של מקוואות חב"ד. זהירותו והקפדתו הדקדקנית על כל פרט ופרט בנושא, לא נבעה רק ממומחיותו הגדולה בתחום והיותו קבלן חרוץ ודייקן במלאכתו. היה ניכר כי הוא עושה זאת כמי שהעניין אכפת ונוגע לו אישית. ר' בועז היה חדור באמונה כנה כי התיקונים, השיפורים וההידורים עליהם עמל והתייגע ואף נאבק למען ביצועם – אכן יתנו את אותותיהם והשפעתם המכרעת לטהרת וקדושת הדור הצעיר.

המקווה הראשון

פעילותו של ר' בועז בתחום המקוואות החלה באורח פלאי, בשנת תשנ"ג, עקב חלום מיוחד בו זכה לראות את הרבי מלך המשיח שליט"א. וכך סיפר ר' בועז לפני כמה שנים בראיון ל'בית משיח':

מכן התוועדנו עם השליח הרב **גרשון מענדל גרליק**. היינו שיכורים מרוב שמחה. ר' גרשון מענדל הסביר אז מדוע הרבי הרש"ב תיקן תקנה מיוחדת של בור על גבי בור – היות וקם דור חדש ובו נשמות של חיילי בית דוד, לכן, כדי להוריד נשמות נעלות שכאלו, צריך את התקנה הקדושה של בור על גבי בור, כדי שהטבילה תהיה בשיטה הכי מהודרת שלא הייתה כדוגמתה מאו ומעולם".

רעיון זה היה נר לרגליו של ר' בועז בכל הקשור למהפכת מקוואות חב"ד בארץ ישראל ובעולם.

תשובת הרבי פותחת שערים למקוואות חב"ד

לאחר סיום בניית המקווה המפואר בנחלת הר חב"ד ופתיחתו, חיפש ר' בועז את דרכו בהמשך עבודת השליחות בנושא המקוואות, בהכוונת המרא דאתרא הגה"ח הרב **יצחק יהודה ירוסלבסקי**. הוא שאל את הרבי האם להמשיך לעסוק בנושא. היה זה אחרי ג' תמוז, והתשובה הנפלאה שקיבל ב'אגרות קודש' (חלק ו' עמוד קיב-ג) לא הותירה לו מקום לספקות:

פנו אלי ממרכז לטהרת המשפחה אשר בירושלים ת"ו, ע"י בא כוחם ושלוחם כאן הרב ברזל שי' ואחר כך גם בכתב מירושלים לסייע בבניין ובגמר מקוואות בארץ הקודש ת"ו, והבטחתי להם עזרתי... ועוד אחת שצריכה המקוה להעשות בהתאם להוראת כ"ק אדמו"ר

שנמצא כעת עם הרב מרדכי במילאנו ונפגש עם הרב יעקב גאנזבורג...".

למרבה הפלא, בדיוק גייסנו את הרב גאנזבורג כדי שיברר לנו את נושא הקרמיקות במפעלים של מילאנו... כיוון שהרבי אמר לנסוע – נסענו. נחתנו בעיצומו של יום חורפי בחודש שבט, בשעה 12 בצהרים. בשעה ארבע אחר הצהרים כבר היינו בבולוניה, שם מרכז מפעילי הקרמיקות. עד שבאנו, המפעלים היו סגורים. הרב בורנשטיין, השליח המקומי, והרב גורליק ירדו למרתף של אחד המפעלים כדי לשוחח עם כמה פקידים, אך לא הצליחו להשיג מהם כלום. 'תחזרו לארץ ישראל, אין סיכוי שתקבלו', אמרו להם. אני נשארתי למעלה, יושב עם הילדים של השליח.

לפתע יצא מהמפעל איש מבוגר, לידו הלך בחור, ועמם כלב פודל ענק; כולם צועדים לכיוון 'מרצדס' יוקרתית. כלב הפודל הסתובב לעברי והחל לנבוח נביחות איומות. רק אז הבחין בי בעל הבית. הוא פנה אלי ושאל לרצוני, ואני סיפרתי לו לשם מה באנו מהארץ. בו במקום הורה לבחור שלצדו, שהיה בנו, להישאר במפעל ולסגור אתנו עסקה.

עוד באותו לילה יצאנו עם עסקה חתומה על קרמיקות יקרות, ועוד במחיר אפסי...".

להמשיך לעולם את נשמות "חיילי בית דוד"

ממשיך ומספר ר' בועז: "זכורני שלאחר

נווה צדק, תל אביב. עם הרב אשכנזי ע"ה ורב השכונה הרב יצחקי

עם רב העיר קרית אונו הרב ערוסי

המקומי, שאף התבטא כי אם רוצים מקווה חב"ד, שיעברו לגור בעיר אחרת... החלטתי לשבת עם הרב וללמוד עמו את האיגרת של הרבי לעומק. לפתע, באמצע הלימוד, טון הדיבור השתנה לחלוטין. הוא אמר לנו באמצע 'אתם מזכירים לי סיפור כאשר אני הייתי במרוקו, וחשבנו שצריך לעשות תיקון מסוים במקווה. באנו לרבנים לדרוש את התיקון, ממש באותה צורה כמו שאתם כעת מגיעים לתבוע ממני, אז אני יכול לסרב לכם?!' וב"ה, כעבור זמן לא רב התחילו שם בבניית מקווה חב"ד.

גם בחדרה היו בעיות לא מעטות. הרב אקסלרוד, השליח בגבעת-אולגה הגיע איתי לפגישה עם הרב, אך הרב אפילו לא רצה להכניס אותנו. אמרתי לרב אקסלרוד שיגיד לו שבחוף מחכה טייס מתכנן מקוואות מסתבר שהטייס פעל את פעולתו, והורשינו להיכנס... ישבתי אתו ולמדנו יחד את אגרת הקודש של הרבי בנושא המקוואות, ומאו דעתו השתנתה מהקצה אל הקצה בכל הקשור למקווה חב"ד."

מה שיש בחב"ד ואין במקום אחר...

"סיפור נוסף היה גם בבית שמש, שם יש כבר שלושה מקוואות בשיטת חב"ד בור על גבי בור. אחד המקוואות הוא במקווה סאטמר שהרבנים שלהם הסכימו לעשות בור על גבי בור. הגעתי

(מוהרש"ב) נ"ע, כיון שהוא הפוסק שלנו. וכידוע גם כן בדין, אשר באתרא דרב צריך להתנהג דווקא ברב, אף כי באתרא ושמואל כו'. ואין בזה עניין דלא תתגודדו מכמה טעמים וכו'...

באותה אגרת ממשיך הרבי לבאר לפרטי פרטים באיזה אופן צריכה להיות העבודה עם המקוואות, וממשיך: מובן שאין עליהם להיכנס במלחמה אלא להסביר, שזהו היפך הדין להכריח את מי שהוא שלא לקיים כדברי ופסק רבו, ובפרט בעניינים באלו, שמקוואות אלו ואלו כשרים הם על פי כל הדעות...

"התשובה המדהימה הזו של הרבי, מסייעת לי במקרים רבים, כאשר נוצר ויכוח עם הרב המקומי" סיפר ר' בועז "במצב כזה אני פשוט מראה לרב את התשובה של הרבי, וזה עוזר. רבים מהרבנים מבינים לפתע כי בניית מקווה חב"ד, אין זה "שגעון של כמה חסידים", כפי שחשבו, אלא עוד חומרה והידור למקווה הקיים, ובכך פותר למעשה הרבה בעיות שיש בשיטות האחרות.

מהתשובה של הרבי אני גם לומד מהי הדרך הנכונה בצורת הבקשה והדרישה מהרב המקומי לבניית מקווה חב"ד. ראיתי כבר הרבה רבנים ואישי ציבור ששינו דעתם מהקצה אל הקצה אודות המקווה, לאחר שראו את התשובה של הרבי. אחד הסיפורים הקשים היה בשדרות. בהתחלה הייתה התנגדות גדולה מצד הרב

בעיצומה של הבנייה במקווה בחדרה

יעקב הבור בכפר חב"ד ב'

רחבי ארץ הקודש. סיפורים ומופתים רבים התגלגלו סביב עבודתו זו. רק לדוגמה: בקהילת חב"ד בחיפה, היו כמה משפחות שלא זכו לילדים במשך זמן ארוך. תשובות הרבי באגרות קודש הבהירו להם את הקשר למקווה ותיקונו. ר' בועז הוזמן, המקווה תוקן כשיטת חב"ד עם כל ההידורים והמשפחות נפקדו בזרעא חיאוקיימא. גם סביב בניית מקוה 'מי מנחם' שבכפר חב"ד ב' התהלכו מופתים מיוחדים (שפורסמו בחוברת מיוחדת שיצאה סמוך להקמתו). מקווה זה נבנה בזכות נשים צדקניות ע"פ הוראותיו של הרבי וברכותיו באגרות קודש. ר' בועז סייע בכל מאודו לבניית המקווה המפואר והמהודר במיוחד, כשהוא משתמש בשילוב הנדיר של בקיאות בהלכה, ידע בתחום הבניה ויצירתיות במציאת פתרונות.

במהלך ימי ה'שבעה', הגיע בין המנחמים גם הרב מנחם מענדל גלובכסקי, רב קהילת חב"ד ברחובות שסיפר: ר' בועז היה בעל ראש מקורי וידע תמיד למצוא 'פטנטים' שונים ולפתור באמצעותם בעיות הלכתיות וליישב את ההידורים בבניית המקוואות.

את סיום בניית המקווה נהג לחגוג באמירת 'לחיים' ובריקוד חסידי. זכורני כיצד בסיימו לבנות את א' המקוואות, היה ר' בועז בשמחה והתעוררות גדולה ומרוב התרגשות החל לברך את הפועלים שעבדו במקום. קבלן הבנייה שהיה

לפגישה עם המרא דאתרא שלהם, וביחד עשינו סיור במקווה שהוא אחד המפוארים ביותר שאני מכיר. הם הסתובבו איתי, ועל כל דבר שואלים 'האם יש כזה יופי בחב"ד?' ואני עונה להם שאין. כך אנחנו ממשיכים בסיור.

בסיום אמרתי להם: 'עכשיו אני אראה לכם דבר שיש בחב"ד ואין במקום אחר'. בו במקום הוצאתי את המחשב הנייד, והפעלתי את הסרט של הרבי בנושא שלימות הארץ. זהו קטע של מספר דקות בו הרבי צועק מקירות ליבו על העניין. הם עמדו פעורי פה, נרעשים ומשתוממים. לאחר שבוע הודיעו לי שהכל בוצע על הצד הטוב ביותר, וכל התיקונים שדרשתי, התבצעו הלכה למעשה...

"הסברתי להם בהרחבה את החידוש העצום שחידש הרבי הרש"ב, כפי שמסביר הרבי, אשר הטבילה היא למעשה בארבעים סאה, לאחר שהחור בגודל טפח 'מבטל' את הרצפה עליה עומדים, וכך הבור של הארבעים סאה נחשב כבור אחד עם בור הטבילה. הם כל כך התלהבו מההידורים, עד שהמרא דאתרא שלהם אמר לי ברגע של גילוי לב: 'אם היו יודעים איזה הידורים יש במקווה שעל פי הרבי הרש"ב, כולם היו מעדיפים לטבול רק במקווה הזה...' "

המופתים מתגלגלים

ר' בועז הוזמן לבניית מקוואות חב"ד בכל

בבניסה למקוה בנווה דקלים

בית שאן, עם רב העיר הרב לסיי

ומהרגע שהכל היה מוכן לקליטת הגשמים, התיישבה לה מערכת קיצית על המכ"מים של מרכז החיזוי בבית דגן וסירבה להתפנות. חודשיים של בצורת, שמים כחולים ובהירים פקדו את אזורינו ושום סימן לשינוי לא נראה באופק.

הגיע י' שבט. זה היה בשבת. אני הייתי אז מהת' השלוחים בישיבה, אורח השבת היה הרב בועז לרנר. כל השבת התוועדנו עם בועז ועם הנהלת הישיבה. בשבת בצהריים החליטו הנהלת הישיבה עם הרב לרנר לבקש את ברכת הרבי בקשר לגשם.

תשובת הרבי ב'אגרות הקודש' הדהימה את כולם. היה זה מכתב לרב מרדכי פרלוב, שבסיומו כתב הרבי את השורה הבאה: "עלה ברעיוני שאולי עדיין חסר מה במקוה שלהם, וזה מעכב הגשמים. וכדאי לבדוק כל עניני' עוד הפעם".

בועז מיד התחיל לעשות חישובים בראש וניסה לחשוב היכן יכולה להיות בעיה. "יכול להיות שהבור לא אטום לגמרי" הוא אמר. הבור, הכוונה לסוג של בור-תעלה בעומק של כשני מטרים שיורד מתוך הזאל אל המקוה שבקומה מתחת. בועז ניגש מיד, שלף את המכסה וקפץ פנימה עם הסירטוק.

הוא מישש וסרק היטב את הבור, ויצא מאוכזב, הכל היה אטום כראוי. "אולי על הגג" הוא אמר וקפץ מיד לגג הסמוך שמשם היו

חסיד חב"ד ניגש אליו וביקש ברכה להולדת בת. ר' בועז השיב לו "אתה חב"דניק – תבקש ברכה רק מהרבי!"...

אך אז נזכר ר' בועז בחלוקת הדולרים בה הביא אל הרבי את חבריו לטייסת חיל האוויר, שגם הוא ביקש ברכה מהרבי להולדת בת והרבי השיב לו "כשאתה טס באוויר – תזכור על-דבר הקב"ה, זה קל יותר מאשר כשנמצאים למטה" ואכן, אותו טייס התפלל בעת הטיסה ונולדה לו בת.

על יסוד תשובה זו של הרבי – אמר ר' בועז לאותו קבלן שיעלה לגג המקוה – שם המקום הגבוה שבנמצא ויתפלל ויבקש שם ברכה, כעבור תקופה נולדה גם לו בת...

ארוכות השמיים נפתחו

מספר ר' שניאור חביב: "לפני כארבע עשרה שנה, נבנה המקוה ברמת אביב מתחת לישיבה. בניית המקוה ברמת אביב היה מסוג המבצעים שגם שנים רבות לאחר מכן, יש דברים שעדיין אי אפשר לדבר עליהם.

הרב בועז לרנר ליווה את הבנייה מהרגע הראשון. בדרכו היסודית והבלתי מתפשרת הוא דקדק בכל ההידורים והחומרות שלו. בניית המקוה הסתיימה באזור כסלו. זה היה בעיצומו של החורף ונושא מילוי המים לא ממש הטריד את הנהלת הישיבה. אבל משהו פתאום השתבש,

קאסול, הודו

דרמאפלה, הודו

ר' בועז לא הסתפק בעבודתו ומטרתו 'הרשמית' לשמה הגיע. בתקופת שהותו בבתי חב"ד הוא הפך ממש ל'שליח' פעיל ותוסס במקום. מידי לילה הוא התיישב להתוועד יחד עם המקורבים והמטיילים. בהתוועדויות אלו החדיר בהם התקשרות לרבי מלך המשיח וגילה את הניצוץ היהודי החבוי בקרבם, כשהוא דורש מהם להבעירו בקיום תורה ומצוות, לימוד חסידות ושינון תניא בע"פ.

במקרים רבים שמר ר' בועז על קשר עם חלק מהמשתתפים בהתוועדויות אלו וליווה אותם בהמשך התקרבותם וחזרתם בתשובה. חלקם אף חזרו ונפגשו עמו בארה"ק והגיעו לשבתות בביתו. מכל 'מקורב' מתחיל דרש ר' בועז לנסוע בהקדם האפשרי אל הרבי ל-770 ואכן, הגעתם הראשונה של רבים מהם לרבי נזקפת לזכותו.

הרה"ח **שימי גולדשטיין** שליח הרבי בעיר פושקר שבהודו, נזכר כיצד הגיע ר' בועז לבניית המקווה בבית חב"ד שלו, היה זה בסיום עונת ה'מונוסונים' בה יורדים הגשמים בהודו בימים מסוימים ומדוייקים ביותר, כשלא נראה סיכוי לירידת גשמים מחוץ לימים אלו. ר' בועז כתב לרבי, קיבל ברכה והבטיח כי יירדו גשמים.

למרות לגלוגם של ההודים המקומיים הוא המשיך בבנייה כרגיל, (בינתיים הוא נסע לכמה ימים, לבניית המקווה בבית חב"ד במומבאי אצל השליח הרב **גבי הולצברג** הי"ד) ואכן, בסופו של

המים אמורים להישפך אל תוך הבור. הוא סילק חפץ כלשהו שהפועלים שכחו על הגג והמשיך לסרוק את השטח. לפתע גילה על הרצפה מסמר גדול (שמקבל טומאה ומהווה בעייה בהמשכת מי-גשמים). הוא התכופף להרים את המסמר, ופתאום נשבה רוח, זה היה כל כך פתאומי, שכאשר הוא התרומם, הכובע שלו פשוט עף.

טרם חלפה שעה קלה והשמים התקדרו עבים. במוצאי שבת נאלצנו להמתין זמן רב עד שהלבנה הגיחה לרגע מהעבים, ואת המשך קידוש הלבנה וריקודי השמחה עשינו בקניון רמת אביב, כאשר גשם שוטף ממשיך לרדת עוד שעות רבות ללא הפסקה וממלא את הבורות."

מסעות טהרה חובקי עולם

ר' בועז כיתת רגליו בכל רחבי העולם עבור בניית מקוואות חב"ד. השלוחים בהודו, בסרי-לנקה, במרכז אמריקה, באוסטרליה ועוד זוכרים את התמדתו ועקשנותו ובעיקר את התמסרותו לתיקון כל פרט וכל הידור בצורה הכי מושלמת שרק יכולה להיות.

בעשור האחרון השקיע ר' בועז רבות בבניית מקוואות בבתי חב"ד במדינת הודו, על כך מספר ר' **ישראל בוכבינדר**, שאז, לפני כעשור – היה מטייל בהודו וכיום, אחרי התקרבותו וחזרתו בתשובה – הוא נמנה בעצמו על צוות השלוחים של בתי חב"ד במדינה:

נואמילה, מריבו אמריקה

עצומה בהלכה ובהידורים לצד חוש המצאה שלו שנתן פתרונות יצירתיים לעקוף קשיים שונים ומשונים בכל תחום ותחום, הן בתחום שיפוץ ותיקון מקוואות קיימות, אך בעיקר בניית מקוואות חדשות בשיטת 'מקוה ע"ג האוצר'.

גדולי תורה מכל החוגים ורבני אנ"ש ששוחחו איתו בנושא נדהמו מבקיאותו העצומה בשיטות השונות ובמיוחד בעמקות הנפלאה שהבין וירד לשורשם של דברים.

בחדש ניסן תשע"ד נפגש ר' בועז עם האדמו"ר מצאנז במאפיית המצות בקרית צאנז בנתניה. הוא ניגש אליו וביקש להעניק לו במתנה 'דולר' מהרבי שליט"א. בהמשך התגלגלה השיחה לדיני מקוואות ובמשך חצי שעה רצופה שוחח ר' בועז עם האדמו"ר בעמקות נפלאה על נושאים מורכבים בדיני מקוואות ובמיוחד על תשובת בעל הדברי חיים' מצאנז בעניין, במהלך השיחה ניכרה התפעלותו העצומה של האדמו"ר מ'אברך חסידי' שיד ושם לו בהלכות חמורות אלו. (השיחה הוקלטה כולה ע"י חסידי צאנז ובעז"ה תתמלל ותראה אור על ידי מכון צאנז).

פטירתו הפתאומית

בליל ט"ו אייר השנה, אחרי סיום בניית המקווה בעיר קלארק - מקווה ראשון במדינת הפיליפינים. במהלך התוועדות חסידית לרגל 'חנוכת הבית' למקווה נוסף במדינת הפיליפינים

דבר, העננים הגיעו בפתאומיות ומי הגשמים מילאו את אוצר המקווה.

מספר הרה"ח דני ווינדבאום שליח הרבי בקאסול: אני נזכר באפיזודה מעניינת הממחישה כיצד "שלוחו של אדם כמותו" ממש. היה זה כשהגיע ר' בועז לרנר כדי לבנות את המקווה בבית חב"ד, כשראו תושבי הכפר את הדרת פניו וזקנו המלבין של ר' בועז כשהוא לבוש בכובע ובסירטוק - הם הביטו עליו ביראה, כשהם מנסים להשוות בינו לבין תמונתו של הרבי המתנוססת על הבניין. הוא היה נראה להם כל כך דומה, עד שהם ניגשו לשאול אם אכן זהו 'הבוס הראשי' - הרבי שליט"א, שהגיע לכאן לביקור?...

גאונות ובקיאות עצומה בתחום

מספר ידידו הרב שמעון ויצהנדר: ר' בועז התברך בחוש הנדסי ויכולת המצאה מפותחת בפרקטיקה המעשית של בנייה ותכנון. את כשרונותיו אלו, הוא רתם לצורך בניית מקוואות חב"ד, דווקא כאלו התואמים במדויק לשיטתו של הרבי (כמבואר בקונטרס זה). הוא צלל לעומק הסוגיות הסבוכות בש"ס ובראשונים של דיני המקוואות, ובמיוחד בתורתם של רבותינו נשיאנו הק'.

בוני המקוואות בארץ הכירו אותו היטב והעריצו את עבודתו המסורה שחיברה בקיאות

בית עלית

פרי לנקח

ברוב גאונותו הצליח להסביר את השיטה וההידורים שהוסיף הרבי – יחד עם ההסבר לפי כל השיטות בש"ס ובפוסקים, עד שהרבנים שעמדו במקום התפעלו מרוב גאונותו – ומאז הם הפכו לידידים ומעריכים אותו מאוד.

כך פעל במשך שנים בדביקות למטרה גם בימים ושעות שאינם שעות עבודה המקובלות, אלא כשהיה צורך מיד הגיע אל עירינו תוך זמן קצר בכדי: לתקן, ליעץ, לבדוק ולתכנן, למלאות את אוצרות המקוואות במי גשמים עם כל הפרטים וההידורים לפי מנהג חב"ד, ואת הכל עשה בפשטות בהיותו גם: הרב המכשיר, גם הקבלן, האדריכל, המבצע וכו' וכו'.

היום כשבוע לאחר פטירתו ואחרי כמה ימים של טלפונים וכו' מתברר שלא בנמצא אדם אחד שיעשה את כל הדברים הנ"ל שעשה, אלא צריכים לכך כמה אנשים...

•

בשנים האחרונות שקד ר' בועז על עריכת חיבור תורני שיסכם בבהירות את הסוד הנפלא של מקווה זה, בכדי להוכיח הלכתית עד כמה דווקא בניית מקווה מסוג כזה היא המהודרת והמושלמת ביותר, ללא כל סרך של חששות הלכתיות ואפילו של מנהגי ישראל. הוא הצליח להוכיח כי דווקא במקווה זה יש גם את ה'זריעה' יחד עם 'השקה' ויחד עם טבילה בתוך האוצר

– נפטר ר' בועז בפתאומיות והשיב את נשמתו הטהורה, מתוך ריקוד חסידים.

זרם של מאות מנחמים הגיעו לבית המשפחה, ועמם התגלו סיפורים חדשים ומדהימים מפעילותו של ר' בועז בבניית המקוואות ובמיוחד כיצד ניצל כל הזדמנו כזו לקשר יהודים נוספים לרבי מלך המשיח ולפרסם את תורתו והוראותיו בכל מקום אליו הגיע.

לפנינו מכתב אחד מני רבים, שהגיע לבית המשפחה בימי השבעה, מאת 'ועד המקוואות' בביתר עלית:

לכבוד הרבנית לרנר שתליט"א וכל המשפחה הנכבדה שליט"א. שלום וברכה!

בצער רב וביגון קודר שמעתי על הבשורה הקשה והמרה על הסתלקותו ללא עת של ראש משפחתכם הרה"ג הרה"ח ר' בועז זצ"ל.

שבוע לפני שנסע למדינת הפיליפינים דיברתי עמו שכשיחזור יגיע אל עיריית ביתר-עלית לפגישה, בכדי לתכנן עם העירייה וכל הנוגעים בדבר את מקווה חב"ד בור ע"ג בור בעירנו – אך לדאבון ליבנו הדבר לא התגשם.

זאת לאחר שבנה אצלו 3 מקוואות בור ע"ג בור במסירות נפש נפלאה, על אף ההתנגדות בתחילה – לא התפעל משום דבר אלא בער אצלו כאש להבה ההתקשרות ודבקות בקיום הוראות רבותינו נשיאנו במלואם ובדייקנות נפלאה, עם כל השכלולים וההידורים.

בהנחת אבן הפינה למקוה נוסף בפליפינים, שעות לפני פטירתו

בהנחת המקוה בשכונת נחלת מנחם בקריית מלאכי

מותיר אחריו במחשבו האישי עשרות קבצים של רשימות וקיצורים, בהם החל ר' בועז לפרט את תוכן הספר. חומר זה דורש עוד עבודה רבה כדי להביאו לשלב הוצאתו לאור בצורה מסודרת – ועוד חזון למועד.

אחרי פטירתו, מצאו בני המשפחה עותק ממהדורתו הראשונה של הקונטרס "מקווה ע"ג האוצר" כשעליו רשומים תיקונים והערות בכתב ידו, אותם ציין לעצמו לאור מסקנותיו משלל תגובות והערות שקיבל. כעת, לקראת חתונת בנו, מוציאים בני משפחתו את הקונטרס במהדורה מחודשת בה תוקנו הערות אלו.

כאן המקום להודות מעומק הלב, לידידו הקרוב של אבינו, ראש ישיבת תורת"ל בראשון-לציון, הגה"ח הרב **שמעון ויצהנדלר** שיחי', על עזרתו ועבודתו החשובה בעריכת הקונטרס, הן במהדורתו הראשונה והן במהדורתו הנוכחית ותודה כפולה ומיוחדת על השקעתו בכתובת ה'מבוא' הנפלא והייחודי שהכין לקראת הוצאת הספר המלא בעז"ה – והובא בקונטרס זה, בעמודים הבאים.

עצמו, כך שכל הפקוקים שאולי היו קיימים – סרו מאליהם.

ר' בועז תכנן להוציא ספר מקיף בנושא, הוא הכין את תבניתו הכללית והחל לעבוד על עריכתו בפועל, כשהוא נעזר במיוחד בידידו ורבו משכבר הימים, הגה"ח הרב **ברוך בועז יורקוביץ** מד"א שיכון חב"ד בלוד, שיחד עמו ובינן נושאים בתחום המקוואות.

בתור התחלה פרסם את הקונטרס "**מקווה ע"ג האוצר**" (שעבר את הגהתו של הגה"ח הרב **שלמה זלמן לבקיבקר**) בכדי לתת טעימה לכל אחד ואחד להבין במה מדובר. מיד עם הופעת הקונטרס הוא עורר התעניינות עצומה בקרב כל בוני ומומחי המקוואות. גל אדיר של תגובות זרמו אליו בעקבות הקונטרס. הערות, הארות ודברי שבח מחוגים מחוץ לחב"ד, שלראשונה הבינו לעומק את חידושו הנפלא של המקווה בשיטת חב"ד.

הוא המשיך והתקדם בעבודתו על הספר המלא, אך כאמור, למרבה הצער בעיצומה של העבודה העיונית, לצד עבודה מעשית בבניית המקוואות – נפטר ר' בועז בפתאומיות, כשהוא

מבוא

העברת מסורת הכשרת מים שאובים מהדור הראשון לדור השניעי

— ענינו של 'מקוה על גבי האוצר' —

מאת הרב שמעון ויצנהדלר

מעיינות ליובאוויטש נורעים ונקווים ברוסמוב

"עשר גלויות גלתה ליובאוויטש", גילו לנו רבותינו נשיאנו¹, והגלות הראשונה והמשמעותית מבין כולם² – "גולת רוסטוב" ("ואני בתוך הגולה על נהר דאן" – כותב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בא' ממכתביו³).

ליובאוויטש – מקום מופלא מעורר השראה אשר במרכזו נמצא נהר עם מי מעיינות, מוקף ביערות הד. ליובאוויטש – מקום אשר כבר מראשיתו התחילו לפכות בו מעיינות תורת הנסתר על ידי אגודות צדיקים נסתרים שמהם ומתוכם צמחה דמותו של הנשמה החדשה, רב ותנא – הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, מפיץ ומגלה מי הדעת הטהור מתוך מעיינות הבעש"ט ותלמידיו. ליובאוויטש – מקום שהודו זיוו ותפארתו מבצבץ ונחשף מתוך מסמך מופלא⁴ פרי עטו של נשיאנו השישי הוד כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ – ספר הזכרונות.

משם היה קשה המעבר החד לרוסטוב עיר כרך ששיבתה קשה⁵, כעדות חז"ל וכביאורם של רבותינו⁶.

לרגע קטן היה נראה ונרגש לחסידים ונאמני בית רבי⁷, כי מפני חטאינו גלינו ממקור חיינו והתרחקנו ממקור מים חיים – מעיינות ליובאוויטש, לעבר שאון הכרך הגדול, על שלל הויות העולם שבו, אך לא רחק היום ומעיינות ליובאוויטש חזרו וניעורו בהמשך גילוי תורת החסידות בעיר רוסטוב, ובמיוחד כאשר דווקא בה החל לעסוק ביתר שאת בכתיבת החלק שלא נאמר בהמשך הכתרת-ער"ב, בהגהת, כתיבת ועריכת חלק מהפרקים והקיצורים של מרבית ההמשך שהוא הוא מסתר צפונותיה של כל משנת החסידות⁸.

מעיינות להביא את משיח!
 (5) תיאור העיר, חיי הדת שלה וכו' ראה ב'בתוך הגולה' (קפלון).
 (6) ראה לקו"ש ח"ג ויחי, שיחת פורים תש"כ ועוד הרבה.
 (7) ראה ליובאוויטש וחייליה ע' 96, זכרון לבני ישראל פי"א,
 (8) לכהנ"ל ראה ב'סקירה' שבסוף כרך א' של 'המשך תער"ב' (מהדורת תשנ"ב). וראה גם מאמריו של הרה"ח הרה"ח הרה"ת ש"י חזן שהיה בין מהדירי ההמשך בשנת תשנ"ב – בחודש כסלו תשנ"ב בשבועון כפר חב"ד ועוד. למהותו של ה'המשך' ראה בהרחבה ב'מבוא' לספר 'מסתר צפונותיך' (בהוצאת 'ממש – מרכז ההפצה באה"ק').

(1) נסמן בקונטרס בית רבינו שבבבל. דיון במיקומם של עשר הגלויות פירסם הרה"ח הרה"ת ר"ש ש"י קראוס בשבועון בית משיח גליון 270 ע' 28 ואילך – קחהו משם.
 (2) כמה סימלי שהיום האחרון ששהה כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בליובאוויטש היה היום האחרון שבו נאמר המאמר האחרון שחתם את חלקו הגלוי של המשך הכתר – תער"ב (ש"פ וירא תרע"ו – חותם חלק ב' של "בשעה שהקדימו תער"ב").
 (3) אג"ק ח"ב ע' תתכא, וראה 'לשמע אוזן' ע' קח וכן בפשטות כותב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ב'חנוך לנער' ועוד.
 (4) ראה שיחת ש"פ ויקהל תש"י שפירסומם של אותם זכרונות היו חלק עיקרי בבזבוז האוצרות-

אולם דומה שהמעיינות האלוקיים־רוחניים שנבעו שוב ברוסטוב, באו לידי ביטוי גם במים גשמיים⁹ – דווקא שם התגלה החידוש המופלא של טהרת והכשרת מי העיר רוסטוב הגשמיים, מים תחתונים (מים בתפיסת ידי אדם כלשון ההלכה), על ידי זריעתם, השקתם ואיחודם עם מים העליונים מי הגשמים (בידי שמים) – בדמות המקוה הנודעה – 'בור על גבי האוצר', פרי שכלו האלוקי־הלכתי־תורני¹⁰ ויגיעתו וביורו המעשיים¹¹ של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב. ושוב חזרו חסידים לטבול במי הדעת הטהורים כפשוטו וכמדרשו.

אולם שנים בודדות בלבד לאחר בניית חסידות חב"ד ברוסטוב ואיתה־עמה מקווה הטהרה הייחודי, גלתה שוב ליובאוויטש, לגלות אחר גלות והמקוה כמעט ונשכחה מלב, עד שנסתם בגשמיות על ידי פלישתים¹², ומחמת הצרות והשמדות והגזירות כמעט ונשתכחה תורת הטהרה שהתגלתה במקוה זו¹³.

אולם דווקא בגלות העשירית של בית ליובאוויטש, עת הגיע בנו יחידו ממלא מקומו של בונה המקוה לחצי כדור התחתון, שוב התגלה יסודו של המקוה, כאשר חתנו הוד כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א החל לאסוף כל השמועות, הדינים והפירושים במנהגי חב"ד ובחורף של שנת תש"י פנה אל מעתיק השמועה הנודע הגה"ח מוהר"י ע"ה לנדא בבקשה לקבל את כל הידוע על בניית המקוה. מאותו רגע החל לשלוח את תבניתו לכל הארצות ולאיים הרחוקים וכך שמיד עם התחלת הדור השביעי בשנים תש"י־תשי"א חזרה תורת הטהרה של מייסד כור ההיתוך לחיילי בית דוד – תומכי תמימים במטרה האחת והיחידה "לנצח את אלו שחרפו עקבות משיחך".

גאוני החסידים ומקושרי האמת שהתבוננו ויגעו ביצירה האלוקית הלזו, חשו כי טמון בה סוד נפלא ובמשך שנים רבות לא פסקו מלהגות בה זה בכה וזה בכה. אולם דווקא בתקופה האחרונה, זכה אחד ממקושרי בית רבי שליט"א – הגה"ח בועז לרנר ע"ה שהשקיע את מיטב שנותיו, כשרונותיו ומרצו להשקיע עצמו במי הדעת¹⁴ הטהור ולנסות ולנגוע באפס קצהו (אך כולו לא תראה!) של תקנת המקוה. לדבריו המקוה הלזה אינו אלא גלגול מחדש ומעשי של

(9) וכפי שהרמב"ם בסיום וחותם ספר טהרה

והלכות מקוואות, השגור על לשונו של רבינו שליט"א, משווה בין דיני הטבילה במקוה המטהר טמאים למי הדעת המטהרים דעות כוזבות שהם־הם מעיינות החסידות.

(10) ובלשונו של הוד כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א: "אופן עשיית מקוה של . . . איש שבו רואים מעלות אנושיות . . . איש שברור כשמש שהי' איש אלוקי – פי' שהיה לו שכל אלוקי" (אגרות קודש ח"ה

אגרת א'תמא).

(11) שמץ מהם מבצבץ באגרותיו מאותם ימי בניית המקוה שנלקטו בכמה בימות מתוך אג"ק שלו ח"ה.

(12) לכהנ"ל ראה 'בתוך הגולה' ע' 165 ואילך.

(13) לפי עדות הרה"ת ר"י חיסריק ע"ה כבר בתרע"ח היה מקוה כזה בעיירה החסידית קרמנצ'וק (זכרונותיו ב'רשימות דברים').

(14) "דעת" – זה סדר טהרות (שבת לא, א).

אותה המקוה שנבנתה על שפת הנהר בו נבעו מי המעיין¹⁵ שבליובאוויטש, על פי הוראותיהם הדקדקניות של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק¹⁶ וכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב על יסוד 'תקנת המקוה' של רבינו הזקן!¹⁷

עתה נסגר המעגל – מהראשון לשביעי, מליובאוויטש, דרך הגלות הראשונה, לגלות העשירית בחצי כדור התחתון – ליובאוויטש שבליובאוויטש – ומשם עתידים לחזור.

• • •

השתלשלות המסורה של מי הדעת

"מקווה על גבי האוצר"¹⁸ הינו אחד הסוגיות התורניות-הלכתיות-מעשיות שבמשך שנים רבות העסיקו רבים וטובים מהוגי לומדי התורה, אנשי המסורה ובמיוחד בעלי הלכה ואנשי המעשה. אם בשנים הראשונות לגילוי של המקוה, ע"י רבינו שליט"א, הייתה זו סוגיה הלכתית-מעשית טהורה של בעלי הלכה מובהקים כדרכה של תורה ב'דיני מקוואות'¹⁹, (אלא שמתוך כך השתלשלו אי-אלו דיונים ואירועים שלא כדרכה של תורה²⁰, כשם שהתרחש בכל הדורות כולם²¹ ואכ"מ), הרי בשנים היותר מאוחרות, לאחר שהמקוה "התקיים בחותמו"²²,

המקוה. על כגון דא כבר ציטט רבינו הזקן במכתבו הנודע לאנ"ש וילנא את דברי החכם מכל האדם בספר קהלת: "כי נשכח זכרם... גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה" והמשיך שם: "ותצמח אמת מארץ וידעו כל ישראל כי משה אמת ותורתו אמת וכו', וכה יהי לנו במהרה בימינו אמן". (אג"ק אדה"ז (תש"מ) ע' צ'). המעיין בסידרת הספרים 'מקוה מים' מעשי ידיו להתפאר של הגר"י כץ שי', יווכח עד כמה כיום 'מקוה ע"ג האוצר' מקובל בקרב חוגים רחבים והוא נמצא בין המקוואות המועדפות בהידורם.

21 וראש לכל: מדיון תורני בדרכה של תורה בסוגייה קבלית-אלוקית בדבר ה'צמצום' שלא כפשוטו או חלילה כפשוטו, השתלשלה והסתעפה מחלוקת הקשורה לשליטה על תקציבי מדינה לרבני בתי כנסת – ראה דבריו המזעזעים והכואבים של בעל הגאולה בדבריו העדות בעת מאסרו השני ("על השאלה התשיעית").

22 כלשון קודשו של רבינו שליט"א להגרי"מ לאו בשנת תש"נ במעמד חלוקת שטרות לצדקה.

15 מיקום המדויק של המקוה בליובאוויטש ופשר גדרם ההלכתי של המים, נתבארו בארוכה בשו"ת צ"צ (חיו"ד סימן קסז, שלו. ועוד. ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א אגרת קסז ואכ"מ. 16 שו"ת צ"צ יו"ד סימנים קע

17 מיקום המקוה ראה שירטוט שנדפס ב'ליובאוויטש וחייליה' ע' 15. פרטים על תהליך בניית מקוואות אלו ראה באג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א אגרת קסז.

18 כהגדרתו הדייקנית של רבינו שליט"א (ראה גם אג"ק ח"ג ע' שצד, ח"כ ע"פב (ושם): "מקוה ע"ג מקוה דהאוצר"). וראה דבריו של הגר"ש דווארקיין ע"ה דלקמן.

19 נסמנו כולם בתשובות שנלקטו בקונטרס 'מקוה ע"ג מקוה' (תשמ"ז). ולאחר זמן דיונים נוספים עיוניים שנאספו בקבצי 'אהלי שם' בהוצאת מכון אהלי שם ליובאוויטש (בייחוד בגליונות א, ה, ז).

20 אך למותר לחרות עלי ספר את השימוש הבלתי רצוי שנעשה בתקופות מסוימות בניגוח

החל לעלות דיון מעמיק פנים חבד"י, ע"י רבני וחכמי אנ"ש, בהגדרה המדוייקת של עצם מהות המקוה.

הוא אומר: בעוד ובשלב הראשון הדיון ההלכתי נסוב על מבנה המקוה ופרטיו, הרי בשלב השני הדיון הפנים-חבד"י נסוב על שורשיו וטעמו של המקוה. הדיון החבד"י אינו משתייך לקטגורית 'דיני מקוואות', אלא כולו נובע ונוגע בסוגייה חסידית-נשמית של 'התקשרות'²³, נאמנות ודביקות בכל אות ותג היוצא מקולמוסיהם ודיבוריהם של רבותינו נשיאנו בכלל ונשיאנו שליט"א כ"ק אדמו"ר מלך המשיח בייחוד, בדרך שבה ביאר במרוצת השנים את מהותו של המקוה ואת ההשלכות המעשיות הנובעות מכך. אולם דיון פנים-חבד"י זה נובע מתוך סוגייה תורנית-אמונית רחבה יותר – סדר השתלשלות מסורת התורה שבעל פה מדור לדור²⁴.

הראשון שעסק בנושא זה בצורה שיטתית היה רבי שרירא גאון באגרת היסוד לאנשי קירואן, ובעקבותיו הרמב"ם בהקדמתו הנודעה למשנה ומשם בשפה הלכתית מתומצתת בהקדמתו לספר היד, כמו גם הכוזרי, ועוד²⁵.

ביאורי המהרי"ל בשארית יהודה). ב. דרכי הכרעה בשיטות שונות הקיימות בקדמונים, כאשר דבריהם בכמה מקומות סותרים זה לזה – ראה הנסמן ב'כללי הפוסקים וההוראה' פרק פוסקים ורבותיהם (ומשם נראה – כפי שהעיר המחבר – כי אחד המאפיינים את כללי הפסיקה בקונטרס אחרון לרבינו הזקן הוא התייחסותו לסדר הדורות וחכמיהם וכללי פסיקה העולים מתוך זה והן הן הדברים ואולי מכאן ניתן להסיק כי גם תורת הכללים החביבה כ"כ על רבינו מוצאה כבר מאדה"ז ואכ"מ).

(25) דומה כי סוגיה זו ללא ההבהרה החסידית הפנימית משאירה את הלומד המעיין בתמיהות (כידוע). בתורת החסידות נתבאר בעומק רב סדר השתלשלות תורה שבעל פה ומשני כיוונים: מחד להוכיח עד כמה כל סברא וכו' היא-היא מהשמים ממש ולאידך – הסברה בהירה בטעם גילוי התורה בשלבים – ראה לכהנ"ל: תורה אור שמות מט, ב ואילך (ובאריכות נפלאה ענין זה עצמו בתורת חיים), שם קכ, ג ואילך. שיחת יסוד בנידון המאירה את הדברים בבחירות – לקו"ש ח"ל בראשית (ב).

23) טבילה בתוך כל אות ותג שלהן וממילא ביטול לדבריהם – ראה לקו"ש ח"כ ע' 176, חכ"ז ע' 351, 356 אשר פנימיות מיהדעת הטהור של תורת החסידות מטהרים את הדעות המוטעות דווקא על ידי ביטול גמור לדבריהם. ודו"ק לעניינו.

24) ובבירור יותר: קיימות סוגיות תורניות בכל תחומי ההלכה אשר הדרך לעמוד על בוריים איננה מתוך הדיון בהם עצמם, אלא מתוך דיון בכללים של צורת העברת המסורה של אותם הלכות עצמן. שתי דוגמאות כלליות: א. סוגיית ההלכות שנמצאו מהרמב"ם במהדורות מאוחרות יותר, בהם שינה את דעתו ממה שכתב בספרו. כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בהתייחסותו הנרחבת לסוגיה, שם את כובד המשקל בפתרונה בדרכי הפסיקה עצמן, בדרך שבה אמור הפוסק המאוחר לקבל את דברי קודמו ("ע"ד מהדורות הרמב"ם" – לקו"ש חכ"ז בהוספות – משיחות ט"ו תמוז תשמ"ר-י"ד שבט תשמ"ז ושם מסיק זאת מתוך סוגיה כמעט מקבילה – הדרך להתייחס לספרי קדמונים שלא ראו את אור הדפוס בתקופות קודמות – המבוארת בפתיחת דברי אדה"ז בתקנת מכירת החמץ שלו, לאור

שתי נקודות משמעותיות לעניננו בכל הדיון הנרחב הזה²⁶, לכל לראש בדרכי העברת המסורה ובמיוחד: בשלב הגיבוש הסופי שאין אחריו ולא כלום: את דרכי העברת המסורה מחלק הרמב"ם לחמשה סוגים (שעברו גם על ידי סוגים שונים של מקבילים²⁷): הראשון במעלה שעימו מעולם לא הייתה מחלוקת הם אותם מקבלי התורה שהעבירו אותה ביחד עם פירושה, ביחד עם סברתה ומקור לימודה, ובלשונו "הפירושים המקובלים". אולם היו גם שמועות שעברו אכן על ידי בעלי מסורה ומעתיקי השמועה²⁸ בדקדוק מוחלט, דברים כהוייתם ממש, אך ללא הצעת מקור, טעם ושורש הדברים²⁹. מחד היה דבר מעלה עצומה שהדברים נשתמרו כבעת נתינתן³⁰, אולם לדורות המאוחרים יותר יצר הדבר קושי כלשהו, בכואם להסיק מסקנות ולדמות מילתא למילתא כאשר תחת ידיהם לא היו גלויים הטעמים וההגדרות לרדת לשורשן של דברים של אותן שמועות מדוקדקות. והרי נמנו וגמרו הפוסקים כי בכדי לפסוק הלכה מתוך הלכה אחרת, כ"ש מתוך שמועה, חובה על הפוסק להכיר את טעמה ומקורה של השמועה (כדברי הרא"ש הידועים³¹).

וכאן בדיוק, במיוחד בשביל אותן שמועות, מגיע החלק השני הנוגע לעניננו בנושא העברת המסורה: שלב הגיבוש הסופי.

היה זה רבינו הקדוש, ניצוצו של יעקב אבינו (שענינו תורה³²), כמשה בדורו המקבל

(29) ראה הקדמה לפיה"מ שם "החכים והתבונן בו יהושע ואנשי דורו.

(30) דוגמא מתורת רבינו שליט"א לכך ראה לקו"ש חכ"ו תצוה (ב) אודות צורת הציץ, וראה לשון המאירי שם במעלה הקבלה מדור לדור למרות אי הראיה (והבנת הדברים), אלא שבכל מה שקשור להכרעה למעשה נשאר הדבר בספק. ולהעיר מהכלל המבואר בשו"ע אדה"ז יו"ד סי' לב קונטרס אחרון סק"א: "לא אמרין דאין הלכה כתלמיד במקום רב אלא במתא דתליא בסברא דידיה, שאין סברת התלמיד ושיקול דעתו נגד סברת הרב ודעתו, אבל הא . . . מלתיא דלא תליא בסברא כלל, אלא דהכי גמירי ליה מרביה. ודו"ק.

(31) הובאו להלכה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"א, קונטרס אחרון שם סק"א, וראה לקו"ש חל"ו ע' 16 ואילך.

(32) נתבאר בלקו"ש חכ"ו שמות (א) ושם לענין הנצחיות.

(26) ידיעת נושא זה נוגע ישירות לשתי יסודות בעיקרי דתנו – השמיני והתשיעי! וכלשון הרמב"ם ביסוד השמיני: "התורה מן השמים – והוא: שנאמין, כי כל התורה הזאת המצויה בידינו עתה, היא הנתונה על ידי משה רבנו ע"ה – שהיא כולה מפי הגבורה. וכפי שפסק את הדברים להלכה בהלכות תשובה.

(27) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 192 הערות 24, 34, 41. ודו"ק ומכללות השיחה הנ"ל מובן בעומק שייכותו של רבינו הקדוש כמלך ישראל לכך שהיה עיקר תורה שבעל פה.

(28) מונח שייסד הרמב"ם על בעלי המסורה ששומרים בקפדנות על תוכן הדברים בדקדוק. וראה בבא בתרא קמה, ב "בעל שמועות" מול בעל "גמרא" וברש"י שם: "בעל שמועות שידוע הלכות ומימרות האמוראין ולכשיגיע עת הוראה יגלה שמועותיו. ועיין בלקו"ש ח"ב ע' 125 שמקשר זאת ל"סיני" וכלשון רש"י שם שהשמועות אצלו "כנתינתן מסיני". ועי"ש לכללות האמור כאן.

הראשון, מלך מבית דוד ומשיח (וודאי³³) אשר "ליקט כל השמועות והדינים, לא זה בכה וזה בכה. המשמעות שרבי יהודה הנשיא ליקט³⁴ וכתב את המשנה כוללת גם, כביאורו של רבי שרירא גאון, שהוא גילה את טעמי אותן שמועות וקיבצם יחד. מרגע זה ואילך כל אותן מסורות שהושקעו בששה סדרי משנה הפכו להיות חלק בלתי נפרד מהמושג: תורה שבעל פה, אשר כל כולה – מהשמים³⁵.

סוגיית 'מקוה על גבי מקוה' ודרכי העברת מסורתה תואמת במדויק לכל הדברים דלעיל³⁶:

כבר כשהתחיל להתנוצץ אורו של רבינו הקדוש (מאותן שחיין עכשיו והוא ודאי גואלן של ישראל) בשנת תש"א³⁷. התחיל לאסוף שמועות, דינים ומנהגי חב"ד מבעלי שמועה³⁸ ובמיוחד מתוך שיחותיו, אגרותיו והוראותיו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, במטרה שיהיו הדברים גלויין וידועין לכל בדמות "ספר המנהגים – מנהגי חב"ד"³⁹.

מתוך אותם בעלי שמועות היה אחד המיוחד שזכה וזיכה את דורנו בשמועותיו המדויקות אשר העבירם לרבינו הקדוש שליט"א בכדי שברבות הימים יהפכו לחלק בלתי נפרד משלשלת התורה מדור לדור – ה"ה הגה"ח הרב יעקב לנדא ע"ה, מרא דאתרא בחצר בית הרב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע⁴⁰.

אחד המיוחד מתוך אותם רשומות⁴¹ היא: "רשימה ע"ד בנין ותיקון מקוה מדברי כ"ק

(38) ראה סה"מ תש"ט ע' 204, תשי"א ע' 298.

משם (גם) משתמע שמדובר בנאמנים שמעבירים דברים כהוייתם.

(39) ראה מבוא לספר 'היום יום' במדור 'ממדף ספרי הישיבה' ('התמים') (מוסף בית משיח לחילי בית דוד) חוברת ד'. וכבר הרחיב בנושא זה הגה"ח ר"ט בלוי שי' במאמריו שפורסמו בבימות שונות.

(40) "הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א נו"מ מהרי"ל שי'. והרי ידועה החיבה יתרה שנודעת לו מכ"ק אדנ"ע" (מצילום האגרת מתאריך ל"ג בעומר תשכ"ד – מארכיון הרה"ח הרה"ת רמ"מ שי' לאופר). תולדות מסכת התקשרות החיבה הלזו מבצבצת מהנלקט ב'תשורה' – 'רב הארמון' (כסלו תשע"ה) לחתונת יניו הרה"ת יעקב שי' (בהגה"ח רש"ז שליט"א).

(41) עוד רשימות ממנו שנשלחו לרבינו שליט"א ונכתבו לאור בקשותיו נלקטו בסוף כרך א' של 'שמועות וסיפורים'. להעיר שמשם נראה כי חלק מרשימות אלו היו אצלו בכתובים מתקופות קודמות ורק נשלחו לאור בקשת הרבי, וחלק נרשם מזכרונו

(33) כל' רשי' 'ודאי היינו רבינו הקדוש'.
(34) למונח המושג 'ליקוט' ראה הנסמן במבוא "הגדת רבן של ישראל" הערה 7 (נדפס בסוף "הגדת הרבי").

(35) עיין ב'יסוד המשנה ועריכתה' (מרגליות) פ"א, מראי מקום מחז"ל להבדל בין רשימות ומסורות שהיו לפני עבודת רבינו הקדוש בסידור המשנה ולא הושקעו על ידו במשנה, לכאלו שכן נכנסו לתוך המשנה (וראה גם אגרת רש"ג פ"ו).

(36) להעיר כי מהלך זה של השתלשלות מסורות עד לגיבושן הסופי בידי הנשיא שבדור, הוא אמת מידה קבועה לכל הגילויים התורניים שבכל הדורות. כרבינו הקדוש בשעתו עשו רב אשי ורבינא לדברי (ראה מבוא התלמוד לר"ש הנגיד בתחילתו), האריז"ל לתורת הקבלה והחסידות לדברי האריז"ל. ואכ"מ.

(37) באגרת רבי שרירא גאון (פ"ה) מתואר כי תחילת עבודת רבינו הקדוש הייתה כבר בחיי אביו רשב"ג והמשך עיקר עבודתו הייתה לאחר ש"כד מלך רבי בתר אבוה". ודו"ק לענייננו.

אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע" שנדפסה ברבות השנים, בהוראתו הקדושה, כהוספה לשלחן ערוך אדמו"ר הזקן. רשימה זו (נרשמה) ופורסמה ע"י ובעקבות בקשת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מרושמה בחודש חשון ה'תש"י⁴²: "מתעסקים במק"א בעשיית מקוה של מי גשמים ושאלו אם יש איזה ענינים ופרטים אשר אנ"ש מקפידים או מהדרים עליהם עכ"פ ביחוד, ובאשר ידעתי אשר הוא הי' מהמתעסקים בכגון זה בראסטאו, ובלא ספק שמע בזה כמה ענינים והוראות מכ"ק אדמו"ר נ"ע. הנה ת"ח ת"ח אם יואיל לכתוב לי עד"ז בפרטות האפשרית ומה טוב עם הוראת הנימוק לשלימות הדבר, אם ידוע לו".

עיון במכתב הבקשה מלמד כי לרבי היו שתי בקשות: א. להעביר לידי את 'התורה' המעשית ב. ואת 'פירושה' – טעמיה ושוורשיה. אולם ברשימה שנשלחה מדייק בעל השמועה לכתוב את ההוראות עצמן בדקדוק רב, אך ללא נימוקיהם⁴³ (מלבד נימוק כללי, משמעותי ביותר, שידובר עליו בהמשך: "כ"ק נבג"מ הכריע לעשות את מקוה מי הגשמים למטה מחשש נתן סאה ונטל סאה" לחוש לדעת הראב"ד, וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו..."⁴⁴).

עם קבלת הרשימה היא עוברת לאישורו של הנשיא השישי, בנו יחידו (שיורש הכל) מעביר השלשלת, הוד כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ⁴⁵, ורק אז מאשר הרבי את קבלתה, ושולח כמה שאלות, הערות בפרטים שונים⁴⁶, כדי לנסות להבין את ה"נימוק". עיון מדוקדק בשאלה החוזרת על עצמה בר"ד עם בעל הרשימה, מלמד כי היא באה להבין נושא משמעותי, הנוגע ל"נימוק" ("טעמי ההלכות") של בניית המקוה והיא – אופן הכשרת המים במקוה זו:

מנהג ה'שברים' של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב. ודו"ק וראה מש"כ בנידו"ז הרה"ת ר"י שי' הורוויץ בקובץ אהלי שם ח"ה ע' קלט.

(44) הגה"ח חמ"ה פרלוב ע"ה ברשימת הארותיו לרשימה זו (נדפסה שוב בקונטרס מקוה ע"ג מקוה ע' 16) מציין לגבי נימוק זה: הנה לפי הענין נראה שזה הטעם לא אמר כ"ק אדמו"ר נבג"מ בעצמו, כי אם הוא הערת הכותב, ומשום זה הוא מוסגר בחצאי עיגול. ואם גם אמרם כ"ק בעצמו. . עד כמה היו מביטים למרחוק..", אולם במקומות נוספים מציין הגר"י לנדא שגם זה שמע במפורש יוצא מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב.

(45) שהיה בעת בניית המקוה בסוד הענין (כדמוכח מכל המכתבים שעסקו בבניית המקוה שעברו כולם רק דרכו (ראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה)).

(46) אג"ק ח"ג אגרות תקנב, תקפה.

באותה שעה (ראה לדוגמא ע' 341 שם "מהרשום אצלי", ע' 353 "מצאתי אצלי רשימה שכפי הנראה עוד לא העתקתי. . . התאריך כתוב אצלי..."). חלק נוסף הוא "מהרשום בזכרוני" (ראה שם ע' 313, 331, 337 ובמכתב האחרון הנדפס שם משנת תשל"ג: "זכרונות מהנהגות אין עכשיו בזכרוני. . . ואם אזכה להזכר. . . ודאי בע"ה לא אמנע מלכתוב") וחלק נוסף הם מ"זכרונותי והרשום אצלי" (ע' 326). ואכ"מ.

(42) אג"ק ח"ג.

(43) נשים אל לבנו: הסיבה שזקוקים לנימוק היא בכדי להעביר זאת כפסיקה הלכתית. מכל סגנון ההתכתבות בין הוד כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א לגר"י לנדא ע"ה ניכר כי זה האחרון כתב את הדברים לשמרם ולקובעם על לוח ליבו לבוא עת גילויים, אולם כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מבקש ע"מ לקבוע זאת כמנהג (ומפורש הדבר לגבי

"לסעיף ד' שיעלו על הרצפה. אולי אפשר לומר הטעם כדי שלא יתקבצו ג' לוגים מים הבאים ממפעל העירוני . . מה שכתבתי לו הטעם לפענ"ד בהוראת כ"ק אדנ"ע המים דמקוה התחתונה יכסו רצפת מקוה העליונה . . כי אז תהיה נתינת מים שאובים במקוה כשרה מה שאין כן כשיכנסו מקודם מים שאובים יוכשרו רק ע"י השקה. וק"ל.

כעבור כמה חודשים מקבלים הערות אלו של הרבי שליט"א משנה ברורה יותר במכתב לרבו של כפר חב"ד⁴⁷:

"ומש"כ בענין המקוה: מש"כ שעשו עוד אוצר מן הצד כדי שתהי' ג"כ זריעה – הנה ע"פ האופן דכ"ק אדנ"ע, שהיא מקוה ע"ג האוצר והוא רצה שיעלו מי התחתונה ע"ג רצפת העליונה (עפ"ד הרי"ל ש"י לנדא), הנה ה"ז זריעה באופן היותר מועיל, שא"צ השקה כלל לכל הדיעות.

כאן הסתיים שלב גיבוש הנימוק המשמעותי של המקווה: המים השאובים שבמקוה הלזו מוכשרים על ידי – זריעה!

הוי אומר רשימת הגר"י לנדא מילאה את החלל של העברת מסורת ה'שמועה', אך עדיין נותרה 'פירושה' טעמה ועיקרה נעלמת עד שבא הנשיא והחל לעשות בגילוייה.

אולם גם לאחר כתיבת אותן הערות ממשיך הרבי שליט"א לשלוח – מיוזמתו – את הרשימה לכל הפונים אליו בקשר להלכות בניית מקוה'. בסידרת 'אגרות קודש' מהשנים הבאות חוזר שוב ושוב על ייחודיותו של מקוה זה והצורך להנהיגו כחלק ממנהגי חב"ד, לא זה בכה וזה בכה⁴⁸.

עיונים ברשימה – יסודות המקוה

ה'פירושה' הראשון לכל סוגיית טהרת האדם במים ובמקוואות בפרט הוא התורת כהנים עה"פ בפרשת שמיני (יא, לו): "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור":

א. המים הכשרים: אילו אמר "מקוה מים יהיה טהור" – יכולו אפילו מלא בכתפו . . יהא טהור – תלמוד לומר "מעין", מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים.

הכשרת מים: אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם, אף מקוה שאין בו תפיסת ידי אדם . . תלמוד לומר "בור".

הכשרת מים במים: אין לי אלא מעין את המקוה; מנין מקוה את המקוה? מקוה את הבור?

(48) ראה לקמן בסיום רשימה זו.

(47) שם אגרת תרצג.

בור את הבור? בור את המקוה מנין? תלמוד לומר "מעין יהיה טהור", "בור יהיה טהור", "מקוה מים יהיה טהור"⁴⁹.

ב. המבנה: אי בור יכול אפילו בור שבספינה יהיה טהור? . . . תלמוד לומר "מעין" – מה מעין שעיקרו בקרקע אף מקוה שעיקרו בקרקע.

צורת המבנה וקיבוץ המים: אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין... תלמוד לומר "אך מעין" – המעין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן.

ג. השיעור: אי מה מעין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא תלמוד לומר "אך מעין" – מעין מטהר בכל שהוא והמקוה במ"ם סאה.

ד. הטבילה והטהרה: מנין אם טמא יטהרנו? תלמוד לומר "מקוה ומעין יהיה טהור".

ארבעה יסודות אלו הם למעשה כל תורת המקוואות ואידך פירושם הוא. גם רשימת המקוה שלנו, הגלגול האחרון של העברת המסורה של 'מקוה ע"ג האוצר' – בנויה במתכונת ארבעה יסודות אלו, ונוסף עליהם חמישית: הנחיות לתיפעול המקוה לאחר בנייתו⁵⁰.

הערותיו-ביאוריו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א עוסקים אף הם בכל חמשת הנושאים, אך עיקר חידושו בנשמת הענין: אופן הכשרת המים – זריעה או רק⁵¹ השקה⁵². הרבי מבקש לחתור לשורשם של דברים להבין על פיהם את גדרו של דרך הכשרת המים.

במרוצת השנים רבני אנ"ש לדורותיהם עסקו רבות בכל פרטי הרשימה, על כל חמשת חלקיה: בעוד שהגרז"ש דווארקין ע"ה (שאף זכה להכיר ולהתבונן במקוה המקורי בהיותו באותן שנים ברוסטוב) שם בעיקר דגש על מבנהו הייחודי של המקוה וכינה אותו "מקוה על גבי מקוה", היינו שזה מקוה אחד⁵³, כמו גם הגרי"י הורוויץ שי' ברשימתו הפרטנית והמשכנעת ב'אהלי שם'⁵⁴ (בה מוכיח בפרטנות כיצד מרבית הפרטים הכתובים ברשימה נובעים וקשורים

(52) כמו גם רעיון חדש שכתב ברבות הימים לגר"ד חנוזין על מבנה המקוה ואופן הטבילה בו שהוא "טבילה בהאוצר עצמו" – נתבאר במאמרים שנשמנו בהערות הבאות.

(53) שם ע' 40 וז"ל: הבנתי מתוך מכתבך שבור (ההשקה) ע"ג בור זהו המקוה שהי' ברוסטוב . . . לא כן, שם הי' מקוה (הטבילה) ע"ג מקוה, וחילוק יש בדבר כי מקוה ע"ג מקוה הוא באמת מקוה אחת..". עיי"ש.

(54) ח"ה ע' קלט ואילך.

(49) בביאור פיסקה זו בשיטות הראשונים ראה מה שליקט בספר 'מים חיים' על מסכת מקוואות ח"ב סימן ט' הערה לד.

(50) כבר בתקנת המקוה לאדה"ז מדגיש כמה פעמים כי חלק בלתי נפרד מבניית מקוה הוא דמותו של ה"שומר" שיתפעל נכון את אופן הכשרת המים. ודר"ק.

(51) כ"ה במכתב שם (אג"ק ח"ג אגרת תקפה), היינו שמביע דעתו בניסוח לשונו שזריעה עדיפה על השקה – וכפי שירחבו הדברים לקמן.

מחידושו העיקרי – מבנה המקווה – בור אחד הנחלק 'טכנית' לשנים⁵⁵. בשיעורי המקוה עסק הגרא"ח נאה בספרו 'שיעורי תורה' וכן הגרשד"ב לוי"ן שי' בכמה מרשימותיו, ובתפועל המקוה לאחר בנייתו עוסק בקונטרס 'טבלין' 56, כמו גם הגחמ"ה פרלוב ע"ה שמראה כיצד באופן הבנייה של מקוה כזו קשה יותר שמתפעלי המקוה בעתיד יעשו טעויות משמעותיות שיפסלו את המקוה⁵⁷.

שני דיונים נוספים ומשניים שעסקו בהם רבני אנ"ש, היו בעקבות השאלות-תמיהות שהועלו במרוצת השנים על המקוה. הראשונה הלכתית והשניה עובדתית-מדעית:

הסוגיה ההלכתית היא "קטפרס" (חיבור מאונך/משופע בין מקוואות) לשיטתו המחמירה של בעל ה'דברי חיים' מצאנז⁵⁸. דרישתם של רבני אנ"ש לנושא⁵⁹ נבעה משלש סיבות עיקריות: א. קביעת הפוסקים בראשם בעל התשב"ץ (יור"ד סי"ז) כי במקוה יש לצאת ידי חובת כל הדעות. ב. לעז ותמיהה על המקוה שנוצר בעקבות שאלותיהם של רבנים אחרים מדברי הד"ח ג. אך במיוחד בגלל יסודיותה של סוגיית הקטפרס המשלבת בתוכה בו זמנית את שני התהליכים היוצרים מקוה כשר – "מבנה המקוה" ו"הכשרת המים" ומכאן מרכזיותה⁶⁰.

כל רבני אנ"ש שעסקו בענין⁶¹, כמו גם גדולי תורה נוספים⁶² הגיעו למסקנה אחידה: אין דברי בעל ה'דברי חיים' נוגעים כלל לענינו, שם מדובר בחיבור ע"י צינור המפסיק בין שתי

– במאונך או בשיפוע, הרי כל פרטי חלקיקי המים נפרדים וחוזרים לעצמם ופוקע שם 'מקוה' ("יקוו המים"). עיי"ש. (אולי יש להעיר לכהנ"ל מהסוגיה החסידית ברפ"ב בשער היחוד והאמונה אודות טבע המים. ודו"ק).

61) החל מהגר"י לנדא ע"ה, הגרי"י הענדל ע"ה, ורבים אחרים (נלקטו כולם בקונטרס 'מקוה ע"ג מקוה'. קחהו משם). כענין בפני עצמו עומד מאמרו של הגרשד"ב לוי"ן בנידון שכבר נכתב בשנת תשל"ד בעת הדיונים שהיו על מקוה חב"ד במיאמי (אודותם נכתבו מרבית התשובות של הרבנים), אולם לאחר שהתעכבה הדפסתו כתב לו כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א שבכדי שלא לעורר מחדש את הדיון אין כדאי להדפיסו. אולם בשנת תנש"א ששב הדיון הציבורי הדפיס את חלקו התורני ב'אהלי שם' ח"ד ע' קז, ואת סקירת המקוואות בשבועון 'כפר חב"ד' גליון 414 ע' 25.

62) ראה מה שליקט הגר"י כץ שי' בספרו 'מקוה מים' ועיי"ש.

55) אולם בנוסף להגר"ש ע"ה, הרי הרב הורביץ תומך יסודותיו בעיקר על מכתבו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בנידון להגר"ד חנוין. ואכ"מ.

56) הערה נאה וחשובה מעיר המחבר על תוכנית שהיתה לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב כבר בשנת תרס"ז בליובאוויטש – לבנות מקוה בחצר בית הרב וזאת משום ש"בשנים האחרונים כאשר נתמעטה ההשגחה בעיר מורגש בזה הנחיצות" (אג"ק ח"ד א' תקסג).

57) קונטרס מקוה ע"ג מקוה ע' 16 ואילך.
58) עיונים בדברי חיים הנ"ל ראה ב'מים חיים' ח"ב סימן י'.

59) למרות שיטתו של כ"ק אדמו"ר הצ"צ בחי צ"צ (קעה, ג).

60) נקודה זו ליבן הגר"א שוויי ע"ה בשפתו הלמדנית בסיום מאמרו בנידון (הנדפס שוב בקונטרס מקוה ע"ג מקוה ע' 50 ואילך). לדבריו במים יש שני דינים – היותם מפורדים זה מזה ויכולתם להתאחד לאחדים ממש. מהות המקוה היא ליצור מהפירוד איחוד, ולכן כאשר החיבור נעשה בצורה לא נכונה

המקוואות משא"כ בנידון דידן הרי בדיוק להיפך – כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב השתדל שהמקוואות הללו יהפכו לאחד ממש.

הדיון הנוסף עוסק במציאות העובדתית האם אכן ניתן לבדוק בעין אנוש כי המים העליונים פחות מתערבים במים התחתונים. בראשית הרשימה כותב הרושם "וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו, מצד שינוי מדת החום שבמים". על סברא מציאותית זו שכתב הרושם⁶³ נפתח פתח לדיון בצד המציאותי של הדברים. אולם הנושא חורג מסוגיית המקוואות, אלא מסתעף לנושא המוכר: אמת תורנית מול ניסיון הבנה אנושי, או בלשון הרשב"א דברים הבנויים על הטבע מול התורה⁶⁴, או בלשון השיחה הנודעה בהקשר לענייננו: דיון בין "מי הדעת הטהור" ל"מחשבות האוון ודעות הרעות" (כל' הרמב"ם בסיום הל' מקוואות), ובצורה מדוייקת בלשון קודשו של הרבי מלך המשיח שליט"א: בין הדעות של ארובות השמים, לשאלות הנובעות מ"מעיינות תהום רבה" (כל' השיחה הידועה בלקו"ש חט"ו נח). עיון בכל מה שנכתב עד היום בידי חכמים ונבונים, מלמד כי כנראה עדיין לא הגענו למצב שבו אנוש מכוח עצמו יוכל לאחד שמים וארץ, אין זה אלא בכוח אחד יחיד ומיוחד ממשיך השכינה למטה בארץ: כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א. הוא היחיד ממש מכל מי שעסק בנושא שעומד בתוקף ובבהירות בנושא. בהערה יצוטטו עיקרי הדברים ממסמך שהתפרסם מבית גנזיו של הגרי"ק מארלאו ע"ה מד"א שכונת המלך⁶⁵.

65) המסמך אינו מכת"ק אלא ניתן למפרסם המסמך – הרה"ח הרה"ת רלו"י גרליק שי' (תשורה ניסילעוויטש, יום שני, י"ט שבט, שנת "ביאת משיח" ה'תשע"א – ע' 20 22). להלן עיקרי הדברים: על מכתב קצר מתאריך כ"ח שבט תש"מ ובו כתבו את עיקרי הדברים שלדעת "מומחי המדע" המים מתערבים מעצמם במשך זמן קצר ובפרט שהמים שאובים כבדים יותר ממי הגשמים. ענה כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א: "צ"ע למי קורא מדענים – ובכל אופן מי שאינו יודע שאין מי באר אחד שווה להשני בכל פרט דהנ"ל ועאכו"כ – בנוגע להכלל, וכן – בנוגע למי גשם – דיום א' לשני, וכן בנוגע למים – שאובים ממקום א' להשני וכו' ובכ"ז מכריז כללים כהנ"ל ובפשיטת גמורה – אינו בגדר מדען כלל". בהמשך לזה נכתב מכתב מפורט בתאריך ט' אדר תש"מ שבתחילתו נכתב "באשר לא זכיתי להבין את תשובת כ"ק אדמו"ר שליט"א על מכתבי [ב]נידון תקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, הנני להבהיר בזה הספיקות שבמכתבי הא' (שהשתדלתי לקצר בו כדי

63) לדברי בנו הגר"א לנדא שי' קטע זה ברשימה הוא על יסוד דברים שהציע מיוזמתו בעל הרשימה בפני כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב והוא קיבל את הדברים. אולם כבר העירו וציינו בכמה מקומות כי למעשה מוצאים אנו סברות עובדתיות מעין אלו כבר בראשונים ולדוגמא: חידושי הריטב"א מכות ד, א: "והנכון בזה מה שפירש הראב"ד בשם ר"מ הדרשן דשאני הכא דהים הגדול מימיו מלוחים וכבדים ואין המים המתוקים מתערבים עמהם וכו'" וראה מה שליקט בזה בספר 'מים חיים' על מקוואות ח"ב סימן ט' הערה כח. ולאור הנאמר שם יש פתח לעיון בכללות הנושא הלזה האם הגדר ד'זריעה' ו'השקה' קשורים לסברא או גזיה"כ – עיין שם בהערה כט.

64) שו"ת הרשב"א ח"א סימן תיד ובנותן טעם לצטט חלק מדבריו בגנות לימודי המחקר הפילוסופי: "כי הדברים מושכים את הלב בעבותות אהבה וסופם כסופה מעורר על תורת אמת מסה ומריבה, לפי שכל דבריהם בנויים על הטבע ובני אדם אשר בעפר יסודם ימשכם הטבע בחוט הסרבל ובלבם על התורה יחבל".

יסוד ושורש הכשרת המים במקוה על גבי האוצר

אולם לאחר דיונים אלו שהבהירו את יסודותיו של המקוה ופרכו את כל החששות שהועלו, נותר דיון מדוקדק יותר והוא הדיון הפנים-חבד"י במהותו של המקוה. שאלה אחת מרכזית, שנחלקת לשתיים, יצרה את הספק שבגיניו, כל' הרמב"ם, "וכמעט קט נעקר העיקר הגדול ששתל (זריעה⁶⁶)" הוד כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב במקוה המקורי:

א. דיון עיוני: בראש הרשימה כותב הגר"י לנדא נימוק מרכזי למבנה המיוחד של המקוה: "דעת הראב"ד בנתן סאה ונטל סאה", אולם הרבי שליט"א מעביר את כובד המשקל למקום נוסף – הכשרת המים ע"י זריעה⁶⁷.

ב. מעשה לסתור: במכתבו של הרבי לגרש"ז גרליק, נותן הרבי עצה לביצוע ה"זריעה" – להזריע את מי העיר שאובים ישירות לתוך האוצר. עצה זו בקלות תגרום בשלב כזה או אחר להתחלפות חלקו הגדול של המים המקוריים והדבר נוגד לגמרי את דעת הראב"ד – שלדברי רושם הרשימה היא הנימוק המרכזי למקוה הזה⁶⁸.

נתערבו (ויש להביא ראי' מדין מליחה במלח – ששואב הדם מבפנים, אבל הבשר אינו זו ממקומו). עיין שם.

(66) ראה הדיוק בזה בלקו"ש ח"כ נח א'.
(67) זאת ועוד קיימת שאלה בגוף הרשימה: באם אכן עיקר התקנה הייתה למנוע התחלפות המים, הרי הו"ל לפרש בגוף הרשימה סעיף מיוחד על זמן החלפת האוצר וכד', ודווקא ענין עיקרי זה נלמד רק ממסורת בע"פ איך שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה מקפיד על האוצרות של המקוה ומחסן המים הנוסף וכד' (כפי שהעיר הגר"י הענדל שי' – 'אהלי שם' ח"ו ע' קצד).

(68) בשולי הדברים קיימת תמיהה נוספת: בעוד וכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מבהיר במפורש ג' פעמים, כי ה'תוך' של המקוה הזה הוא ע"י שמיוו נכשרים (גם ובעיקר) ע"י זריעה' ובכדי לבצע זאת יש להקפיד על הזרעת מי העיר לתוך מי הגשמים, הרי בד בבד ממשך הרבי לשלוח לכל שואל אך ורק את רשימת הגר"י לנדא ללא כל תוספת הבהרה, אף שממנה אין משתמע כל זאת, ואדרבה. במכתבים נוספים אף כותב במפורש שכל מה שצריך לדעת בקשר למקוה הוא ע"י הגר"י לנדא (אג"ק חכ"ב

לא להטריח כו'). וכאן בא פירוט מדויק של כל נסיונות ודברי המדענים על כל פרטיהם. כשבסופו מתומצתת השאלה: (1) איך הנ"ל מתאים עם תקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע? (2) האם לפועל הכונה שבבור ע"ג בור גם במשך זמן ארוך (שנה ויותר) לא יתערבו המים העליונים והתחתונים? (3) באם הכונה כנ"ל שגם במשך זמן ארוך לא יתערבו המים העליונים והתחתונים – האם זה רק כשיש שינוי (גדול) במידת החום שבמים העליונים והתחתונים [שלפי"ז מה יהי' כשמחממים המים שאובים בתוך בור הטבילה, או כשלא מריקים המים שאובים מהמקוה מיד נשארים עד שמצטננים]. על מכתב זה עונה בששה סעיפים המתייחסים לחלקים שונים של המכתב, תוכנם של מרבית הסעיפים זהה – תגובות ותמיהות על מסקנות בדיקות המדענים, אולם בראש המכתב נכתבה הערה כללית משמעותית הבאה לענות מבחינה מעשית על השאלות המעשיות: "בכל אופן: (1) לכו"ע בוז על גבי זו ההתערבות קשה יותר ואטית יותר ופחות בשלימות – מאשר הברירה היחידה האחרת – זו בצד זו. (2) כשמדת החום השתווה – אין זה ראי' כלל שהמים התערבו (ומתכת יוכיח). (3) כשהמלח (ושאר מינעראלן) נתפשט ונתערב – מה זו ראי' שהמים

שאלת יסוד זו היא שהביאה את המחבר דידן, הגה"ח בועז לרנר ע"ה, להיכנס לעובי הקורה התורני של השיטות השונות בהכשרת מי מקווה ובעיקר להבין לעומק יותר את משנת רבותינו נשיאנו בענין. הרב לרנר שכידוע עסק שנים רבות בתיכונן וביצוע הצדדים המעשיים של בניית מקוואות (כמסופר בסקירה לחוברת זו), נתקל שוב ושוב ברבנים ותלמידי חכמים שביקשו להבין כמה מדובר. הקונטרס שלפנינו הוא תמצית חלקית של הגיונו ומחשבתו הבא ליישב את הדיון הפנימי הזה.

שלשה מהלכים מאפיינים את הקונטרס⁶⁹:

א. קביעת יסוד: אנו אין לנו אלא דברי בן עמרם שבדורנו זה שליט"א.

ב. התעמקות במשנת רבותינו נשיאנו בשורש הכשרת מים שאובים.

ג. פרקטיקה מעשית וחוש המצאה כיצד ליישם דברים בדרך הנכונה ביותר ובכך ליישם נכון את אופן הכשרת המים בזריעה נכונה תוך שמירה על דעת הראב"ד.

נפתח בקביעה הראשונה. בראשית הקונטרס הציב המחבר אגרת קודש של רבינו שליט"א אשר מבלי התבוננות בה, אין להתחיל לעסוק בנידון שלנו:

"ולהעיר ולהאיר עד כמה התענינו בזה רבותינו נשיאנו זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ונפלא הענין – שאפילו אלו מהם שמכמה טעמים לא רצו לפסוק דינים ועד כדי כך, אפילו כשהי' הכרח לפסוק דין, מסרו הנוסח לרב שיאמר הוא שכך הוא הדין, יצאו מכלל זה עניני מקוה טהרה, שהתענינו בזה בתשומת לב מיוחדת, שלחו שו"ת, הוראות מפורטות וכו' וכו'"⁷⁰

לדברי המחבר, אין צריך להיות בעל הרגש חסידי כדי להבין את המסתתר בין השורות של מכתב זה⁷¹: הרבי קובע, לחברי קהילה המבקשים ממנו הוראות לבניית מקוה, כי בכל הקשור למקוואות – הרביים יצאו מגדרם להתעסק בזה ועד לקביעת הלכה וא"כ, מוסיף המחבר, מובן מתוכן הדברים – כי כל דבריהם בנידון נחשבים להלכה פסוקה. גם בלי הרגש חסידי יוצא מן

כל הדברים דלקמן הרחיב בהם המחבר כדיבוק חברים במטרה לעלותם עלי ספר מסודר ומנומק. רק ניצוצות מהדברים הושקעו בקונטרס שלפנינו. הדברים דלקמן יהיו פתח להבנת הרמזים בקונטרס שלפנינו. יצויין כי חלק מהמ"מ לדברים דלקמן כבר נמצאים בהערות לקונטרס – קחהו משם.

(70) אג"ק חי"ט אגרת ז"עב.

(71) מגוף המכתב מובן כי יש רקע כלשהו לסגנון

זה ויש לחפש.

ע' (סו). אולם כמדומה שתשובות לשאלות כגון דא אינם במערכת השו"ת הרגילה, אלא נוגעת לדרכו של הרבי שליט"א בהרבה מכגון דא "הגדול... הגיבור... במקום גדולתו וכו'". (היו מי שהעירו שכ"ה דרכו של הצמח צדק ביחסו לזקני רבני אנ"ש בשאלות הלכתיות – ראה שו"ת צ"צ אה"ז סימן קפד (אל הגה"ח רב"מ מבאברויסק, שם סימן קעז (אל הגה"ח ר"נ מדובאברוונא) ועוד. ואכ"מ.

(69) אמר הכותב: חבל על דאבדין ולא משתכחין.

הרגיל ניתן להבין כי הדמות המתוארת באגרת זו היא דמותו של הרבי שליט"א בעצמו הנמנע באופן עקבי מלפסוק הלכות, מה שאין כן במקוואות.

וא"כ כאשר זכינו ויש בידינו הערות והארות מהרבי בנושא המקוה דידן, נחשבים הם אצלנו לפסקי הלכה שאין אחריהם ולא כלום!

לאחר הנחת יסוד זו הדרך פתוחה להמשך הדיון העיוני, מה מסתתר מאחורי המשפט הקצר שכתב הגר"י לנדא ע"ה בראשית דבריו כי מקוה זה הוא לצאת יד"ח דעת הראב"ד. לדברי המחבר, הגר"י לנדא הציג רק את חלקו הגלוי של הנימוק, אך לכשנתבונן בשיטת הראב"ד לאור משנתם הסדורה של רבותינו נשיאנו נגלה נפלאות!

זאת תורת המהרה

יסודות משנתם של רבותינו נשיאנו בענין המקוואות נמצאות לכל לראש בשו"ת צמח צדק יורה דעה סימן קעא⁷², ובאגרות קודש של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א אגרת קסז⁷³. שניהם מיוסדים ובנויים זה על גבי זה ועל ראשם תקנת המקוה של אדמו"ר הזקן (שנדפסה ברבות הימים בהוספות לשו"ע יורה דעה שלו).

נתמקד בדברי בעל המקוה דידן: עיון מעמיק במשנת 'הכשרת המים' שלו מושתת על שתי שיטות יסוד של ראשונים ועל גביהם שיטה שלישית המבכירה בחדות את אותם ראשונים עצמם:

א. דעת רבינו ירוחם אשר אין השקה מועלת אלא בעת ההשקה, אולם כאשר מפסיקה ההשקה – המקוה חוזרת לפיסולה⁷⁴.

ב. דעת הראב"ד הנודעה שידובר בה מיד, אשר למרות שהיא יחידאה מכל מקום בלשון ק' – "יש להם מקום וסמך גדול".

יד ואילך [ברוב הרשימה נראה שדעתו לומר שדעת הרי"י היא רק בהשקת מקוה שאוב למעין שמימי מועטים, אך בסוף דבריו מפרש שפשיטא שדעת הרי"י היא גם במקוה מי גשמים. עיי"ש וכ"כ באגרת היסודית (אג"ק ח"א שורה ראשונה בע' שער) – לולא דמסתפינא – ואם שגיתיה יכפר – נ"ל שרשימה זו נכתבה בעת ההכנה לאגרת היסודית שלו שצויינה לעיל. ובקל ניתן לברר זאת].

72 והוא עוסק בעיקר בדיני ואופני הכשרת המים. תשובות נוספות שם בהמשך עוסקות בעיקר בתקנת אדה"ז כיצד למנוע חשש של 'כלי' במבנה המקוה. 73 והיא מתוך סידרת אגרות הקודש שנכתבו בעת ששיפצו מחדש את המקוה בליובאוויטש בשנת כתיבת המכתב.

74 שקו"ט בדעת רבינו ירוחם נמצאו ברשימת כ"ק אדמו"ר נ"ע. ההדירס, ביארם והרחיבם בטוב טעם הגר"י הורביץ שי' ונדפסו ב'אהלי שם' ח"ט ע'

אולם בהבנת דבריהם של ראשונים אלו, קיימות כמה שיטות שונות מן הקצה אל הקצה⁷⁵, וכאן בא החידוש היסודי לעניננו: כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לוקח לו ליסוד את משנת ה"גידולי טהרה" (שו"ת סימן י') בסוגייה זו. וכך הם פני הדברים:

לשונו של הראב"ד עוסקת בפסול ספציפי בדיני הכשרת מים שאובים והוא בלשון המשנה "נתן סאה [אדם שהכניס כמות של מים פסולים לתוך ארבעים סאה] או כ"א סאה, מים כשרים אולם בו זמנית – ונטל סאה [הוציא מתוכם כמות זהה של המים הכשרים]". הראב"ד סבור שהמקוה נפסלה. ומכאן החומרא שאסור לגרום להחלפת המים המקוריים, אך, מסביר הגידולי טהרה, זו רק השלכה משורש דעת הראב"ד⁷⁶ שאין כלל אפשרות להחזיר את המים השאובים למצבם הקודם ולהפכם למים כשרים! כל מה שאנו יכולים לעשות הוא "הכשר" זמני. סיבת הדברים נובעת ממשנת הראב"ד בגדר הפסול של 'שאובים', שהוא פסול 'עצמי' ולא סיבתי בלבד. ומה שכן מצאנו בכמה משניות כמעט מפורשות במסכת מקוואות (פרק ו') על הכשרת מים שאובים, שם מדובר על הכשרה ששני המימות נמצאים ברצף אחד עם ארבעים סאה מים כשרים, אולם ברגע שמפסיק הקשר עם מי הגשמים, חוזרים הם לפסולם הראשון.

ארבעה יסודות מחמירים ייסד ה"גידולי טהרה" ואת חלקם אף מצא בתוך דברי הראב"ד והרי"י:

א. שורש הפסול של מים שאובים הוא "מטעם תפיסת יד אדם או מגזירת הכתוב, ולא מהנהיגו זריעה.."⁷⁷ ולאור זאת מדובר כאן בפסול 'עצמי'.

ב. מתוך כך, בכדי שנוכל להתחיל בפעולות של 'הכשרה', עלינו להקפיד על שתי יסודות: הראשון מיקומם של המים אותם אנו רוצים להכשיר, והשני: צורת ההכשרה. והסיבות לכך:

1. אסור ש'הפסול יקבע מקום לעצמו'⁷⁸, כלומר בכדי להתחיל פעולת הכשרה שני המימות צריכים להיות מעורבים ומאוחדים ללא שנותנים ל'פסול' עצמאות כלשהי. במקרה שהפסול כן יקבע מקום לעצמו גם אם קודם לכן הוא יוכשר הרי – מיד פסול השאובים 'חוזר וניעור'⁷⁹.

2. שהמים הכשרים 'זרעו' לתוך המים השאובים. ולא רק 'יושקו' אליו, כך שכל טיפה וטיפה מהנזרעים תבוא במגע עם כל הטיפות של השאובים ורק באופן כזה השאובים יוכשרו⁸⁰.

בשאובים שפסול מדאורייתא).

(78) ע"פ שו"ע יו"ד סימן ר"א סכ"ו ואף ששם הדיון הוא על יין, לדעת הגידולי טהרה כ"ה גם במים שאובים.

(79) אג"ק שם ע' שעו.

(80) בהבדל בין השקה לזריעה ראה לקמן.

(75) נלקטו ונתבארו בבהירות רבה בספר 'מים חיים' על מסכת מקוואות (הגרי"ח ליברמן שי') פ"ז מ"ב (ח"א ע') וח"ב סימן ט'. ועוד.

(76) ובכמה ענינים כ"ה גם דעת הרי"י.

(77) וכן מובן לכאורה ממה שכתב מאגרת היסוד שלו הנ"ל (ח"א ע' שעג שסיבת חומרת דעת הראב"ד על הרמב"ם נובעת מכך "משום דלהראב"ד יש

3. כל האמור עד כאן הוא לפי רוב הראשונים, אולם הראב"ד בא ומוסיף חידוש: לדבריו "לית ליה זריעה כלל אפילו אם שפך מים שאובים לתוך המקוה!" חד וחלק.

לאור האמור אף יובן מה ראו על ככה גדולי הפוסקים – ובהנוגע אלינו הוד כ"ק אדמו"ר הצ"צ וכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב – לחרוד חרדה גדולה לדעת היחיד של הראב"ד הלזו, משום שדברי הראב"ד אינם רק עוד חומרא נוספת, אלא היא דעה עצמאית בכל מהות המושג 'הכשרת מים שאובים'. דעה כזו כשהיא יוצאת מפי כהן גדול כהראב"ד בוודאי שתגרום לפוסקים לכרוע ולהשתחוות בפניה.

לאחר שקיבלנו את התמונה הלזו, מעיר המחבר דידן, נוכל בהחלט להבין את תקיפות התנגדותו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לבניית מקוואות בהכשר מים שאובים ע"י מי גשמים⁸¹ ובלשון נחרצת – הבאה כציטוט מהגידולי טהרה – כותב בתשובה הלכה למעשה: "התוקע עצמו לעשות מקוה של מי גשמים מכניס עצמו לספק איסור כרת, לפי שאי אפשר בשום ענין שבעולם שיהא כשר לכל הדיעות כו', וטוב לפני אלקים ימלט מזה עכ"ל"⁸², וכעבור כמה שנים בונה הוא בעצמו מקוה ממי גשמים! הרי שחובה עלינו להבין כי אכן כן במקוה זה הכל על מקומו בא בשלום גם ע"ד הגידולי טהרה:

א. אופן הכשרת המים: זריעה⁸³ ולא 'השקה' בלבד (גידולי טהרה)

ב. אופן התכנסות המים – באופן שהפסול לא יקבע מקום לעצמו ולא יבוא ל'חוזר וניעור' (גידולי טהרה בדעת הר"י) – מקוה אחת הנחלקת לשנים, כאשר הריצפה בטילה על ידי נקבי מוציא רימון.

ג. זהירות מהתחלפות המים המקוריים (הראב"ד) – מי הגשמים למטה ובאופן זה "לכולי עלמא ההתערבות קשה יותר ואטית יותר ופחות בשלימות"⁸⁴.

'זריעה' מול 'השקה'

אחרי שהבנו נכון את שיטת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ננסה במאמר המוסגר להכיר לעומק יותר את מושגי 'זריעה' ו'השקה' שעמם בחר רבינו שליט"א לנסח את אופן הכשרת

הר"י השקה נחשבת כזריעה, משא"כ לדעת הרמב"ם (כ"ש הראב"ד). ויל"ע.

84) לשונו המדוקדקת של כ"ק אדמו"ר מלך

המשיח שליט"א במענה בכתי"ק (שהובא לעיל

בהערה)

81) ראה: אג"ק ח"ב אגרת שצב בהערתו

על אופן בניית מקוה שלא יסתור דעת הראב"ד ועיון

בדעת הרא"ש. המקוה ב

82) אג"ק ח"ב אגרת שז.

83) באגרת הנ"ל (ח"א ע' שעו) נראה שלדעת

המים⁸⁵ ולראות כיצד למרות שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לא הרחיב באגרותיו בנושא הנסויים הזה, אבל שורש הדברים מגיע מאותו מקום⁸⁶:

המושג⁸⁷ המקורי של 'זריעה ו'השקה' נמצא בהלכה כשני דרכים לשינוי מצב (תורני) בנושאי טומאה וטהרה. או להחזיר את המצב לקדמותו, או לפחות להביאו לידי הכשרה בהווה.

ההבדל בין הדרכים גדול, הן בצד העובדתי והן ובמיוחד בהגדרה הרעיונית:

בצד המציאותי, בהשקה יש רק מגע אחד ישיר בין שני הדברים, מה שאין כאן בזריעה יש צורך בעירוב מוחלט ביניהם.

בהגדרה הרעיונית: שינוי מצב על ידי השקה הוא למעשה חידוש שצריך להוכחה וראיה – מחז"ל או מלימוד אחר⁸⁸. משא"כ זריעה (ובפרט בנוזלים) היא סברא מציאותית ('דבלאו ראיא נמי סברא היא' – שו"ת הראש סימן א'), אשר שני הגופים מתערים אלו באלו ממש והיו לאחדים.

בכדי לדעת לאיזה סוג של הכשר מביניהם אנו זקוקים, עלינו לברר קודם מה משמעות הפסול של הדבר אותו אמורים לשנות. יש פסול של 'טומאה', יש פסול של 'עובדה' (זוחלין, מין בשאינו מינו) ויש את הנושא שלנו: מים שאובים⁸⁹.

וכאן מגיעה מחלוקת הראשונים בנושא דידן: הכשרת מים שאובים. שאלת הדיון היא להבין מה שורש פסול מים שאובים ולפי זה נוכל להבין לאיזה סוג של הכשרה אנו זקוקים⁹⁰.

הרא"ש שהוא מרא דהאי שמעתתא שהכשר השקה מטהר לגמרי את המים השאובים סבור כי מים שאובים פסולים משום שהם נתלשו ממקורם ולכן כאשר יחזירו אותם מקורם מיד ישובו להיות ממש כמו שהיו ('לפי שחוזרים למקורם וטבעם' – לשון השיטמ"ק (ביצה י"ז,

87) לכל הבא לקמן ראה 'פתיחה' לספר 'מקוה מים', 'מים חיים' על מסכת מקוואת (להגרי"ח ליברמן שי') ח"ב סימן ט' הלכות חיבורי מקוואות, ובסגנון למדני – צפע"ג על הרמב"ם מהדו"ת דף פב, חידושי הגר"ח על הרמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ז ה"ה, 'שערי יושר' (הגר"ש שקופ) שער ג' פכ"ו.
88) ראה שו"ת הרי"ד סימן טו, וראה הנסמן במים חיים שם הערה לו.

89) כפי שביאר בגידולי טהרה ס"י שם. וראה חידושי הגר"ח שם. ועוד.

90) כפי שביאר יפה ב'מים חיים' שם סוף הערה לב.

85) על המונחים 'זריעה ו'השקה' כחלוקה בין סוגי אוצרות מקוה העיר והאיר הגר"י כץ שי' בפתיחה הנאה לספרו 'מקוה מים' ושם הבהיר כי למעשה אכן הניסוח 'זריעה' מול 'השקה' חדש הוא בלשון הפוסקים הבאים להגדיר סוגי הכשרות מים – אף שהיסודות עתיקים – אלא שהוא מסייע להגדיר נכון את כל הדיון במקוואות. (דברים אלו מיישבים בטוב את הערת המחבר של קונטרס 'טבלין'.

86) להעיר: עדיין יש מקום לעיון האם לדעת הראב"ד יש הידור כלשהו ב'זריעה' לגבי 'השקה', כמובן כאשר המים מחוברים יחדיו ובאותו מקום ממש. ויל"ע.

ב) ולכן תספיק 'השקה' להחשב ממש כזריעה⁹¹, לאידך בעל הגידולי טהרה מגדיר את פסול מים שאובים, על יסוד דברי ראשונים, מצד הפסול של ידי אדם ומה יועיל להחזירו למקורו כאשר כבר נפסל ולכן לדבריו זקוקים לזריעה ממש.

לאור האמור כאשר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מקבל את דברי הגידולי טהרה יש לכך השלכה על 'זריעה'. וזו יסוד ההבנה לכך שכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מיד כאשר קיבל את ה'רשימה' חיפש למצוא בה את הנקודה הלזו, ובמהלך השנים אף הוסיף ענין עיקרי הקשור למבנה המקוה שהוא טבילה בהאוצר עצמו!⁹²

זאת תורת המסורה

לכשנעמיק חקור בכל מה שדובר עד כה, בדרך אפשר כמובן כתלמיד הדין בפני חבריו ורבותיו, נשים ליבנו כי המחבר גילה בפנינו⁹³ כי לא פסקה שלשלת העברת שורש ויסוד 'הכשרת מים שאובים' מידי רבותינו נשיאנו שעסקו בכך בגלוי, רבי מפי רבי ללא הפסק! שהרי: הסיבה הבסיסית שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב חרד חרדה גדולה לדעת הראב"ד היא – כפי שמפרש – מצד שכן סבירא ליה להצ"צ בשו"ת, ומאותה סיבה מתייחס בחרדת קודש לדברי הרבינו ירוחם⁹⁴ והצמח צדק עצמו את הדעות הללו מביא כביאור על תקנת המקוה של אדמו"ר הזקן!⁹⁵

פסקי דינים והלכות" (לקו"ש חי"ד ע' 223).
92 בנידון זה נחלקו כמה מרבני אנ"ש בהגדרת הדברים: לכל לראש דברי הגרו"ש דווארקין שעמד על כך שאין מקוה זו זקוקה כלל לכל הכשרות' אלא הוא מקוה אחד. (ראה מש"כ בנידו"ז הרה"ח ר"ג גרוסבאויים שי' מומחה למקוואות בקובץ הערות וביאורים גליון אי"כ ע' 68 ואילך).

93 אמנם רק חלקו תראה וכולו לא תראה. נראה במוחש כי כמה אגרות יסוד של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בנידון לא הגיעו לידינו בשלימות וכשיתגלו – היריעה תחשף יותר.

94 וראה אג"ק שלו ח"ב אגרת שנר שהטעם שיש להחמיר כדעת הרה"י הוא משום שהצ"צ "חושש לדעת הרבינו ירוחם".

95 ולהעיר שלפועל הכשרת המים השאובים במקוה אדה"ז היה ע"י זריעת המים השאובים לאחר שמי המעיין היו שם. ואכ"מ.

91 ראה חידושי הגר"ח שם המגדיר כדרכו בבהירות את ההבדל בין עירוב להשקה שלגבי פסול שאובים מספיקה השקה 'דלא צרכינן כלל לצרפן ליתר המקוה. . עיקר דין טהרתן והפקעת שם שאיבה שבהן הוא רק במה שחל עליהן בעצמן שם מקוה'. ומתוכן הדברים נראה שכן היא שיטתו [אף שכפי שהעירו כתב זאת דווקא בדעת הרא"ש ואכ"מ], ולחביבותא דמילתא נעיר: באג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב אגרת שז כותב חב"ר [חיים בן ציון רסקין] מכתב לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב על הלחץ לבנות מקוה בעירו ע"ד החתם סופר של השקה וכו'. ובין דבריו כותב: הרב חיים סאלאביציק יחי' מבריסק הייתה תשובתו מהבד"צ שלו, שהעתיק הדין משו"ע בלשונו ממש, ולא אסר ולא התיר הדבר". ושוב רואים אנו מה שכותב כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א אודות ענין בחידושי הגר"ח על הרמב"ם "ומסופקני אם גם הגר"ח בעצמו פסק כן למעשה, והרי ספרו הנ"ל הוא פירוש ולא

עסקן בדברים

אולם עדיין נותר להבין, כפי ששאלו רבים, כיצד מבצעים למעשה את הזרעת מי העיר לתוך האוצר (אלו שלא יכולים להשאיר מי אוצר על גבי המקוה העליונה), והרי באופן כזה בקל יתחלפו המים והדברים לא יתאימו לדעת הראב"ד.

כאן הגיעה אישיותו של המחבר דידן:

בשיחת י"ט כסלו תשד"מ⁹⁶ הגדיר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א את אחד ממעלותיו של כ"ק אדמו"ר הזקן בכך שהיה "עסקן בדברים" (על יסוד סיפור הגמרא (חולין נז, ב) אודות ר' שמעון שעסק בבירור המציאות למעשה בפועל) וביאר: "חידושו המיוחד של בעל הגאולה, רבינו הזקן: בנוסף לכך שהוא למד ולימד נגלה וחסידות, כפי שרואים זאת מחיבור השו"ע שלו... וכן בספרו תניא קדישא... מצינו אצלו דבר חידוש שהוא עסק בעצמו במעשה בפועל... מסופר (בתשובות אחריו) שהוא עסק בעצמו במדידת שיעורים ומטבעות וכיו"ב". עיון במה מדובר שם מלמד כי הנושא היה בדיקת השיעור של 'מוציא רימון'⁹⁷ שהוא אחד מיסודות שנשקעו אח"כ במהות⁹⁸ מקוה ע"ג האוצר!⁹⁹

אחד המאפיינים המיוחדים של המחבר דידן, הגה"ח בועז ע"ה לרנר¹⁰⁰, היותו אף הוא בבחינת 'עסקן בדברים'¹⁰¹. מלבד התעמקותו בעניני ההלכה היתה לו חוש התמצאות והמצאה בלתי רגילה כיצד ליישם בפועל הנחיות הלכתיות כדי שיתחברו נכון עם המציאות.

(96) התוועדות ח"ב ע' 626.

(97) ראה שו"ת צ"צ יו"ד סימן קעה: "זכורני שבלאזני ראיתי ממה שהובא לו חצי עגול ככדור מקליפת רמון, וכמדומה שהובאו לו אז רמונים מאה"ק תובב"א, ואפשר שהוא לו כ"ז כדי לידע שיעור מוציא רמון" וראה תשובת המהרי"ל (הוספות לשו"ע אדה"ז ע' [1864] 32).

(98) ובמיוחד לאור שיטת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א שאותם נקבים בריצפת המקוה העליונה בשיעור של מוציא רימון נועדו 'לבטל את הריצפה' ולגרום לכך שהטובל יטבול בהאוצר עצמו וזהו אחד מחידושי העיקריים של המקוה.

(99) כל המעיין בהשתלשלות בניית המקוה ברוסטיב ע"י כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב (מתוך האגרות

הנדפסות בחלק ה') ילמד כיצד אותם דברים עצמם נתקיימו בו עצמו כאשר כל פרט מכני וטכני היה הוא מעורב בזה בכל הפרטים.

(100) שמא מילתא היא – אחד מראשי הבונים את המקוה ברוסטיב – ששילב בתוכו הן גאונות בהלכה והן יד ושם במציאות כפי שנראה מהשו"ת – היה הרב נטע לערנער ע"ה (ראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה).

(101) להעיר: בסוגיא בחולין בענין 'עסקן בדברים' מקשים בעלי התוס' (ד"ה איזיל), דלכאורה מצינו בסוגיה בב"ב (עה, א) כתובות שיש חסרון וגנאי בעסקן בדברים שבין יתר תכונותיו הוא שמחפש למצוא האם המציאות תואמת את דברי התורה (כמסופר שם על ר"ש) והעושה כן נחשב כ'מגלגל'

בפתרון הבעיה האמורה מצא הרב לרנר פתרון נפלא ופשוט: הוא בנה מסוג מסויים של חימר אמיד שאינו מקבל טומאה צנרת המתחברת למקום שממנו יוצאים מי העיר, כאשר בתחילה הם חודרים בדיוק לתוך אחד מחורי המקוה העליונה ונזרעים באוצר, אולם כאשר המקוה העליונה מתכסה כולה בשכיבה של מי התחתונה, אוטומטית הצנרת הזו מוציאה את המים לצדדי המקוה העליונה ולא לתחתונה וממשיכה להזריע את המים למי האוצר שעלו לעליונה! ונתמלאו רצונותיהם של הוד כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב והוד כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א.

סוף דבר – חשבון נפש

את הקונטרס הנוכחי חותם המחבר באגרת כואבת שכתב כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א¹⁰²:

"בנוגע לענין המקוה . . . חבל אשר באנ"ש אין תוקף מעין זה כלל וכלל ואפילו אחרי הוראה בזה גופא על תוקף שצ"ל אצל יהודי בהתקרבותו לאיש הטוב בעיניו ועאכו"כ לרבי ונשיא שלו . . . איש שברור כשמש שהי' איש אלקי - פי' שהי' לו שכל אלקי, ונתקבל ע"י עשירות אלפים מישראל למורה דרך בתורה ומצוה בכל הפטים, והנמשל בזה בנוגע לעניננו מובן. . . בטוח הנני שאם בקבלת המברק הי' הולך בהרחבה מבלי להכנס בענינים של מורא בנ"א המדומה, הנה בטח הוראת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) הי' שובר כל הענ[י]נים והי' בא לפועל"

המקווה הלזו לאחר כל הקטרוגים שהיו עליה, עמדו רבני אנ"ש בתוקף עצום לגלות את מהותה, ונתקיים בנו במוחש 'הזית הזה כשאתה כותש אותו הוא מוציא שמנו' וכיום נתפשט ממש כמקוה המהודר בתכלית לעין כל.

ניסו לשלב בין הדברים ולא עלתה בידם וכתביהם על המקוה מלאים בערעורים והרהורים הנוגעים לאמונה ברבותינו נשיאנו וד"ל.
102) אג"ק ח"ה ע' רמא ואילך והיא להגר"ד חנוזין ע"ה שזכה לבנות כו"כ מקוואות ע"ג האוצר בעירו פתח תקוה.

על דברי תורה! ועיי"ש שאצל ר"ש אינו כן. נמצינו למדים שלא כל מי שמחפש למצוא מקורות מדעיים ומציאותיים לעניני תורה יחשב מיד ל'עסקן בדברים'. תכונת האמונה הטהורה באמת התורנית לפני שמנסים למצוא לה מקור בעניני העולם היא תכונת הבסיס של 'עסקן בדברים' (ודמותו של הרב המחבר הולמת דברים אלו במדויק). ויוער בעדינות: הרבה

דבר ברור שבזכות היגיעה בדבריהם הקדושים ובפרט בענין הכי עצמי והכי עיקרי – נבואת הגאולה, נזכה לראות את כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א – רבינו הקדוש שהוא מאותן שחיים עכשיו וודאי הוא משיח¹⁰³ – בונה – מהגלות העשירית דליובאוויטש – המקדש והמקוואות שבתוכו¹⁰⁴. אמן כן יהי רצון.

דברים נפלאים שכתב בעל ה'שבט מוסר' בספרו אגדת אליהו על אגדות הירושלמי (כלאים פ"ד מ"ב): ראוי לשים לב דמה כיוונו באומר בני ציפורי דכל מי שיאמר שמת רבי היו הורגיין אותו, וכי משום זה מתחייב אדם מיתה ובפרט שהיה אומר אמת . . והנראה לי בזה בדברי רז"ל (תענית ה) יעקב אבינו לא מת . . וכתב בספר הגלגולים דרבי היה יעקב אבינו . . העולה מזה שהאומר יעקב אבינו מת כשאר כל אדם בא לבטל דברי חכמים וחייב מיתה, דכיון שאינו מאמינם בזה למחר יבא שלא להאמינם על ההיתר ועל האיסור ובא לבטל כל התורה כולה ח"ו וכיון שרבי הוא יעקב, צריך שלא ימות, שהאומר עליו שמת הוא דאומר על יעקב שמת . . והנה בני צפורי באו לגלות הסוד הזה, וגזרו אומר . . כל היוצא מפיו מת רבי אנו הורגים אותו . לפי דבאומרו מת רבי הוא שאומר מת יעקב וכופר בדברי חכמים וחייב מיתה הוא ("! אולם כהנ"ל הוא על רבינו הקדוש ובדורו הוא כבר פסק דין ברור ומציאות קיימת.

104) יל"ע גדר הטבילה של כ"ג לפני הכניסה לקוה"ק האם נזקק למים חיים. ויל"ע.

103) שייכותו של רבינו הקדוש לתורה, ברורה ומובנת, אולם עיון מעמיק מלמד כי מאותו מקום שייכותו היא גם לגאולה בכלל ולהיותו מלך ישראל (לקו"ש ח"א שמות – גאולה בכוחו של משה שהיא כוח התורה, לקו"ש חכ"ג ע' 194 ואילך – שיחת יסוד במהות 'מלכות של תורה' שהיתה אצל רבינו הקדוש) וגואלן בפרט (ראה סיום השיחה שם ושיחת דברים תנש"א ס"א ולהעיר מענין נפלא הנמצא בכתבי הרה"צ רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק לט"ו במנחם אב) אשר היותו של רבי עקיבא נושא כליו של בן כוזיבא המלך הביאה לכך שהוא גם עתה שומר הפתח בהיכלו של משיח (כפי שראה אותו הבעש"ט בעליית הנשמה הידועה (וצריך חיפוש מקור הדברים) ושם מבאר כדרכו כי ענינו של משיח קשור עם שורש תורה (שבעל פה), ועוד ועיקר: נצחיותו המתועדת עלי כתב במאמר הראשון באתי לגני תשי"א שהיה בא לביתו ופוסט את הרבים אף היא קשורה לכל הנ"ל (ראה לקו"ש חכ"ו שמות (א) שנצחיותו של יעקב ומשה היא מכך שנשמתם היא נשמת התורה והרי רבינו הקדוש הוא 'ניצוצו של יעקב אבינו' וראה

מקוה ע"ג האוצר

קונטרס א

בירור אופן הכשרת מי העיר
במקוה על גבי האוצר
מיוסד על חזראות וחדרכות
רבותינו נשיאינו

פתח דבר

בשבח והודיה לה' יתברך אנו מוציאים לאור קונטרס לעיון בהוראות רבותינו נשיאינו בנוגע לתקון המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, שנקבע שמו ע"י כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א – "מקוה ע"ג האוצר".

מטרת הקונטרס ועיקר תוכנו, להציג תחילה את השתלשלות העניינים שהביאו לתקנת המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ואת הדרך שבה בירר וביאר הרבי במהלך השנים תקנה זו. בד בבד יתברר בקונטרס זה אופן הכשרת מי העיר במקוה ע"ג האוצר, מיוסד על הוראות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב וביאורים והוראות למעשה בפועל של הרבי.

היות וקונטרס זה הינו מהדורה ראשונה וחלק אחד מתוך ספר שיו"ל בעז"ה, הנני פונה לכל הלומדים שיש להם הערות והארות שישלחו אותם במטרה לתקן ולשפר במהדורות הבאות ותבוא עליהם ברכת ה'.

ויהי רצון שע"י העיסוק במהרתם של ישראל יקויים הייעוד המקוה וכדברי קודשו של הרבי¹:

ויה"ר שיהיו ידיעות טובות ואין טוב אלא תורה טוב האמיתי טוב לשמים טוב לבריות וכמרו"ל (קדושין מ, א) ובפרט כשנוגע למהרתן של בני"ע וע"פ המובא בלקו"ת לרבנו הזקן בפ' תבא (מג סוף ע' ב').

וע"פ המבואר שם יש להנעים במאמר רו"ל שטהרה מביאה לידי כו' אלי' הנביא, ז. א. ביאת משיח צדקנו, וכמפורש ג"כ בנבואת יחזקאל בסדר הגאולה וזרקתי עליכם מים טהורים, שהרי ענינו של משיח וסימנו העיקרי בו מורח ודאין (סנהדרין צג, ב).

בעז לזנר

מורה הוראה ומומחה בתיקון והכשרת מקוואות

נחלת־מנחם קרית מלאכי אה"ק ת"ו

כ"ב שבט ה'תשע"ד

(1) אג"ק אדמו"ר שליט"א חט"ו אגרת ה'תקפג

כמה התענינו בזה רבותינו נשיאינו
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ונפלא הענין –
שאפילו אלו מהם שמכמה טעמים לא רצו
לפסוק דינים ועד כדי כך, אפילו כשהי' הכרח
לפסוק דין, מסרו הנוסח לרב שיאמר הוא
שכך הוא הדין, יצאו מכלל זה עניני מקוה
טהרה, שהתענינו בזה בתשומת לב מיוחדת,
שלחו שו"ת, הוראות מפורטות וכו' וכו'.

(אג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א חי"ט אגרת ז'עב)

קיצור

חשתלשלות הכשרת 'מקוה ע"ג האוצר' ע"פ הוראות רבותינו נשיאינו

פרק א. שלשה אופנים בהלכה ובמנהגי ישראל להכשר מים שאובים: ... עמ' יב
'זריעה למטה' – זריעת מים שאובים לתוך מקוה כשרה (של מי באר או מי גשמים),
ונשארים במקום בו נזרעו. לקמן יתבאר שכאשר מזריעים מים שאובים לתוך מקוה כשרה,
אפילו אלף סאין, המקוה נשארת כשרה לכל הדעות.

'זריעה מן הצד' – מזריעים מים שאובים לתוך אוצר של מי גשמים הנמצא לצד מקוה
ריקן, המים עולים משם וקולחים מהאוצר למקוה הריק, ושם טובלים.

לקמן יתבארו החסרונות שיש בהכשר שאובים ע"י 'זריעה מן הצד': א. זריעה בזוחלין.
ב. נתן סאה ונטל סאה לדעת הראב"ד. ג. חשש "חוזר וניעור" במים השאובים לאחר שיצאו
מבור הזריעה ובאו למקוה המבילה, (ויתבאר שחשש זה הוא מה"ת).

'השקה' – הכשרת המים השאובים ע"י נגיעה במקוה כשרה של מי גשמים.

לקמן יתבאר שבהכשר שאובים ע"י השקה יש כמה רעותות:

א. דעת ראשונים שהשקה לא מועילה כלל לשאובים (רמב"ן ודעת הכס"מ בהרמב"ם,
שהשקה ללא ערבוב אינה מועילה להכשיר שאובים). ב. לדעת רוב הפוסקים, בנפסקה
ההשקה, פסול השאובים חוזר וניעור. ג. בהכשר השקה לדעת הדברי חיים זצ"ל יש בעיה
למבול על המדרגות כיוון שהם בשיפוע (ושקלא וטריא בדברי הדברי חיים על קמפרס).
ד. לדעת רוב הפוסקים היום לא כדאי לסמוך לכתחילה על הכשר השקה לחוד.

בהערות נוכח מתוך אגרותיו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לבניית המקווה בליובאוויטש כי
דעתו נוטה שיש מעלה ו"זריעה".

פרק ב. השתלשלות המאורעות שהביאו לתיקון המקוה ברוסמוב עמ' יז
בפרק זה נבאר שהמקוואות הישנים היו מעל המעיין, באר או תיבה בנהר. המים (החמים)
ששפכו לתוכם נזרעו באופן של 'זריעה למטה' ונשארו במקום בו נזרעו, כאמור לעיל שזה
כשר לכל הדעות וזו גם תקנת כ"ק אדמו"ר הזקן.

מקוה ע"ג האוצר

ז

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב יוצא נגד המקוואות החדשים של מי גשמים שהחלו אז, מקוואות אלה הוכשרו ע"י השקה (או 'זריעה מן הצד'). כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב פוסק כמו הגידולי מהרה – "טוב לפני אלוקים ימלט מהם".

לאחר מכן תיקן ברוסטוב מקוה ממי גשם כשר לכל הדעות – מקוה ע"ג האוצר.

פרק ג. תיקון המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב עם ביאורי והערות כ"ק אדמו"ר שלימ"א..... עמ' כא

נביא את סדר השתלשלות העניינים מתוך האגרות קודש של הרבי, החל מבירור ענין המקוה בתחילת שנת ה'תש"י והרשימה שכתב הגר"י לנדא ע"ה.

נביא את האגרות קודש, בהם הרבי מבאר את סעיף ד' ברשימה (הסעיף היחיד שעוסק באופן הכשרת המקוה), ועיקרו, הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שבזמן מילוי מי הגשם צריך שמו הגשם יעלו מעל רצפת המקוה העליונה ויכסו אותה.

הרבי מבאר שזה יסוד ועיקר באופן הכשרת מי העיר במקוה, שצריכה להיות ע"י זריעה למטה לתוך המים שכיסו את הרצפה, שהיא 'זריעה באופן היותר מועיל', משא"כ אם יכניסו את מי העיר לפני כיסוי הרצפה, אזי המקוה נכשרת ע"י 'השקה' בלבד.

לעומת זאת רבנים (כולל רבני אנ"ש) שלא שמו דגש על זה הבינו מפשט הרשימה שהכשרת מי העיר השאובים הוא רק ע"י 'השקה' באמצעות שני חורים לאוצר מלמטה. ובהתאם לזה הנהיגו את הכשרת המקוה במחנם, במשך עשרות שנים.

הרבי ממשיך לבאר את חשיבות כיסוי הרצפה ע"י מי האוצר ונותן עצה מעשית לסדר שמי העיר יפלו ישר לנקב ההולך לאוצר למטה. למקרה ששאבו, מסיבה כל שהיא, את כל המים שכיסו את הרצפה.

הרבי קורא לתקנת המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב – מקוה ע"ג האוצר.

מקוה ע"ג האוצר הוא התיקון היותר נכון מכל המקוואות

פרק ד. הסברת דברי הרבי: "המבילה בהאוצר עצמו"..... עמ' לד

בפרק זה נבאר, שכדי להחשיב שהמבילה בעליונה היא באוצר עצמו, צריך שני תנאים:

א. צריך שהמים בעליונה יחשבו שהם מי האוצר. שזה נעשה ע"י זריעת וערבוב מי העיר לתוך מי האוצר.

מקוה ע"ג האוצר

ב. צריך שהמקום בו מובלים (העליונה) יחשב למקום אחד עם התחתונה (האוצר). שזה נעשה ע"י החורים ברצפה שמכבילים אותה מענינה.

ג. נבאר בדרך אפשר שביטול הרצפה הוא בעיקר ע"י החור כמידת אדם (בערך אמה על אמה) שהיה פתוח בזמן מילוי מי הגשם, כל המקוה נהיה למקום אחד (וי"ל שזה הטעם להוראה שבזמן המילוי יסירו משם לגמרי את מכסה השיש).

ד. לאחר קיום שני התנאים: א. זריעת השאובים ועירובם בכשרים. ב. ביטול הרצפה ע"י החורים. רק אז, לכל הדעות, המבילה בעליונה נחשבת כמבילה באוצר עצמו.

פרק ה. החשש לקטפרם במקוה ע"ג האוצר עמ' לח

יתבאר שכאשר אנו מכשירים את מקוה חב"ד רק ב'השקה מלמטה', אזי לדעת הדברי חיים זצ"ל אסור למבול על המדרגות. ואז עולות הקושיות שהקשו כמה מדעת הדברי חיים. לעומת זה כאשר מכשירים המקוה ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב והרבי, ע"י 'זריעה למטה' לתוך האוצר, אין כל מקום כלל לשאלה מדעת הדברי חיים זצ"ל. שהרי אם כל המקוה נתערבבה, אז לכל הדעות קטפרם הוי חיבור. ואפשר גם למבול על המדרגות ללא שום חשש.

פרק ו. מקוה ע"ג האוצר הוא העצה לצאת דעת הראב"ד בענין נתן סאה ונטל סאה עמ' מא

נוסף למעלה העיקרית, שהכשרת מי העיר היא ע"י 'זריעה למטה' יש כאן מעלה נוספת: אין חשש של נתן סאה ונטל סאה. זריעת וערבוב מי העיר השאובים לתוך המים הכשרים, היא 'באופן היותר מועיל' נעשית רק בחלקו העליון של המקוה שהוא מעל הרצפה. ואילו מי הגשמים שנמצאים מתחת לרצפה לא מתערבים עם המים השאובים, גם בגלל הרצפה, וגם בגלל שינוי מידת החום שבמים, שהמים למטה קרים יותר ונשארים במקומם.

במקרה ויש צורך לשאוב את כל המים המכסים את רצפת המקוה, עצת הרבי לסדר שמי העיר יפלו ישר לנקב ההולך לאוצר למטה, מכביחה שמי העיר יוכשרו ע"י זריעה. אמנם זה יכול לזרוז את חילוף המים באוצר ולכן:

א. פשיטא מילתא שמן הראוי ללכת בדרך הישרה של כיסוי הרצפה ע"י מי הגשם בזמן מילוי האוצר, ואח"כ משאירים תמיד את המים מעל הרצפה שזה 'האופן היותר מועיל' שבו אין חשש לחילוף מי האוצר.

ב. להחליף מי האוצר בתדירות האפשרית.

ג. הערה עובדתית: לסדר שמי העיר יפלו רק בתחילה לתוך האוצר ולאחר כיסוי הרצפה יפלו המים על הרצפה ולא על האוצר.

המקוה של הרבי הרש"ב ישבור
כל הענינים ויבוא לפועל – זה תלוי בנו

פרק ז. גישת הרבי לעשיית שינויים בתקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב עמ' מו
נבאר ביתר פירוט את השתלשלות הענינים איך שהרבנים מורי ההוראה נהגו ע"פ
האמור ברשימת הגר"י לנדא ע"ה, (ללא ביאורי הרבי שטרם פורסמו), ולכן הבינו (וכך הנהיגו
במחנם), שאופן הכשרת מי העיר במקוה ע"ג האוצר הוא ע"י 'השקה' מלמטה.

אלא שהוקשה להם: תוכנו של הכשר 'השקה' הוא חיבור מים שנמצאים בשני מקומות,
(ע"י נשיתן דרך נקב במחיצה המחלקת ביניהם), וזה לא עולה בקנה אחד עם דברי הרבי
שהמקוה העליונה והאוצר שלמטה, הם מקום אחד.

לאור זאת נבאר אופן משיי העולה בקנה אחד ממש, עם רשימת הוראות כ"ק אדמו"ר
מוהרש"ב וביאורי הרבי ברשימה זו.

נבאר את הגישה הכללית של הרבי לגבי תיקון מקוה באופן שונה מתיקון כ"ק אדמו"ר
מוהרש"ב: "אין כדאי להיות מהמתחילים בזה", נביא שני טעמים שהרבי מביא בזה.

פרק ח. אין חשש להוצאת לעז ח"ו, בתיקון המקוה, שיהיה מתאים להוראות
רבתינו נשיאינו עמ' נג

נבאר את ג' הכללים שכ"ק אדמו"ר הצ"צ מביא בשם תה"ד לגבי הוצאת לעז. במקרה
שלנו אין חשש להוצאת לעז, נביא הטעמים לזה. נביא את לשון ק' של הרבי שבענין מקוה לא
חל הגדר שלא להוציא לעז על הראשונים. ניתן וצריך לתקן את המקוואות שנבנו.

פרק ט. חבל אשר באנ"ש אין תוקף מעין זה כלל וכלל ואפילו אחרי הוראה בזה
גופא עמ' נה

נביא את לשון הרבי שהנשיא הוא איש אלוקי עם שכל אלוקי. הרבי מציג את החלישות
שלנו בנדרון, אפילו אחרי שיש הוראה בפועל. הרבי מבטיח שכאשר נשמע בקולו ונלך בהרחבה
מבלי הכנס בענינים של מורא בנ"א המדומה, "הנה בטח הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב הי'
שובר כל הענינים והי' בא לפועל."

השתלשלות חובת הכשרת
'מקוה ע"ג האוצר' ע"פ הוראות
הרבי בהתאם לתיקון המקוה
של כ"ק אדמו"ר מזהרש"כ

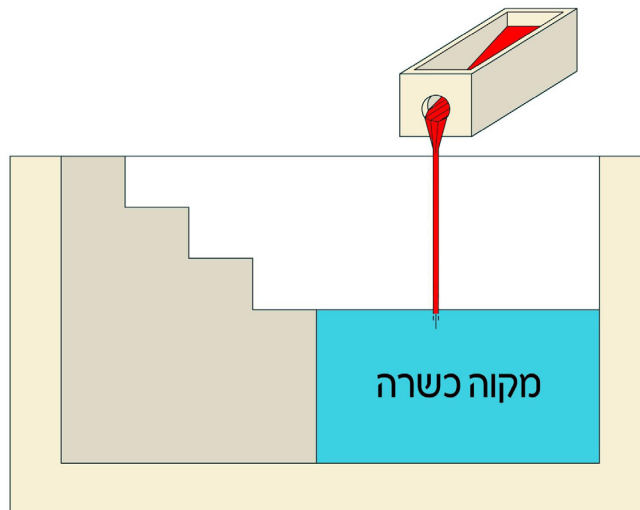
פרק א

שלשה אופנים בהלכה שמקוה כשרה ונשארים שם להכשר מים שאובים

1. 'זריעה למטה' – נתינת המים השאובים לתוך מקוה כשרה ונשארים שם.

ידוע בשערים המצוינים בהלכה שמקוה כשר שהוסיפו לתוכו מים שאובים הוא במהרתו לעולם וכך נפסק בשו"ע יו"ד סי' ר"א סמ"ו: "מקוה שיש בו ארבעים סאה ומעין כל שהוא יכול לשאוב כל מה שירצה ליתן לתוכה והם כשרים אע"פ שהם רבים על המים שהיו בתוכה תחילה". וזה גם לשון הטור. והבית יוסף כתב על זה "אפילו באלף סאין אינו נפסל לדברי הכל".

והנה הלשון "ליתן לתוכה" משמעותו כפי שכתבו גדולי האחרונים ובראשם כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב¹, הוא שימת ה"זריעה"².

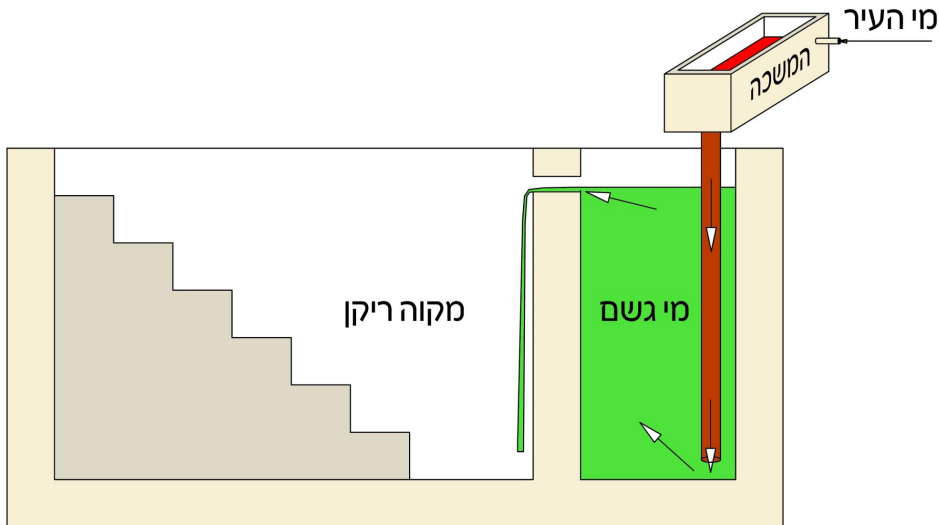

(1) אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, תשובה לרב יעקבסאן מ"צ דלויבאוויטש, ח"א אגרת קסז (ע' שעו).
 (2) מקור דין זריעה הוא פ"ק דמקואות מ"ו. מקור הלשון 'זריעה' הוא ממה שאמרו במשנה ובגמרא, פסחים דף לד ע"א: שתילי תרומה שנממאו שתלן מהרו. ובתה"ד ס' רנ"ד, דימה זריעת מים שאובים במקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים לדין חמים שנממאו ונורעו בקרקע ונשרשו נמהרו. ועיין מה שכתב בזה בספר מקוה מים בפתיחה.

עקרון זה של 'זריעה למטה' של השאובים לתוך מקוה כשרה היה הבסיס להפעלת המקוואות הישנים ע"ג מעין, באר או בתוך התיבה בנהר. המים החמים ששפכו לתוכם נזרעו ונמחרו והמקוה כשרה לכל הדעות.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב האריך מאד במעלת נתינת מים שאובים למקוה כשרה – ושם³ המדובר היה במי נהר ומעיין. באופן כזה המים הכשרים הם למטה וממילא הזריעה היא למטה (ובלשונו 'זריעה למטה'). וזה היה הבסיס הראשוני למקוה שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שאף לבנות ברוסטוב, כדלקמן בארוכה.

2. אופן שני להכשרת מים שאובים הוא 'זריעה מן הצד'

ב'זריעה מן הצד' נותנים את מי העיר השאובים לתוך אוצר של מי גשמים הנמצא ליד בור הטבילה. מי העיר שמתווספים נזרעים ומתערבבים ביחד עם מי האוצר שעולה על גדותיו וקולחים החוצה לתוך המקוה שבו טובלים. ויש בזה כמה חששות – רעותות⁴:

(3) אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א אגרת קסו. ומוכיח שם שזה כשר לכל הדעות ואין ע"ז חולק, ומתוך אריכות המשך דבריו ניתן להבין דעתו בחסרונות של חיבור השקה וזריעה מהצד והחשש של חוזר וניעור במים שאובים שיבואר לקמן.

(4) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז אגרת ב'קלה.

א. הרעותא הראשונה – 'זריעה בוזחלין'⁵ – מי העיר שנכנסים לבור הזריעה נכשרים תוך כדי זחילה – זרימה החוצה, מכור הזריעה לבור הטבילה. יש מחלוקת בין הפוסקים האם ניתן להכשיר את מי העיר באופן הזה הנקרא 'זריעה בוזחלין'. דעת כמה מגדולי הפוסקים להחמיר⁶.

ב. הרעותא השניה – נתן סאה ונמל סאה לראב"ד – מי העיר נזרעים בבור הזריעה, ומיד קולחים החוצה לבור הטבילה וגם לוקחים איתם את מי הגשם שהיו בבור הזריעה. כעבור פעמים בודדות של שימוש בבור הזריעה, כמעט ולא נותר שם ממי הגשם המקוריים. גם לדעת הרב⁷ זה נתן סאה ונמל סאה⁸ לראב"ד⁹.

ג. לדעת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב יש כאן חשש נוסף – חשש "חוזר וניעור".

הרעיון של חוזר וניעור הוא שמים שאובים שהוכשרו בזריעה או ב'השקה', אף על גב שכבר נטהרו, מכל מקום, פסול השאובים שהיה בהם, קודם שנטהרו, יכול לחזור ולהתעורר¹⁰.

5) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז אגרת ב'קלה. לקמן פרק ה'.

6) ה"ה שו"ת מהרי"ט (ח"ב סימן יח) שו"ת מהר"מ שי"ק (יו"ד סימן קצח) שו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סימן פו) שו"ת עמק שאלה (יו"ד סימן סב) שו"ת מהרש"ם (ח"א סימן קכב וסימן קמח). וכמו כן בבור זריעה הרי לעולם הכשר המים השאובים הוא בשעת זחילה ואך יוכשרו לטבילה. (מקוה מים ח"א להרב ירמיה ב"ן).

7) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז אגרת ב'קלה. וראה הנסמן ב"מקוה מים" להרב ירמיה ב"ן ח"א ע' לט ואילך.

8) נראה שאלה שמתקנים מקוה ע"י אוצר זריעה מן הצד, מסתמכים על זה שמי העיר באים בהמשכה – שאז לדעת רבים, זה כשר גם להראב"ד. (הפרי שדה בסימן ק"ל ובשו"ת הרי בשמים סימן קל"ד ובנחל אשכול כולם הוכיחו שבאם המים באו ע"י המשכה גם הראב"ד מודה שאין בזה חשש דנתן סאה ונמל סאה, וכ"כ הלחם ושמלה שאם המים באים ע"י ברזא והמשכה מותר אפי' לדעת האוסרים וכ"כ החת"ס בתשובתו הידועה בס' ר"ד. ממכתב הרב זלמן שמעון דווארקיין בקונטרס מקוה ע"ג מקוה).

9) והטעם ע"ז ע"פ דברי כ"ק אדמו"ר הצ"צ בשו"ת שו"ת צ"צ יו"ד סי' קעד – י"ל להראב"ד כשר בכה"ג אף אם יתמעטו אח"כ מהמקוה, ולא דמי לשאובין ממש דשם הוא שמחמיר הראב"ד אף כשהיו מ' סאה כשרין. דהא הכא איכא צירוף מ"ד שאובה שהמשיכוהו כולה טהורה. וגם לדידן עכ"פ סגי ברכייה והמשכה.

9) לפי הפי' הב' בדעת הראב"ד. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מכריע באג"ק ח"א אגרת קסו, שהפי' הב' הוא גמר דעתו של הראב"ד.

10) אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א אגרת קסו תשובה לרב יעקבסאן מ"צ דליובאוויטש – במשנה ובגמרא בכורות דף כ"ב ע"ב. הלוקח ציר מע"ה משיקו במים וטהור. . אמר רבי ירמיה. . אבל לקדירה לא מצא מין את מינו וניעור. רש"י: לקדירה אסור. שהמים שבתוך הציר מוצאין מים שבקדירה ומצטרפין יחד ורבין על הציר ומטמאין אותו: מצא מין את מינו וניעור. דהיינו שחוזר לטומאה.

ובנידון דידן: ב'זריעה מן הצד', המצב הוא שמשליכים¹¹ מים שאובים לתוך מקוה, לאחר שנזרעו ונמהרו הם יוצאים למקום אחר (ריק), הנה במקום שאליו הגיעו – אם הרוב הם המים שמתווספים ומי הגשמים הם המיעוט, אזי אמרינן¹² שפסול השאובים "חוזר וניעור". כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מוסיף שהחשש של חוזר וניעור לאחר 'זריעה מן הצד' חמור בהרבה מהחשש של נתן סאה ונטל סאה, כי לדעתו "חוזר וניעור" כאן הוא פסול מהתורה לדעת הסוברים שפסול שאובים הוא מהתורה, לכן לדעתו צריך לעיין במקוואות שאופן הכשרתם הוא זריעה מהצד.

3. אופן שלישי בהכשרת שאובים – "השקה"

הכשר "השקה" הוא כאשר המים השאובים לא התערבבו עם מי המקוה הכשרים אלא כל אחד עומד במקומו¹³. הכשרת המים השאובים נעשית ע"י נגיעה (נשיקה¹⁴) בלבד במים הכשרים.

הדרך המקובלת בהכשר השקה היא כאשר מי הגשם נמצאים, או בצד או מלמטה, מתחת למים השאובים ויש קיר המפריד ביניהם. בקיר זה יש חור שדרכו נעשה חיבור ההשקה¹⁵.

(11) שם – ומ"מ משנה ראשונה לא וזה ממקומה דבלא"ה אין להתיר כ"כ באופן הנ"ל שהרי הרבינו ירוחם כ' גבי מעין שהשליכו בו מים שאובים אם הלכו למקוה ריקן יש מתירין ג"כ לטבול בו וכ' ע"ז הש"ך ס"ק מ"א ומשמע דיש אוסרין והלכך טוב להחמיר א"כ כמו"כ הוא במקוה.

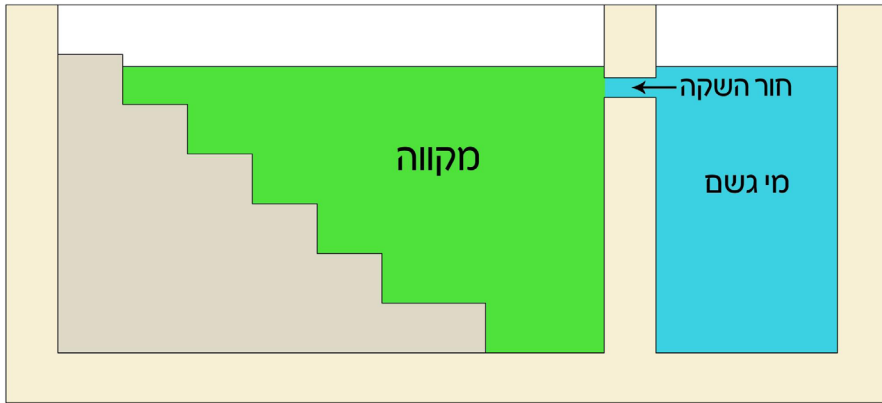
(12) שם – אמנם בהדין דרבינו ירוחם ג"ל, דבמקומם ה"ה מתבשרין ע"י התערובות במים הכש' של המעיין וכו' ורועים דמי – ובשכא"מ למקום אחר מאחר שהרוב הוא המים הנתוספים ה"ה חוזר וניעור, דאע"ג שכבר נזרעו ונמהרו מ"מ אמרינן חוזר וניעור וכה"ה דבכורות דק"ב ע"ב ר' ירמ' אסור לקדירה וכן פסק הרמב"ם פ"ו מה'ל' מ"א משום דהמים שבציר הגם שכבר נמהרו ע"י השקה במקוה מ"מ חוזר וניעור ועמ"ש בצ"צ בחי' ש"ס על מ"ב דפ"ב דערלה אות ג'. וזהו טעם החולקים על הרא"ש מדין שבשו"ע סעי' ג"ב דמקוה שאוב לאחר שנמהר ע"י השקה למקוה כשר נשאר לעולם בהכשרו אפי' נסתם הנקב אח"כ, דרבים החולקים ע"ז כ"א צריך להיות ההשקה בעת הטבילה והיינו מטעם הנ"ל ועמ"ש בזה באורך בס' ג"מ בשו"ת סי' יו"ד אך לפ"ז כשיש בהמקוה כשרה הרבה יותר ממ"ס והמים ששופכים לתוכה אינם יותר מהמים כשרים שבמקוה הרי אז לכא' אין חשש שהרי יהי' רוב מהמים כשרים ולא אמרינן חוזר וניעור מ"מ החליט כ"ק אאזמו"ר זצוקלה"ה ג"ע להחמיר כשנותנים מים שאובים רבים בבור המקוה ועי"ז באים המים לתיבה דאך נוכל לדעת שרבו הכשרים ולפי סברה זו דאמרינן חוזר וניעור ה"ז חמור מפי הרבה מבנתן סאה ונטל סאה, דלפי הנ"ל ה"ה פסול מדאורייתא למ"ד שאיבה דאורייתא שכן פסק הרמ"א סעי' ג'. ולזאת החלט דעתו הק' שיכנסו בה מ' סאה מים כשרים דוקא (ומענין זה יש לעיין בדבר המקוואות החדשים שלפ"ז כל ענינם הוא באופן בזה שע"י ריבוי המים שאובים שנשפכים אל הבור באים המים אל המקוה).

(13) להבנת המושג "עומד במקומו" – ראה גידולי מהרה שאלה י'. שבכנון דא הפסול קבע מקום לעצמו.

(14) רש"י חולין דף כו ע"ב ד"ה משהחמיץ וז"ל: עד שנושקין המים והוי חיבור.

(15) מקוואות פרק ו' משנה ז' – שו"ע יו"ד סימן רא סעיף נב.

'השקה'

לדעת הרא"ש¹⁶, וכך פסק המחבר בשו"ע¹⁷, הכשר 'השקה' מזהר את המים שאובים. לדעתו המים שאובים הופכים להיות מהורים כמו מי הגשם ממש ונשארים מהורים גם במקרה שנפסקה ההשקה. רוב הפוסקים חולקים עליו כדלקמן:

א. לדעת כמה מהראשונים¹⁸ הכשר "השקה" לא מועיל בכלל למים שאובים. לדעתם ניתן להכשיר מים שאובים רק ע"י זריעה בתוך מ' סאה מים כשרים, אך לא ע"י חיבור של "השקה" גרידא¹⁹.

ב. לדעת הכסף משנה ברמב"ם²⁰ הכשר "השקה" לא מועיל לשאובים. ומעמו בגלל גזירת ג' לוגים²¹, שעדיין לא התערבבו עם הכשרים. וכלשון הרמב"ם: "המובל שם לא עלתה לו מבילה אי אפשר לג' לוגין שלא יהיו במקום אחד", לדעתו אפילו לחולין.

16) כתב ע"ז הגידולי מהרה שהרא"ש הוא יחיד בהיתר זה. ורבים החולקים עליו כמו שכותב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב באג"ק ח"א אגרת קסו.

17) שולחן ערוך יו"ד רא סעיף נ"ב.

18) רמב"ן ב"ב דף ס"ה בשם יש דוחין שאין 'השקה' מועלת להכשיר שאובים.

19) כך פותח הגידולי מהרה את תשובתו הידועה בעניין שימת הרא"ש בהשקה. ואף שמיד מסיק שדעה זו יחידאה היא, מ"מ דעה זו היא שמכחירה את ההבדל בין 'השקה לזריעה'. ודו"ק.

20) רמב"ם הלכות מקוואות פ"ו ה"י.

21) מקור הסוגיה הוא במסכת שבת דף י"ג ע"ב, אחד מי"ח דברים שגורו באותו היום – דתגן אלו פוסלין את התרומה.. והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין. ובמסכת מכות דף ד' ע"א: ואמר רב יהודה אמר רב חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול המובל שם לא עלתה לו מבילה

ג. "חזור וניעור" כאשר נפסקה ה'השקה', לדעת רבים מהפוסקים²², אסור למבול שם, כי הכשר 'השקה' מועיל רק בשעה שהמים השאובים שבמקוה מחוברים למי הגשם ע"י חור ההשקה וכאשר חור ההשקה נסגר או נסתם, המים שבמקוה חוזרים להיות פסולים למרות שנכשרו מקודם ע"י ה'השקה'.

ד. קמפרם – לדעת הדברי חיים זצ"ל, הכשר השקה לא מועיל להכשיר מים הנמצאים מעל לרצפה משופעת כמו מדרגות.

חיישין לשלשה לוגין שלא יהיו במקום אחד. ופרש רש"י: הטובל שם, באותו המקום, לא עלתה לו מבילה. שמה כל מים שהיו בחבית עומדים יחד ושמה בא זה ראשו ורובו במים שאובים, וזה אחד מן הפוסלין את התרומה. וראה רמב"ם שם: חבית מלאה מים שנפלה לים אפילו לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו מבילה אי אפשר לג' לוגין (בערך 1 ליטר) שלא יהיו במקום אחד. וכתב ע"ז הכס"מ שכאשר השאובים באו דרך שפיכה הם מתערבים בכל מי המקוה. . משא"כ בחבית שנפלה דלאו דרך שפיכה אתא. ודעתו בהרמב"ם ש'השקה' לא מועילה בכלל. ובמנחת יצחק (ח"ד ס' ל"ט) כותב שם דזהו טעם הגון מדוע לא לסמוך על 'השקה' לחוד לצאת שיטת הרמב"ם לדעת הכס"מ וצריך זריעה. ועיין במנחת יצחק (ח"ז ספ"ד) שקלא וטריא האם לדעת הראב"ד מועילה השקה בכלל ועיין שם בסוף התשובה.

וראה בס' שערי מקוואות לרב חזן זו"ל: מבואר מדברי הכס"מ דלרמב"ם לא מהניא השקה לטהר שאובין אלא בעינן עירוב גמור של השאובין בכשרים וכל מה שמצאנו שמועילה השקה בכחוט השערה דוקא לחבר מקוה שלם למקוה חסר אבל לא להכשיר שאובין וכותב שם במנחת יצחק (ח"ד ס' ל"ט) דזהו טעם הגון מדוע לא לסמוך על השקה לחוד לצאת שיטת הרמב"ם לדעת הכס"מ וצריך זריעה. זה גם הוראת הרבי באג"ק ח"ב אגרת ח'תמח: פשוט שבמקום שלא יסכימו למקוה ועג"ז יש לעשות מן הצד, ושניים: לזריעה ולהשקה. (22) כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב באגרות קודש שם מציין כמה פעמים לאריכות לשון הגידולי מהרה בשו"ת סימן י' זו"ל: וזהו טעם החולקים על הרא"ש מדין שבשו"ע סעי' ג"ב דמקוה שאוב לאחר שנמטה ע"י השקה למקוה כשר נשאר לעולם להכשירו אפי' נסתם הנקב אח"כ דרבים החולקים ע"ז כ"א צריך להיות ההשקה בעת המבילה והיינו מטעם הג"ל ועמ"ש בזה באורך בס' ג"ט בשו"ת סי' יו"ד.

בגידולי מהרה שם מביא באריכות, את החוששים כאשר נפסקה ה'השקה' – הר"ש, הרי"ד, רי"ו, הראב"ד, הרשב"א, הרמב"ם, והסמ"ג. גם ערוגות הבושם, דברי מלכיאיל, ומהרש"ם חוששים לזה. חוץ מהחת"ס ע"פ הרא"ש שמתיר כיוון שלדעתו הכשר 'השקה' יש לו דין של 'זריעה'. ולכן כאשר היתה 'השקה' (אפילו הרגע אחד), הוא מחשיב את המים, כאילו התערבבו ונזרעו ע"י נגיעת ה'השקה'. הרבי כותב באג"ק ח"ג אגרת תקמא שלא נתקבל אצלנו היתר החת"ס (שהוא נוקט בדעת הרא"ש) בזה, להכשיר בתחילה את המקוה ע"י 'השקה' להבור ואח"כ להוריק הבור ולמלאותו ולהכשירו ע"י 'השקה' להמקוה.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב באגרות קודש מסכם את הדברים מתוך ציטוט דברי הגידולי מהרה שם זו"ל: "לדינא נראה שקשה מאוד לסמוך על הרא"ש באיסור דאורייתא והוא יחיד בהיתר זה ועל עיקר סברתו וראיותיו יש לפקפק הרבה". . "ע"כ אין אני יודע מקום להקל אפילו בדיעבד אם לא במקומות שעושים כן ע"פ גדולים שהתירו להם בשעת הדחק שלא היה אפשר בעינין אחר. אבל במקומות שלא נהגו בן חלילה להם להקל".

מתוך כל האופנים האמורים האופן היותר מושלם הוא אופן הא' – 'זריעה למטה'.
הרבי מסביר²³ ש'זריעה למטה', הוא אופן הכשרת המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב.
משא"כ המקוואות החדשים של מי גשמים, שאופן ההכשרה שלהם היה או ע"י "השקה" או
ע"י 'זריעה מן הצד'.

(23) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג אגרת תרצג.

פרק ב

השתלשלות המאורעות שהביאו לתיקון המקוה של מי גשמים ברוסטוב

ידועה ומפורסמת התנגדותו הנחרצת של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לבניית המקוואות של מי גשם שנתפשטו במיוחד לפני כמאה שנה²⁴. המקוה שתיקן כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב הוא המענה לאותם המקוואות.

עד אותה התקופה, רוב המקוואות הוקמו מעל מעיין או באר או בתוך תיבה בנהר. למעיין או הבאר היה גדר הלכתי של מקוה כשרה. בכדי לחמם אותם, שפכו מים חמים (שנזרעו למטה) לתוך הכשרים²⁵, ועל זה היתה תקנת המקוה של כ"ק אדמו"ר הזקן²⁶.

אולם כל זה היה כרוך בקשיים רבים, בחוסר נוחיות והגבלות. לא בכל עיר נמצא באר או מעיין, לעתים היה צריך לרדת לבאר בריבוי מדרגות, לכלוך וחשכה.

אך טבעי הדבר שרעיון המקוואות החדשים בהם הוכשרו מי העיר ע"י מי גשם ב'השקה' מהצד' ו/או בור 'זריעה מהצד', נתקבל במקומות רבים וגרם להפעלת לחץ על הרבנים החרדים שייסכימו לזה. ביניהם הרב חיים בן ציון רסקין ז"ל שסבל רדיפות וגידופים מבני עירו²⁷ בגלל ששמע להוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ולא נתן את הסכמתו לבניית המקוה

(24) אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב אגרת שז.

(25) אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א אגרת קסז שו"ת לרב יעקבסאן מ"צ דליובאוויטש, יבאר באריכות את אופן הכשרת המקוה בליובאוויטש ומתורף דבריו נראה את המעלות ב'זריעה למטה', עיין שם שמביא בזה את כל הדעות ומיישב את כל הקושיות ומראה איך שזה כשר ממש לכל הדעות. ובביאור נפלא מבאר איך שיש "חוזר וניעור" בפסול שאובים ושהענין ד"חוזר וניעור" הוא הטעם למהלוקת כריבנו ירוחם בשני מקומות: 1. ברין מעיין שהשליכו לתוכו מים שאובים ואח"כ הלכו למקום ריקן, שזה הטעם לחששות הכבדים בהכשר 'זריעה מן הצד' (עד לחשש פסול מהתורה). 2. וגם שהענין ד"חוזר וניעור" הוא הטעם לזה שרוב הפוסקים חוששים כאשר נפסקה ה'השקה' שהוא אחד מהחששות שיש בהכשר 'השקה'.

(26) שולחן ערוך הרב יו"ד דיני תקוני המקוה ועשייתה.

(27) מכתב הרב חיים בן ציון רסקין (אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב בהערות לאגרת שז):

ב"ה יו"ד תמוז תרע"א

לכ"ק אדמו"ר שליט"א

המתחדשים מבני עירנו מתאוננים תמיד על בית הטבילה שאיננה לפי רוחם וגם נתישנה מאד ועומדת לנפול,

החדשה ממי גשם בעירו. במענה למכתבו של הרב חיים בן ציון רסקין ז"ל, מביא כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב את ל' הגידולי טהרה ומוהיר. וזל"ק²⁸:

"התוקע עצמו לעשות מקוה של מי גשמים מכניס עצמו לספק איסור כרת לפי שא"א בשום ענין שבעולם שיהא כשר לכל הדעות כו', וטוב לפני אלקים ימלט מזה".

והנה, כשמונה שנים אח"כ, בשנת תרע"ה, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב הצליח לתקן מקוה של מי גשמים, כשר לכל הדעות ובנה את הראשון ברוסטוב.

ובכן מוכרח לעשות חדשות, וכאשר במכתב דאשתקד צויתי מכ"ק שליט"א שלא להחליף מקוה כזו באחרת, הנה כמובן מצדנו לא אתן לעשות מקוה חדשה ממי גשמים, ורק דוקא לעשות בנין חדש על המקוה הזאת, או לחפור במקום אחר ולעשות מקוה מעין ואשכורן כד"ת. ובעבור זה מערערים עלי מאד ואסכול מהם חרפות וגידופים, וכמעט שחפצים לבלעני חיים לולי ד' שהוא בעורי תמיד. גם השו"ב עומד לימינם ותמה ע"ז אם עפי"ד הותר לנו לעשות מקוה ממי גשמים מדוע נאסור זאת עלינו אחרי שקל מאד להשיג זאת.

הרב חיים סאלאבייץ' יחי' מבריסק היתה תשובתו מהבד"צ שלו שהעתיק הדין משו"ע בלשונו ממש, ולא אסר ולא התיר הדבר. מבעל הפנן חיים יחי' מראדין היתה תשובתו שמדחה א"ע מלפסוק הדבר שבודאי יש רבנים בסביבותינו. ובכן בזה יתימרו בי שלדבריהם אינם מוחים הדבר, ואינם מרגישים שהלא גם אינם מסכימים לזה. ועלי כל תלונתם מדוע הגני נוטה דוקא לדעת ועצת כ"ק שליט"א.

ובכן הגני בבקשתי כעת מכ"ק שליט"א להורני נא הדרך אם החובה עלי כעת לכנוס בעובי הקורה ולהתחיל בבנין כיה"ט למרות רצון המתחדשים כי כאמת למעשה אין נוגע להם הדבר כלל ה"י, ורק כוונתם להרוס כל דבר קדוש וענין נשגב, וגם בנרבות הכסף בלא"ה קשה להשיג מהם בכל פעם מה שנידרש לדברים כלליים, והגם שהמחזיקים בידי אינם תקיפים במעמדם, אבל נותנים הם ביד פתוחה. אולי ירחם השי"ת ויעזורני בלעדם ואז בע"כ יאמרו אמן. ואנא מכ"ק שליט"א לעזור לנו בחברו ובקשתו כתרנומו שיעזרנו השי"ת ליסד מחדש מקוה מים כדבעי למהוי ויחזיקנו ויאמצנו ע"ד כבוד שמו לעשות רצונו ית' בכל הפרטים.

(28) אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב אגרת שז.

פרק ג

תיקון המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב עם ביאורי והערות כ"ק אדמו"ר שליט"א

הרבי התבטא פעמים רבות, חזר וביקש, ש"צריכה המקוה להעשות דוקא ע"פ הוראות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע²⁹. להלן נביא את השתלשלות גילוי אופן תיקון המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, ובעיקר שלבי הערות וביאורי הרבי על הרשימה בה נתגלה תיקון המקוה הנ"ל.

כבר בתחילת חודש מרחשון ה'תש"י, כששלשה חדשים לפני הסתלקות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, החל הרבי לברר את נושא המקוה שתיקן כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, כאשר פנה בכתב³⁰ להגר"י לנדא ע"ה³¹ לשלוח לו בדחיפות את רשימת ההוראות ששמע מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אודות המקוה ובקש ממנו להוסיף בפרטיות גם את הנימוקים הידועים לו להוראות אלה.

במ"ו מרחשון שלח הגר"י לנדא ע"ה לרבי את הרשימה שכתב ע"ד בנין ותיקון מקוה³².

(29) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ו א'תתקנ, ח"ה א'תמא, ח"ו א'תשיט, ח"ז ב'כה, ב'קלה, ב'פב, חי"א ג'תשפו, חכ"ב ח'רפא, ועוד.

(30) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג אגרת תקלט: "מתעסקים במק"א בעשיית מקוה של מי גשמים ושאלו אם יש איזה ענינים ופרטים אשר אנ"ש מקפידים או מהדרים עליהם עכ"פ ביהוד, ובאשר ידעתי אשר הוא ה' מהמתעסקים בכגון זה בראסטאווי ובל"ם שמעע בזה כמה ענינים והוראות מכ"ק אדמו"ר נ"ע. הנה ת"ח ת"ח אם יואיל לכתוב לי עד"ו בפרטיות האפשרית ומה טוב עם הוראת הנימוק לשלימות הדבר אם ידוע הוא.

למותר לבאר אשר בקשתי זו היא גם בנוגע להוראות בשאר עניני השו"ע או"ח יו"ד וכו' שקיבל אבל נוסף בענין המקוה שהוא דחוף כנ"ל."

(31) מי שהיה רב ופוסק הלכה בבית כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

(32) נדפסה במהרה מים להרב מעלושקין ומשם נעתקה בשו"ע הרב בהוספות ליו"ד.

רשימה

ע"ד בנין ותיקון מקוה

מדברי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע:

נרשמה ע"י הרה"ג והרה"ח וכו' ר' יעקב שי' לנדא

בנדון המקוה: רצון קדשו של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע הי' שיעשו מקוה ע"ג מקוה, היינו:

א. שבתחונה יהיו מי הגשמים, ומעל לרצפה תהי' המקוה ממים הרגילים, אשר בה יהיו טובלים (כ"ק נבג"מ הכריע לעשות את מקוה מי הגשמים למטה מחשש "נתן סאה ונטל סאה" לחוש לדעת הראב"ד, וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו מצד שינוי מדת החום שבמים).

ב. ההשקה תהי' ע"י נקב שמחזיק טפח על טפח. ובטעמו של דבר נאמר לי מפי קדשו: שעכשיו (דהיינו בזמן שהי' הדבור אלי ע"ז) אינו זוכר אבל הי' לו טעם בזה, שיהיו שני נקבים כאלה, אחד במקום אחד והשני בפנה אחרת, וזה פשוט מחשש אולי יקרה פעם שיסתם אחד מהם ולא ירגישו בזה.

ג. שום נקב בשביל יציאת המים לא יהי' לא בעליונה ולא בתחתונה, ומקום כניסת מי הגשמים יהי' ע"י נקב בעליונה למעלה ממדת המים בכדי שלא יהא חשש זחילה, ודרך העליונה יכנסו לתחתונה.

ד. ברצפה אשר בין שניהם יהי' שיש כמדת אדם בערך אמה על אמה בכדי שאפשר יהי' להכנס דרך שם לתחתונה לנגב אותם בזמן שיצטרכו להחליף את מי הגשמים, ואת השיש הזה יסירו לגמרי בזמן מילוי מי הגשמים לתחתונה דרך עליונה, ושהמים יעלו על גדות הרצפה (ע"ז דנתי אז בפני כ"ק ובזכרוני נשאר שכ"ק רבי' הסכים לדברי אבל כפי הרשום אצלי שבכל זאת למעשה נשאר כמו קודם שהיו ממלאים עד שמי הגשמים היו עולים על הרצפה). בשיש הזה באמצעו הי' נקב ההשקה.

ה. שעור המים בתחתונה הי' כפול, מחשש אולי פעם יחסרון משעור ע"י רפש עפר שמצטבר למטה, וכשהי' שעור כפול ישאר שעור אחד ודאי.

ו. אורך המקוה יהי' לא פחות מל"ב וויערשאק (היינו 1.424 מטר) בכדי לאפשר טבילה במתיחת כל הגוף בשים את הראש על השליבה התחתונה כי כ"ק האדמו"ר בעהצ"צ אמר לרבנית, אם כ"ק רבנו נבג"מ, כי ככה עיקר הטבילה.

ז. המים הכשרים באו ע"י המשכה ע"ג דבר הראוי לבלוע, אולם גם העליונים שבאו ממפעל המים העירוני נכנסו למקוה העליונה דרך המשכה בתוך הקיר.

ח. פתיחת הברזא בשביל כניסת מי הגשמים לא יהי' במקוה, כ"א במרחק מה מהמקוה, בכדי שלא יבאו ישר מכח אדם, אלא אחר פתיחת הברזא במרחק מה מהמקוה יזרמו לצנור הראוי לבלוע והיינו דרך המשכה. גם בקיר המקוה העליונה הי' ברזא, למעלה ממדת המים וכנ"ל, אבל אותו היו פותחין טרם שפתחו את הברזא השני' הרחוקה מהמקוה, בכדי שלא יהיו כח אדם וכנ"ל.

ט. תמיד רצוי שיהי' מחסן מי גשמים בכדי שיהיו מוכנים להחלפה, ועל יד המחסן הזה שהי' בקרקע החצר יהי' עוד בור ריק, ומשם יהיו פותחים את הברזא אשר בקיר המחסן הזה אשר באדמה, והמים יהיו זורמים דרך צנור ממלט (צמנט) רך הראוי לבלוע.

י. נקוי המקוה הי' ע"י משאבה וצנור גומי.

יא. לא להשתמש בפקקי גומי, דלפ"ד רבנו נבג"מ הוא דבר המקבל טומאה.

יב. בשביל זה עשיתי "קלעצל אויסגעטאקט" ובתוך אמצעה – ברזא של עץ, וה"קלעצל" הכניסו בבנין הבטון, וברזא של עץ באסיטא של עץ מחזיק היטב.

יג. הגג דרך עליו עוברים מי הגשמים לא יהיו בו מקומות המעכבים המים וכש"כ שלא יהיו סילונות פח סתומים. רצוי שהסילון מהגג למטה יהי' ישר בלי ארכובות. ואח"כ יעברו המים דרך צנור בתוך הקרקע עשוי ממלט שיהי' ראוי לבלוע.

יד. את מדת האמה למקוה הי' חושב כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע למדת ארבעה עשר וויערשאקעס (במד' הרוסית) שהם עולים במדת המטר לסכום של 62.3 סנטימטר. שעור מקוה לפי זה הוא: 725.413.101 מ"מ, והיינו 726 ליטר מים בקירוב.

טו. הברזא ממחסן המים כמובן עושים קצת למעלה מקרקעיתו, למען ישקע למטה כל העפר שבא עם הגשמים מהגג, ועל יד קרקעיתו ממש עושים יציאה לחוץ לביוב (קאנאליזאציע) למען לאפשר נקויו.

•

הביאורים בתורתו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, והרשימה של הגר"י לנדא ע"ה, עם הערותיו, ביאוריו והוראותיו של הרבי הם השולחן ערוך של מקוה ע"ג האוצר – לדעת את המעשה אשר יעשון. אלא שהביאורים וההוראות של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ושל הרבי לרבני

חב"ד ברחבי העולם, מתפרסים על משך זמן של עשרות שנים – ורק כאשר מרכזים את כל ההוראות יחד, ניתן לקבל תמונה ברורה והלכתית לאור ביאוריו של הרבי, בהבנת תיקון המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב.

בהמשך לזה הרבי נתן הנחיות ברוח זו של הדברים כיצד להצליח ולפעול בכל מקום, שהמקוה יבנה דוקא באופן הזה, לא ע"י הסבר שזה יותר כשר או מהודר, אלא לדרוש זאת 'באופן המתקבל', כלשונו הק' של הרבי³³:

מובן שאין עליהם להכנס במלחמה אלא להסביר, שזהו היפך הדין להכריח את מי שהוא שלא לקיים כדברי ופסק רבו, ובפרט בענינים כאלו, שמקוואות אלו ואלו כשרים הם ע"פ דין לכל הדיעות, אלא שיש ומהדרין לצאת ידי דעת פוסקים אלה בויתורם על דעת פוסקים אחרים, ויש שעושים להיפך...

עם פרסום סידרת "אגרות קודש" החל משנת ה'תשמ"ז³⁴, התבארו והתגלו השתלשלות הברורים ברשימה זו כדלקמן:

בכ"ט מרחשון³⁵, מיד אחר קבלת הרשימה, לאחר שהרבי הרי"צ אישר את נכונותה³⁶,

33) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז אגרת א'תתקעח.

34) להעיר, שמכתביו של הרבי כבר נדפסו בהוספות ללקוטי שיהות ח"ז וחי"ז בשנים קודמות, אלא ששם נשמטו הפרטים העובדתיים שמסבירים ומבהירים את השתלשלות העניינים.

35) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג אגרת תקמו"ז* לרב אברמסון.

36) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א אגרת ג'תרלט – הוראות בעניני המקוה מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, הם ע"פ רשימת הרב מוה"ר יעקב שי' לנדא – שהיו לעיני כ"ק מו"ח אדמו"ר כאן, ואישרם אשר נכונים המה.

ולהעיר: עיון בסידרת אגרות קודש של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע מלמד כי בחלק מומן בניית המקוה ברוסטוב נאלץ כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לשהות בבית רפואה בעיר סלאוויאנסק. וההנחיות, השקו"ט בכל פרטי הפרטים, עברו דרך בנו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בעבור הרב נטע לערנער שהגיע במיוחד מקרעמענמשוג לסלאוויאנסק, ולאחר ששהה במחיצת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב במשך כמה ימים וקיבל את כל ההנחיות לתיקון המקוה, נסע לרוסטוב כדי להנחות את בניית והכשרת המקוה. (ח"ה אגרת א'פו – נטע לערנער, שתחת פיקוחו והכשרתו נבנתה המקוה ברוסטוב). "...ולבקשו משמי שבכל מה שיהי' נוגע אל המקוה לא יעשה דבר בלי שאלת פי הרב נטע לערנער וכפי שיאמר לו יעשה". ראה הפרטים בזה באג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה אגרות א'פת, א'צ, א'צא, א'צז, א'ק.

הרבי החל לשלוח את רשימת הגר"י לנדא ע"ה לשואלים אותו בנוגע למקוה. ומיד שלח להגר"י לנדא ע"ה הערות וביאורים לרשימה.

עיון ברשימה של הגר"י לנדא ע"ה ללא ביאורי הרבי.

אמנם לפני שנתחיל לעיין בהערות וביאורים של הרבי, כדאי לעיין תחילה ברשימה לראות כיצד ניתן להבינה ללא ביאוריו של הרבי. ורק כך יקל עלינו להבין את התייחסות הרבי לדבריו של הגר"י לנדא ע"ה.

בהשקפה ראשונה על הרשימה ניתן להבחין שהרשימה מתחלקת בעיקר לשלשה נושאים:

א. בנין המקוה – רוב הסעיפים ברשימה.

ב. הכשרת המקוה – סעיף ד'.

ג. השימוש במקוה – אופן הטבילה – סעיף ו'.

בסעיף ד' מספר הגר"י לנדא ע"ה, שלשה פרטים על הכשרת המקוה:

א. שבזמן מילוי מי הגשם באוצר המקוה, הסירו משם לגמרי את מכסה השיש (במידה אמה על אמה).

ב. הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שבעת המילוי, מי הגשם יעלו ויכסו את רצפת המקוה העליונה.

ג. מעיד הגר"י לנדא ע"ה (על עצמו) שהתדיין עם כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, על הצורך שמי הגשם, יעלו על גדות הרצפה, וגם חשב שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב הסכים לדבריו, אמנם למעשה בפועל המשיכו למלא את המקוה כמו מקודם, כאשר מי הגשם עלו וכיסו הרצפה.

מובן בפשטות שהגר"י לנדא ע"ה, הבין ש"מקוה ע"ג מקוה" היא מקוה עליונה הנכשרת ע"י אוצר של מי גשמים בהכשר 'השקה מלמטה', ע"י שני חורי השקה בגודל טפח על טפח. ושאינן חשיבות כל כך לעליית מי האוצר על גדות הרצפה.

רשימת הגר"י לנדא ע"ה, בהיותה המקור היחיד לתקנת המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב התפשטה ונשתרשה במשך השנים בקרב רוב רבני אנ"ש, שהלכו לאורה של הרשימה (כלי הביאורים של הרבי). ומהם שמעו ולמדו רבנים רבים בכל העולם. היה ברור לכולם שמדובר בהכשר השקה מלמטה. ואין הדבר צריך ראיה שהרי כל הספרים מלאים בזה³⁷.

37) הובא באריכות בספר טהרת מים להרב טעלושקין, בספר תיקוני מקוואות לרב לוי' ע' עב, ובמכתבי רבני אנ"ש שם. בקונטרס מקוה ע"ג מקוה לרב מאירים מכתבו של הרב דווארקין ועוד רבני אנ"ש, תפארת אירופה ח"א עמ' 118, מקוה מים להרב ירמי' בן ח"א ע' נג. טהרת הבית להגר"ע יוסף זצ"ל ח"ג.

אולם עתה, לאחר פירסום סדרת האגרות קודש, התגלה שהרבי מפרש את הוראותיו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב על אופן הכשרת המקוה האמור בסעיף ד', באופן אחר לגמרי, בדלקמן:

בכ"א כסלו ה'תש"י, הרבי כתב להגר"י לנדא ע"ה³⁸, מכתב מפורט על רשימתו ובו כו"כ הערות והוספות:

לסעיף ד. שיעלו על הרצפה. אולי אפ"ל הטעם כדי שלא יתקבצו ג' לוגים מים הבאים ממפעל העירוני במקום נמוך שבמקוה העליונה טרם שישקו המים. בכל אופן – כשירצו לנקות מקוה העליונה בלא התחנתונה, איך יתנהגו?

הטעם שמביא הרבי להוראה שמי הגשם יעלו ויכסו את רצפת העליונה הוא החשש לכניסת ג' לוגים מים שאובים במקום נמוך שבעליונה. מזה מובן שכוונת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היא הכשרת מי העיר ב'זריעה'.

חשש מקיבוץ ג' לוגים של מים שאובים במקום הנמוך (דהיינו ג' לוגים בתחילה), שייך רק בזריעה, ופשוט שלא שייך חשש כזה בהכשר 'השקה'. שהרי בהכשר השקה, מכניסים תחילה למקוה את המים השאובים (כמה וכמה פעמים יותר מג' לוגים), והם נכשרים רק בסוף המילוי של המקוה, כאשר מגיעים לנקב ההשקה. משא"כ בהכשר זריעה, כאשר התקבצו ג' לוגים של מים שאובים תחילה³⁹ (לפני נתינת הכשרים), לא יועיל אח"כ הוספת הכשרים.

וזה הסיבה שצריך את עלית מי האוצר על רצפת העליונה, כדי להקדים ולמלא את המקומות הנמוכים ברצפת העליונה עם מי האוצר הכשרים, ואז השאובים יפלו לתוכם ויוכשרו בזריעה.

ב. מזה מובן מדוע הרבי ממשיך (באותה האגרת) ושואל את הגר"י לנדא ע"ה: כאשר מנקים את העליונה ומוציאים משם את מי האוצר שכיסו את הרצפה. איך יתנהגו אח"כ, כאשר רוצים למלא את המקוה מחדש? דהיינו – מה לעשות כדי שלא יתקבצו ג' לוגים בתחילה של מים שאובים במקומות הנמוכים ברצפת העליונה – שהרי ב'זריעה' עסקינן.

38) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג אגרת תקנב.

39) ויש לעיין באריכות ההסבר שהביא בזה הרב ירמ' כץ במקוה מים ח"ג ע' קיד ואילך.

מענה הגר"י לנדא ע"ה לא ידוע לנו. אמנם באגרת נוספת אליו מי"ג ניסן ה'תש"ו⁴⁰, הרבי מוסיף ומבאר ומחדד את מה שכתב באגרת הקודמת, וזלה"ק של הרבי:

... מה שכתבתי לו הטעם לפענ"ד בהוראת כ"ק אדנ"ע שהמים דמקוה התחתונה יכסו רצפת מקוה העליונה טרם יזרמו לשם מים שאובים – נמוקי פשוט – כי אז תהי' נתינת מים שאובים במקוה כשרה מה שאין כן כשיכנסו מקודם מים שאובים יוכשרו רק ע"י 'השקה', וק"ל.

לאחר שבארנו לעיל שהגר"י לנדא ע"ה הבין שמדובר כאן בהכשר 'השקה', הרבי עונה לו עוד הפעם, ומבאר: הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לכסוי רצפת המקוה, היא מרם שיזרמו לשם מים שאובים. כיוון שמדובר כאן בהכשר 'זריעה', פשוט שכסוי רצפת המקוה במי האוצר הוא תנאי קודם להכנסת זוריעת מי העיר השאובים לתוכם.

ולאידך, אם הרצפה לא תהיה מכוסה במי האוצר, אלא יכניסו לפני כן את מי העיר, באופן שלא לתוך החורים, אזי מי העיר יוכשרו רק בהגיעם לחורים ע"י השקה, וכלשון הרבי "רק השקה".

לראשונה כאן באגרות אלו של הרבי מתחיל להתבהר ולהתבאר שתקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היא שמי העיר השאובים יוכשרו בעיקר ע"י 'זריעה' ולא רק ע"י 'השקה'.

חשיבות כיסוי הרצפה ע"י מי האוצר, כהכנה לזריעת המים השאובים, והבעיה שעלולה להוצר ע"י ניקוי הרצפה, ממשיך להתלבן באגרותיו של הרבי:

בכ"א סיון ה'תשי"י הרבי⁴¹ מפנה את אותה 'השאלה' (בנוגע להנהגה לאחר ניקוי הרצפה), ששאל את הגר"י לנדא ע"ה, להרש"ז גרליק ע"ה המד"א דכפר חב"ד.

התשובה של הרש"ז גרליק ע"ה לשאלה זאת לא נמצאת תחת ידינו, אולם הרבי ענה לרש"ז גרליק ע"ה בכ"ו מנחם אב ה'תשי"א⁴² וזה לשונו הק':

40) אגרות קודש ח"ג אגרת תקפה.

41) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג אגרת תרל.

42) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג אגרת תרצג.

ומש"כ בענין המקוה: מש"כ שעשו עוד אוצר מן הצד כדי שתהי' ג"כ זריעה – הנה ע"פ האופן דכ"ק אדנ"ע, שהיא מקוה ע"ג האוצר והוא רצה שיעלו מי התחתונה ע"ג רצפת העליונה (עפ"ד הרי"ל שי' לנדא), הנה ה"ז זריעה באופן היותר מועיל, שא"צ השקה כלל לכל הדיעות, כמובן. – גם אם לא יעלו על הרצפה, יש לסדר שהשאובים יפלו ישר בנקב ההולך לאוצר התחתון, דהיינו זריעה. וא"כ האוצר שמן הצד מהו מוסיף⁴³? – (אם לא לזהירות בעלמא אולי יתקלקל אוצר התחתון).

אגרת זו היא שלב עיקרי, בו הביאורים של הרבי (לאחר קבלת הנשיאות), יורדים לעומק כוונתו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ומהות תיקון המקוה שלו.

הרבי מבאר שכוונת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בתיקון אופן זה של מקוה ממי גשמים הוא שהמקוה יהיה כשר לכל הדעות. וזה אפשרי רק ע"י שהמים השאובים יוכשרו ע"י זריעה באופן היותר מועיל'. ואז אין צורך בהכשרת המים ע"י השקה לכל הדעות!

הרבי לא מסתפק בביאורים אלא מוריד זאת למעשה בפועל בהוראה ובעצה טובה קא' משמע'לן שאמורים להבטיח את אופן הכשרת מי העיר מתאים לחידושו העיקרי של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שהוא ענין ה'זריעה' בדלקמן:

כיצד נוהגים לאחר שניקו את הרצפה?

(43) יש להעיר שבאגרת זאת להרש"ז גרליק ע"ה, הרבי לא בא לשלול הוספת בור זריעה מן הצד, אלא שהרבי בא לבאר כאן פרט נוסף בהעיקר של אופן תיקון מקוה ע"ג האוצר, והוא, שאפילו אוצר זריעה מן הצד אינו יכול לבוא במקום הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שמי האוצר יעלו ויכסו את גדות הרצפה. כיוון שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב תיקן את המקוה שתהיה כשרה לכל הדעות ע"י זריעה באופן היותר מועיל', ואילו זריעה מן הצד' (למרות שזה כשר לדינא), יש בזה כמה וכמה רעותות ולכן אין בכוחה להיות "תחליף" לזריעה באופן היותר מועיל'.

פשוט וק"ל שביאור זה אינו בסתירה או שינוי ח"ו להוראת הרבי לאחד מהרכבים להוסיף בור זריעה מן הצד במקוה הנבנה במחנה. ואדרבה יש בהוספת בור זריעה מן הצד, תוספת הידור מכמה טעמים: א. זכוי הרבים. (שהרכבים שלהם פוסקים שצריך זריעה מן הצד). ב. יתכן שבמקומות שלא מקיימים עדיין את הוראת רבותינו נשיאינו שזריעת השאובים תהי' באופן היותר מועיל', שאז המקוה נכשרת "רק בהשקה", אפשר שבמקרה כזה, הוספת אוצר זריעה מן הצד היא לא רק הידור, אלא לכמה דעות זהו אפילו חובה!

גם אם לא יעלו על הרצפה, יש לסדר שהשאובים יפלו ישר בנקב ההולך לאוצר התחתון, דהיינו זריעה.

המענה של הרבי לשאלה⁴⁴ כולל בתוכו כמה נקודות:

א. הוראת הלכה: במקרה ששאבו את מי האוצר מעל הרצפה, הדרך הישרה להבטיח את הכשרת מי העיר ע"י 'זריעה' היא, סידור שהשאובים יפלו ישר לתוך הנקב ההולך לאוצר.
 ב. וזו גם עצה טובה קא משמע לן – לסדר (באופן קבוע), את כניסת השאובים למקוה באופן שיפלו תמיד ישר לנקב. כי רק באופן כזה מונעים מילוי בשוגג באופן שאינו זריעה, ותתאפשר שמירה על רמת הכשרות של המקוה. ויחד עם זה אם קרה ששאבו את המים מהרצפה או שנולד בזה איזה ספק לרב או השליח, ניתן בקלות לרוקן הרצפה ומיד להזריע את מי העיר כנדרש.

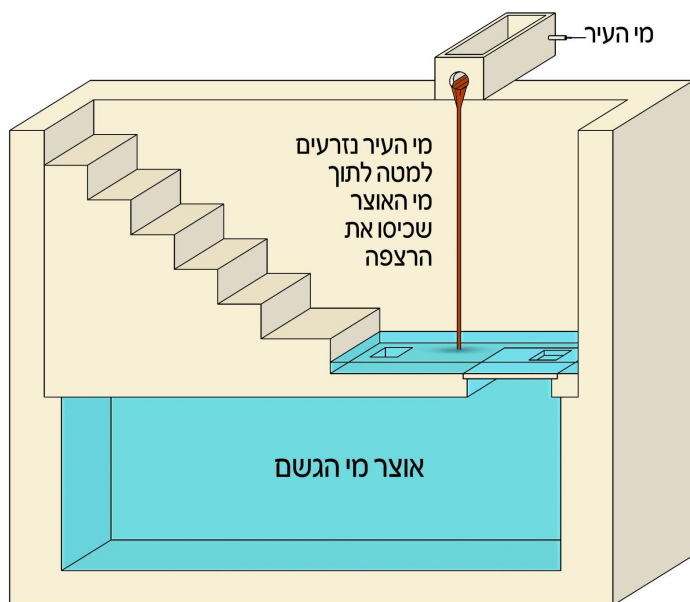
לאור כל האמור עד כה מובן כי לולא העיון ברשימת הגר"י לנדא ע"ה ביחד עם ביאורי והבהרות הרבי וההבהרה העיקרית – שמדובר ע"ד 'זריעה באופן היותר מועיל'⁴⁵ – קשה להבין (וכל שכן לבצע) את עצם תקנת המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב.

44) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג אגרת תרצג.

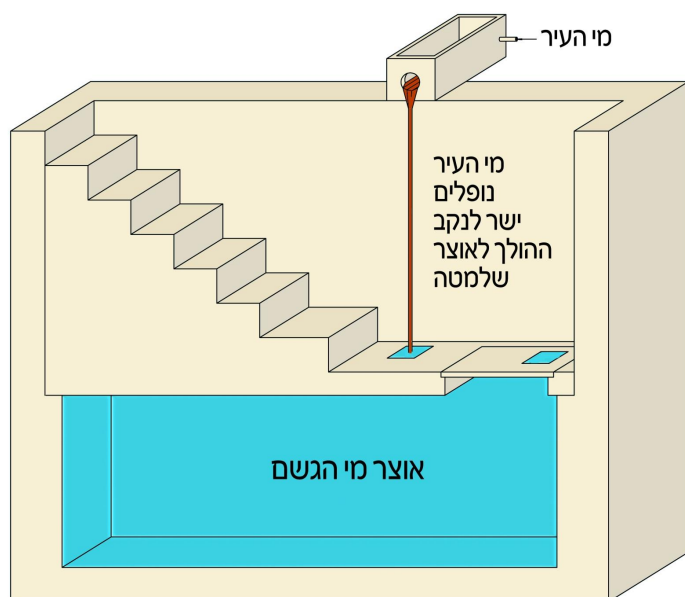
45) ולהעיר כי כעבור עשרות שנים (תשל"ג) כאשר נשאל הגר"י ע"ה לנדא ע"ד מהות תקנת המקוה הזה, כתב אגרת שבה הדגיש כמה פעמים שמדובר בהכשר ע"י זריעה (האגרת מצוטטת לקמן הערה 68).

מקוה ע"ג האוצר פרק ג

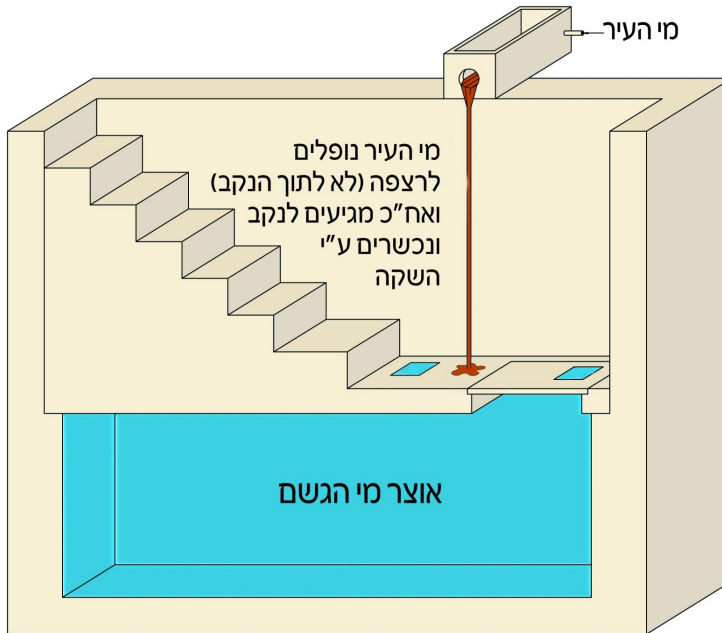
הכנסת מי העיר לתוך מי האוצר שכיסו את הרצפה –
 'זריעה באופן היותר מועיל'

סידור נפילת מי העיר ישר לנקב ההולך לאוצר שלמטה
 (לאחר שהוציאו את המים שכיסו את הרצפה העליונה)

בנפילה על הרצפה הנקיה (שלא לתוך הנקב),
מי העיר לא יוכשרו ב'זריעה' אלא רק ב'השקה'

מקוה ע"ג האוצר הוא התיקון
היותר נכון מכל המקומות

פרק ד

התועלת הכי גדולה באופן בנית מקוה ע"ג האוצר, היא, שאז הטבילה בהאוצר עצמו.

בהמשך למתבאר בפרק הראשון באופני הכשרת המים וייחודיות ה"מקוה ע"ג האוצר" ששם הזריעה היא 'באופן היותר מועיל', ממשיך הרבי ברכות השנים להוסיף חידוש נוסף במעלת ה"מקוה ע"ג האוצר". במכתב לגר"ד חנוני ע"ה⁴⁶ מגלה הרבי את דעתו מהי המעלה העיקרית⁴⁷ של המקוה ע"ג האוצר וז"ל:

"פשוט שהתועלת הכי גדולה באופן בניה האמורה, היא, שאז הטבילה בהאוצר עצמו, אלא שהרצפה מחלקתו לשני חלקים ובטלה הרצפה מענינה ע"י החורים שבה, והתועלתיות בטבילה באוצר עצמו כו"כ".

כדי להחשיב את הטבילה בעליונה כטבילה באוצר עצמו נדרשים שני תנאים:

א. שהמים בעליונה יחשבו שהם מי האוצר.

ב. שהמקום בו טובלים (העליונה) יחשב למקום אחד עם התחתונה (האוצר).

כדי שהמים בעליונה יחשבו שהם מי האוצר צריך שהמים השאובים שנתווספו בעליונה יזרעו ויתבטלו בתוך מי האוצר שעלו מעל הרצפה או לתוך הנקב ההולך לאוצר, ואז לכל הדעות זה המים של אותו האוצר, (רק שהגרלנו את נפח האוצר ע"י נתינת עוד מים לתוכו). לעומת זה, כאשר מחשיבים את הכשרת המקוה העליונה ע"י 'השקה' לאוצר שלמטה,

46) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חכ"ב אגרת ח'רפא.

47) כשנה לפני כן ביום א' כ"ו שבט ה'תשכ"א, אמר הרבי את אותם עקרי הדברים, (תורת מנחם ח"ל ע' 330). "בעת ביקור האדמו"ר הרב אברהם יצחק קאהן מתולדות אהרן שליט"א . . דובר גם ע"ד מקוה ע"ג מקוה, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שזהו תיקון היותר נכון מכל המקוואות, שאז הטבילה היא באוצר עצמו, כי, הרצפה שמחלקתו לשני חלקים, בטלה מענינה ע"י החורים שבה."

אז רק לדעת הרא"ש אפשר שהמים בעליונה נחשבים למי האוצר (אפילו במקרה שנפסקה ה'השקה'), וזאת משום שלדעת הרא"ש⁴⁸, ל'השקה' יש דין של זריעה.

אבל לדעת רובם של הפוסקים, (אצ"ל לדעת הראשונים והכס"מ בהרמב"ם שלא מהני הכשר 'השקה' לשאובים אלא גם לדעת) הראב"ד, הרשב"א, הרמב"ם, הסמ"ג, ועוד רבים⁴⁹ (וכך היא הכרעת הרבי⁵⁰), שלא מסכימים עם הרא"ש וסוברים שהכשר 'השקה' הוא לא מטעם זריעה אלא מטעם חיבור בלבד, (לכן לדעתם אם נפסקה ה'השקה' המקוה חוזר להיות פסול), פשוט שלדעתם, אע"פ שמותר לטבול במקוה שהוכשר ע"י 'השקה', מ"מ ודאי שהמים השאובים שנכשרו לא נחשבים למי אוצר עצמו כיוון שהכשרם תלוי בחיבורם למי האוצר⁵¹.

התנאי השני כדי שהמקוה העליונה תהא נחשבת שהיא האוצר עצמו. הוא ביטול הרצפה. וזה בגלל שהרצפה מחלקת את המקוה לשני מקומות – העליונה בשביל זריעת מי העיר השאובים באופן היותר מועיל, ושם טובלים. והתחתונה להחזיק את שיעור מי הגשם. לכן צריך גם לטבול את הרצפה מלכתחילה כדי שהמקום שנמצא מעל הרצפה והמקום שנמצא מתחת לרצפה יחשבו שניהם למקום אחד. וזה נעשה ע"י החורים שבה.

ביאור דברי הרבי שהחורים מבטלים את הרצפה מעניינה.

ביטול הרצפה ע"י החורים יש לכאר בדרך אפשר, ע"פ האמור במסכת עירובין, וכך נפסק להלכה⁵² שבכדי לערב (לחבר) שני מקומות שיחשבו למקום אחד, צריך שיהיה במחיצה

(48) לדעת הרא"ש, ברנע שהיתה 'השקה', אפילו לרנע אחד, המים הוכשרו. יתירה מזה, לדעתו אפשר אפילו להפסיק את ה'השקה', כי המים השאובים שנכשרו הפכו להיות מהורים כמו מי גשם ממש, ויש בכוחם אפילו להכשיר מים שאובים אחרים.

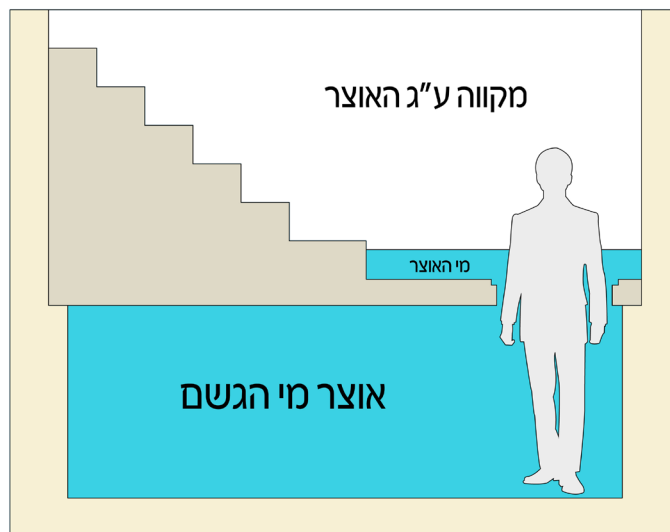
(49) אג"ק כ"ק אדמו"ר הרשב"ב ח"א אגרת קסז – וזהו טעם החולקים על הרא"ש מדין שבשו"ע סעי' נ"ב המקוה שאוב לאחר שנטהר ע"י 'השקה' למקוה כשר נשאר לעולם בהכשרו אפי' נסתם הנקב אח"כ דרכים החולקים ע"ז.

(50) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג אגרת תקמ – לא נתקבל אצלנו היתר החת"ם בזה להכשיר בתחילה את המקוה ע"י 'השקה' להבור ואח"כ להוריק הבור ולמלאותו ולהכשירו ע"י 'השקה' להמקוה.

(51) ראה גידולי טהרה שאלה י'. שאומר שבהכשר 'השקה' הפסול קבע מקום לעצמו, וזה אפילו ללא מחיצה או רצפה, כמו יין שנפל למקוה בלי שינוי מראה שאסור לטבול שם, וא"כ מה יועיל ביטול הרצפה כאשר הפסול קבע מקום לעצמו?

(52) עירובין דף עו ע' א, רמב"ם הלכות עירובין פרק ג' הלכה א, ושו"ע הרב או"ח סי' רפב סעיף ה' שתנאי לחיבור שני מקומות שיחשבו למקום אחד הוא פתח בגודל ד' טפחים על ד' טפחים – (כמידת אדם).

המפרידה ביניהם פתח המחזיק לא פחות מד' טפחים על ד' טפחים. כך, בזמן הורדת מי גשמים לתחתונה, שאז הוא הוויית המקוה, הפתח כמדת אדם⁵³ (בערך אמה על אמה) שברצפת, הופך את האוצר ואת המקוה שעליו ליחידה אחת, שהרי באותה העת ניתן אפילו למבול במקוה, כאשר הטובל עומד בתחתונה וראשו נמצא בעליונה. וגם החזרת השיש למקומו לאחר מילוי מי הגשם אינה ממעטת את הפתח⁵⁴. ולכאורה זהו הטעם להוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שבזמן הורדת מי הגשמים לאוצר יסירו את השיש הזה לגמרי⁵⁵.

פרט הכרחי נוסף בביטול הרצפה הוא שצריך שגם אח"כ, הרצפה לא תפריד את המקוה מהאוצר שמתחתיו – אלא צריך תמיד להיות השקה (חיבור)⁵⁶ ביניהם, שזה נעשה

53) להעיר מהרמב"ם (הלכות טומאת מת פרק ז' ה"א). "וכמה יהיה שיעור הפתח, שלם המת, פתחו בארבעה טפחים" ע"ש.

54) ראה שם בעירובין. שמכסה על הפתח אינו ממעט בתנאי שאינו קבוע וניתן לטלטל אותו בשבת. עוד י"ל בדא"פ כשם שסגירת הדלת בבית אינה מבטלת את הפתח. ולמרות שהדלת סגורה ונעולה, עדיין חייבים במזוזה.

55) סעיף ד' ברשימה.

56) נקודה זו ניתן לדייק מלשון הרבי שכתב לרב בצלאל ווילשנסקי (ט' שבט ה'תשי"א) "השקת המקוה בשני מקומות וכו' – זהו מהוראות כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע" (תיקוני מקוואות ע' נ). וזו גם הלשון ברשימה בסעיף ב' – ה'השקה' תהיה ע"י נקב שמחזיק טפח על טפח.

ע"י שני חורים בגודל טפח על טפח, חור אחד היה בתוך השיש והחור השני⁵⁷ כפינה אחרת.

פשוט מכל מה שהבאנו לעיל, שלאחר שכל המים שבעליונה נזרעו בתחתונה והפכו למי האוצר ממש וגם ביטלנו את הרצפה שחילקה את האוצר לשני מקומות, רק כך המבילה בעליונה נחשבת למבילה בהאוצר עצמו לכל הדעות.

57) כתוב ברשימה שב"ק אדמו"ר מוהרש"ב לא זכר את הטעם לעשייתו של החור השני, אולם הרכי כתב (באג"ק חי"א אגרת ג'תשעט) שהטעם "הפשוט ביותר, שאם מאיזה טעם יתמעט נקב אחד הנה השני יכשיר המקוואות. כידוע אשר בעניני מקוה מהדרין ככל האפשרי".

פרק ה החשש לקטפרם

כתב התשב"ץ⁵⁸ "מקום שאפשר לתקן ולצאת ידי כל הספיקות אין ראוי להכניס ראשינו במחלוקתן", וכן כתב כ"ק אדמו"ר הצמח צדק⁵⁹ וז"ל: "וגדולה מזו מצינו להפוסקים שחששו לכתחלה לפעמים אפי' לדעת יחידאה כמו"ש מהר"מ לובלין בתשו' הביאו הש"ך סי' קצ"ח סס"ק מ"ה ע"ש. ואע"ג שדחו שם דעת היחיד מהלכה עכ"ז חשו לכתחלה לתקן המקוה אליבא דכ"ע". וכן כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א בהרבה מאגרותיו.

לאור דברים אלו רבני אנ"ש לדורותיהם נתנו את הדעת ליישב ולהבהיר את תקנת המקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב גם עם דעות שמצד עצמם הם דעת יחיד, כמו"כ להגיב על טענות מוטעות בשוגג או במזיד. אלא שכאשר נעיין שוב במהות תקנת המקוה ע"פ דבריו של הרבי נוכל להיווכח שכל הטענות אין להם כל מקום כלל וכדלקמן.

נתבאר לעיל⁶⁰ שאופן "פעולתו" של הכשר 'השקה' הוא ע"י שהמים הפסולים נושקים (בנגיעה) במים הכשרים ב'חור ההשקה'. נגיעה זו מכשירה לא רק את המים השאובים הקרובים לחור ההשקה אלא את כל נפח המים במקוה, כפשוטו.

הדברי חיים זצ"ל⁶¹ מתייחס לאופן המעבר (ההתקדמות) של הכשר ה'השקה' בתוך מי העיר השאובים עצמם, מ'חור ההשקה' עד לנקודה הרחוקה ביותר בקצה השני של המקוה. לדעתו, כאשר רצפת המקוה נמצאת במדרון (בשיפוע), זה גורם שמי המקוה הנמצאים מעל אותו המדרון מפסיקים להיות חיבור להכשר השקה (אך ורק בגלל השיפוע שמתחתם) ואסור למבול באותו המקום. (המקור לזה במס' טהרות⁶² לגבי כלי שעומד בשיפוע, צדו האחד נמוך

(58) ח"א סוף סימן י"ז.

(59) שו"ת יורה דעה סימן קעו סעיף יג.

(60) פרק א סעיף א'.

(61) דברי חיים יו"ד ח"ב סי' פ"ח, צג, צז.

(62) מס' טהרות פ' ח' משנה ח'. ערבה שהיא קטפרם והבצק מלמעלן ומשקה טופח מלמטן שלש חתיכות

ככביצה, אינן מצטרפות. ופירש הרע"ב: שהיא קטפרם. שצדה האחד נמוך כעין מדרון.

יותר מהצד האחר. ובגלל השיפוע, המשקין שבתוכו לא מחברים.) ממילא יוצא מדבריו שאי אפשר למבול על גבי שיפוע המדרגות של המקוה.

הדברי חיים זצ"ל נשאל⁶³ גם על ציור של מקוה עליונה המחוברת למקוה תחתונה ע"י צינור. בתשובתו גילה את דעתו שהצינור, לא מחבר את הכשר ה'השקה' מהמקוה התחתונה, והמקוה שמעליה פסול, מאותו הטעם של קטפרם – מדרון.

נתבאר לעיל⁶⁴ שכאשר לא מקיימים את הוראות כ"ק אדמו"ר הרש"ב והרבי (כאמור לעיל שמי העיר יוכשרו ע"י 'זריעה'), הכשר המקוה הוא רק ע"י השקה. ואז אנו נכנסים לכל הסוגיה של החשש לקטפרם של הדברי חיים זצ"ל:

א. אסור למבול על מדרגות המקוה שהם בשיפוע.

ב. יכול לצאת לעז מתוך טעות בדברי הדברי חיים על שיטת בניית מקוה ע"ג האוצר.

רבני חב"ד מתייחסים לסוגיה זו בכמה אופנים⁶⁵:

א. חלק מהרבנים מסבירים שכוונת הדברי חיים זצ"ל לא היתה על מקוה ע"ג מקוה, אלא החשש שלו הוא רק כאשר המקוה העליונה מרוחקת מהתחתונה ומחוברת אליה ע"י צינור, שזו לא המציאות במקוה ע"ג מקוה. ב. רבנים אחרים סוברים שאין הכי נמי חששו של הדברי חיים שייך גם במקוה ע"ג מקוה כתקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, אבל אנחנו צריכים לנהוג כפסק רבותינו נשיאינו, (שמקוואות אלו ואלו כשרים הם ע"פ דין לכל הדיעות, אלא שיש ומהדרין לצאת ידי דעת פוסקים אלה בויתורם על דעת פוסקים אחרים, ויש שעושים להיפך).

מכל מקום לכולי עלמא לדעת הדברי חיים זצ"ל יש חשש למבול על המדרגות כאשר המקוה נכשר ע"י השקה, משום שהמים נמצאים ע"ג מדרון. (ולכן חלקם ממליצים לשואלים אותם שלא למבול על המדרגות לכתחילה, וממילא זה פועל חלישות באופן המבילה של דג על המדרגות כנהוג אצלנו⁶⁶ (ואכ"מ).

אולם כל החששות לשיטת הדברי חיים אינם נוגעות כלל וכלל אפילו לא באופן "מעות" כאשר מבינים שעיקר החידוש במקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב הוא הזרעת המים לתוך האוצר ובדלקמן:

(63) שם יו"ד ח"ב סי' פ"ה.

(64) פרק א סעיף ג'.

(65) ראה באריכות ק' מקוה ע"ג מקוה.

(66) סעיף ו' ברשימה. ויתבאר באריכות בקונטרס ב' אי"ה.

כותב הדברי חיים⁶⁷ שכל זה, שקמפרם אינו חיבור, מדובר בנוגע להכשר 'השקה', (שהשאובים לא נתערבבו בכשרים אלא רק נוגעים בהם בשטח חורי ה'השקה' ואז אמרין שקמפרם לא הווי חיבור) אולם אם השאובין נזרעו והתערבבו עם הכשרים, (כפי שרצה כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב והוראת הרבי שאם מערבבים את השאובים במי האוצר א"צ ל'השקה' כלל לכל הדעות) אז בודאי שאין שום חשש של קמפרם, וזה לשון הדברי חיים זצ"ל באותה התשובה בנדון: "ובודאי אם כל המקוה נתערבה בודאי אמרי' לכ"ע קמפרם חיבור."

פשוט שבאופן הזה, המקוה ע"ג האוצר כשר גם לדעת הדברי חיים זצ"ל וגם לטבול על המדרגות כנהוג אצלנו⁶⁸.

(67) דברי חיים ח ב' סי' פ"ח.

(68) ולהעיר שזו היא גם דעת הגר"י לנדא ע"ה, שכאשר המים נכשרים בזריעה – "אין כאן מקום כלל לקמפרם". הובא בקונטרס מקוה ע"ג מקוה מייערס ע' 49. – אינני מסכים למה שכתר"ה שליט"א מתחיל את החלק מקונטרסו, הנקרא "קונטרס חיבור למקוה לגבי שאובין" שכת"ר כותב שם: "וחיבור המקוה הוא ע"י קמפרם", זה בהחלט לא נכון. לבר ממה שהאמרי יושר מבאר בדעת הד"ח, הנה כאן המציאות היא אחרת, שני הנקבים שכ"א הוא טע"ט אינם נסגרים אף פעם, תמיד הם פתוחים וכוזן שהמים הפשוטים זורמים הם נזרעים בתוך מי הגשמים דרך החורים האלו ונעשים כמוהם, והם עולים דרך החורים למעלה ואין כאן מקום כלל לקמפרם. וזהו מה שכתוב . . בסעי' ד' שדנתי לפני כ"ק והוא הסכים להלכה לדברי, כלומר שזה אותו הדבר מה שכ"ק רצה שהמים התחתונים יעלו על גדות הרצפה כי אלה המים הנכנסים דרך החורים ונזרעים בתוך מי הגשמים נעשים כמוהם ממש.

פרק ז

מקוה ע"ג האוצר הוא העצה המועילה לצאת דעת הראב"ד בענין נתן סאה ונטל סאה

במקוה ע"ג האוצר, בנוסף למעלה העיקרית, שהכשרת מי העיר היא ע"י זריעה למטה באופן היותר מועיל, יש מעלה נוספת:

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב תיקן את המקוה באופן כזה שיוצאים ידי חובת כל הדעות מבלי ההיתר דנתן סאה ונטל סאה⁶⁹. באופן הזה של זריעה באופן היותר מועיל אין חשש לדעת הראב"ד⁷⁰, שמי הגשם המקוריים שבאוצר יפחתו מרובו של שיעור מ' סאה⁷¹.

כך נאמר גם בסעיף א' ברשימת הגר"י לנדא ע"ה: "כ"ק נבג"מ הכריע לעשות את מקוה מי הגשמים למטה מחשש "נתן סאה ונטל סאה" לחוש לדעת הראב"ד, וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערב מצד שינוי מדת החום שבמים".

כך גם מובן מאגרת קודש של הרבי. (הדברים נכתבו כתשובה לשינוי שביקש אחד מגדולי הרבנים לבצע במקוה ע"ג האוצר), וזלה"ק⁷²:

הנה גם בהחפזי וקודם העיון נ"ל בהצעת הראח"נ [הרב אברהם חיים נאה] ש'י' (לשנות באיזה פרטים: ולעשות מקוה ע"ג מקוה באוצר הגשמים) (ולא במקום הטבילה) ושם תהיה זריעה למי הגשמים הבאים למקוה דרך אוצר הגשמים). תרל"ר [תרתי לרעותא]: א) נתן סאה ונטל ס' כפי' הב' בראב"ד ב) זריעה במים זוחלין – משא"כ ע"פ תיקון אדנ"ע.

69) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז אגרת א'תתקסה. מ"ש במכתבו שאולי יהי אפשר לעשות מקוה במקומו במשך הזמן בענין דנתן סאה ונטל סאה, הנה בודאי ידוע לו אשר בשנים האחרונות התחילו להחמיר בזה ביותר ואפילו בארצות"ב, אבל תקותי שכשיהי' יותר קרוב להפועל בודאי ימצא אופנים אוך לעשות מקוה ולצאת י"ח כל הדעות מבלי ההיתר דנתן סאה ונטל סאה...

70) ע"פ הפי' הב' של הראב"ד. כפי' הא' שלו החמיר מאד ואפילו פסל מקוה שלימה בהוספת ריבוי שאוכים (ללא נטילה), אולם כפי' הב' שלו חזר בו והקל הרבה בנתן סאה ונטל סאה עד רובו. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מביא בשו"ת אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א אגרת קסו שהפירוש הב' הוא גמר דעתו ז"ל.

71) לדעת הראב"ד שיעור אגודל 2 ס"מ רוב שיעור הוא פחות מ200 ליטר (שיעור מקוה להרב נאה).

72) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז אגרת ב'קלה.

ועל דרך זה כתב בשעתו הגרז"ש דווארקין בשם כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב: כל העצות שהמציאו האחרונים בכדי לצאת דעת הראב"ד ז"ל בענין נתן סאה ונטל סאה, לא יצאו י"ח כלל, כ"א בדרך זו דוקא במקוה ע"ג מקוה⁷³.

ההבדל ב'נתן סאה ונטל סאה' בין הכשר מים שאובים ע"י 'זריעה מן הצד' לבין הכשר מים שאובים, במקוה ע"ג האוצר:

ב'זריעה מן הצד', מי העיר נופלים מתעלת המשכה לתוך צינור היוורד ישר לתוך האוצר, ובנפילתם למטה דוחפים את מי האוצר שעולים למעלה וקולחים החוצה למקוה שבצד האוצר. אין חולק שבאופן הזה כעבור זמן קצר מאוד לא ישארו באוצר מי גשם מקוריים וזהו ממש "נתן סאה ונטל סאה" הפוסל לדעת הראב"ד⁷⁴.

לעומת זה במקוה ע"ג האוצר מחלקים אותו ע"י הרצפה לשני חלקים, עליון ותחתון. מי הגשם נמצאים גם בתחתון וגם עלו על רצפת העליון. מי העיר נורעים ומתערבבים לתוך מי הגשמים הנמצאים מעל לרצפת המקוה העליונה, באותו הזמן מי הגשם הנמצאים למטה מתחת לרצפה לא מרגישים ולא מושפעים מזריעת השאובים שנעשית מעל הרצפה. זו היא ה'זריעה באופן היותר מועיל'. דהינו גם מעלת הזריעה וע"י זה האוצר נשמר.

שאלת הרבי: "בשירצו לנקות – איך יתנהגו?" (לאחר שרוקנו את רצפת המקוה), מצביעה על חשש שיכול לקרות אפילו היכן שנוהגים להשאיר את הרצפה מכוסה בכל עת כמו שנהגו ברוסמוב, שהרי זה כמעט מהנמנע בימינו שלא ירוקנו את רצפת המקוה אפילו פעם אחת מאיזה סיבה שתהיה. וכדי להבטיח שהבלן או המנקה לא ירוקנו את המים שכיסו את הרצפה, ואח"כ יכניסו חזרה מים על רצפת המקוה הנקיה שאו אין זו זריעה.

ועל כך נותן הרבי עצה טובה – צריך לסדר (באופן קבוע), את כניסת השאובים למקוה באופן שיפלו תמיד ישר לנקב ההולך לאוצר למטה.

אלא שעל עצה זו של הרבי העירו כמה מרבני אנ"ש שלאחר כו"כ החלפות מים, יתכן ג"כ שנגיע למצב של 'נתן סאה ונטל סאה' – אין הכי נמי שאין להשוות כלל בין 'נתן סאה ונטל סאה' בזריעה מן הצד, ששם אין זה רק חשש, אלא קרוב לוודאי, וגם אין להשוות בין חילוף

73) קונטרס מקוה ע"ג מקוה ע' 47.

74) מקוה מים לרב ירמיו' כ"ז ח"ג ע' קיא. "לפי כל המבואר, העירו כמה מהפוסקים, שלכאורה גם במקוה הנכשרת ע"י אוצר זריעה שייך חשש זה, אחר כמה פעמים שממלאים את המקוה דרך הבור, מתמעטים כמעט לגמרי מי הגשמים המקוריים שבבור, ושוב אין שם מ"ס מי גשמים להכשיר את השאובים".

המים ב'השקה מהצד'⁷⁵ לנידון דידן שהתערבות המים היא כלשון הרבי: קשה יותר, אימית יותר ופחות בשלימות.

מאידך ישנם רבנים שלא חוששים לזריעת השאובים בנפילה לתוך הנקב. שלדעתם אין לה כח לגרום גם לחילוף המים הנמצאים בחלקו התחתון של האוצר שהם קרים יותר. ולכן:

א. פשיטא מילתא שמן הראוי ללכת בדרך הישרה (ונעשה כבר בריבוי מקומות), בהם מי הגשם מכסים את הרצפה בזמן מילוי האוצר ואח"כ נשארים תמיד המים מעל הרצפה ומי העיר נזרעים לתוכם. שזה 'האופן היותר מועיל' שבו אין חשש לנ"ס ונ"ס.

ב. מאחר שמאגר של מי גשם הוא חלק בלתי נפרד מרשימת הגר"י לנדא ע"ה (ס"ט), יש א"כ להקפיד בזה ולהחליף את מי הגשם באוצר בתדירות האפשרית באותו המקום.

ג. מכיון שלצורך הזריעה מלמטה נדרשים אנו רק לכך שמי האוצר יכסו את הרצפה, אך לא יותר מכך, שהרי אחר שהרצפה מכוסה במי העיר יכולים כבר להיות נזרעים לתוכה ואין צורך כבר להזריע ישירות לתוך האוצר כפשוטו. לכן ראוי לסדר שמי העיר יפלו ויזרעו בשני שלבים: בשלב הראשון הברז יכוון ישירות לתוך האוצר עד שמי האוצר יכסו את הרצפה העליונה. ובשלב השני מי העיר יזרעו רק למים המכסים את הרצפה העליונה.

75) ממענה הרבי מאדר ה'תש"מ – מגנזי הרב מארלאו ע"ה אודות השאלה של חילוף המים ע"י הימצאות המים העליונים על התחתונים – "לכו"ע – בזו ע"ג זו ההתערבות קשה יותר ואימית יותר ופחות בשלימות – מאשר הברירה היחידה האחרת – זו בצד זו". ויש לומר שאף בעניינינו כך הוא.

"המקוה של הרבי הרש"ב
ישבור כל הענינים ויבוא
לפועל - זה תלוי בנו"

פרק ז

הגישה של הרבי לשינויים בתקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב

בפרק ג' לעיל ביארנו שהגר"י לנדא ע"ה הבין בדעתו שהמקוה נכשרת ע"י השקה מלמטה, ושאינן חשיבות כל כך לעליית מי האוצר על גדות הרצפה. כך גם הבינו הרבנים מורי ההוראה ובמיוחד אלה שהיו מומחים במקוואות, לאחר עיון ברשימה, שהיתה במשך עשרות שנים המקור היחיד למידע על המקוה (נדפסה בספר מהרת מים של הרב מעלושקין ואח"כ בשולחן ערוך הרב בהוספות ליו"ד). והלכה והתפשטה ונשתרשה במשך השנים (בלי הביאורים של הרבי).

בסעיף ד' של הרשימה היה ברור שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב רצה שמי הגשם יכסו את הרצפה בעת המילוי. יחד עם זה הבינו מדברי הגר"י לנדא ע"ה באותו הסעיף שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב הסכים לדעתו (של הגר"י לנדא ע"ה), שכיסוי הרצפה כמו הגשם אינו דבר המוכרח, רק שבפועל המשיכו לנהוג כך. וכך אכן נהגו ואנו נוהגים בכל מקום, שרק בזמן מילוי מי הגשם, ממשיכים עד לכיסוי הרצפה.

(ולכן קשה היה להעלות על דעת שכיסוי הרצפה כמו האוצר הוא פרט עיקרי באופן הכשרת המקוה, עד שהרבי ביאר זאת).

אלא שבפני הרבנים ניצבה בעיה קשה: הואיל וידוע ומפורסם שהכשר מים שאובים ע"י השקה אינו דבר מהודר, בדרך ממילא, נוצר הצורך אצל הרבנים המומחים, לתת הסבר שיניח את דעתם וגם את דעת השואלים: מה הועיל כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, בחידושו ע"י שתיקן מקוה חדש של השקה, בו בזמן שמקובל בעולם, שלא לסמוך על הכשר השקה לחוד?

יחד עם זה, לאחר שנתפרסם חידושו של הרבי⁷⁶ שהמקוה העליונה והתחתונה הם מקוה אחת ממש והמכילה נחשבת שהיא באוצר עצמו, הם נתקשו לחבר שני הדברים כאחד.

(76) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חכ"ב אגרת ח'רפא.

במענה על השאלה הזאת, נחלקו מורי הוראה המומחים לשתי מחלקות:

חלק מהרבנים נדחקו לתרץ זאת ע"י סברה בדרך אפשר, שיש מעלה בהשקה מלמטה שהיא יותר תקיפה מאשר 'השקה מהצד', וחלקם הוסיפו והעלו סברה חדשה שכאשר ההשקה היא מלמטה, יש פה גדר חדש, שהמקוה מכשיר את עצמו כמו זריעה, למרות שזה ללא הערכוב שקורה בזריעה⁷⁷.

רבנים אחרים, ברובם מורי הוראה מומחים למקוואות, לא יכלו להסכים לחידוש זה, גם בגלל שלא מצאו לזה מקור בהלכה וגם כיוון שלדעתם הכשר 'השקה מלמטה' נחשב להכשר 'השקה' (עם כל החסרונות שמנינו בזה). ונוספו כמה סוגי חששות שהועלו במרוצת השנים ע"י רבנים. וכך השתלשל שאותם מורי הוראה מומחים החליטו לקחת את האחריות על כתפיהם⁷⁸, והחלו לתקן במחנם מקוואות באופן אחר מהאמור ברשימת הגר"י לנדא ע"ה וכ"ש מביאורי הרבי ברשימה זו שעדיין לא פורסמו.

ויש בזה ארבע שיטות:

השיטה הראשונה

בונים את המקוה ללא אוצר תחתון. במקום זה בונים אוצר 'השקה' מהצד, מחולק לעליון ותחתון, אוצר זה מכשיר את בור הטבילה ע"י חור 'השקה' מהצד.

77) תיקוני מקוואות לרב לוי ע' ע"ד וכתב שם בשם הרב דווארקין (בס' קובץ רז"ש עמ' 44 והובא גם בקונטרס מקוה ע"ג מקוה ע' 40) שכיון שהחיבור הוא מלמעלה, ולמי הגשמים שלמטה אין מוצא אלא דרך הנקב שבבור העליון – הרי הם כמקוה אחד ממש. והשיג עליו המנחת יצחק ח"ו סי' צ: והנה ע"ד שכתב בשם רב גאון אחד, שכתב שיש מעלה בבניית מקוה ע"ג מקוה של מי גשמים ונקב השקה בינתיים, יותר מבאם השקה מן הצד, שזהו טבילה בשאובין ע"י השקה, אבל אם ההשקה היא מלמטה, אין זה השקה כ"א הטבילה במקוה הכשירה בעצמה ע"כ, לענ"ד אין להדברים הנ"ל שום יסוד. ומצאתי מגדול אחד מדבר לאידך גיסא . . . מכות ד"ד ע"א, חבית שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה . . . והב"י הקשה מהא מקוה שלימה אינה נפסלת בשאובין, ות"י לחלק בין היכא שבאו בשפיכה והם מתערבין בכלו, משא"כ חבית שנפלה לא דרך שפיכה עיי"ש. ז"א שלדעת המנחת יצחק החיבור מלמטה למעלה לא מועיל כלום אלא הדבר תלוי בערכוב המים השאובים עם הכשרים וכל זמן שלא התערבבו יש לזה דין של הכשר השקה גרידא. וראה בספר 'מקוה מים' פרק מקוה ע"ג מקוה מה שהשיב על דברי המנחת יצחק. אולם לאור שיטת הרבי ברשימת הגר"י לנדא ע"ה המתבארת בקונטרס זה אין מגיעים כלל לשאלת המנחת יצחק ולכל חששות אלו.

78) וזאת כאשר מסתייעים בכמה מאגרותיו של הרבי במרוצת השנים שהציע – מפני דרכי שלום – להוסיף

אוצרות נוספים. ראה לעיל הערה 43.

גם הם הבינו מהרשימה של הגר"י לנדא ע"ה, שהכשרת מי העיר הוא ע"י 'השקה' לאוצר התחתון. וכיוון שמדובר בהכשר 'השקה', לכן אין הבדל מצד ההלכה אם משיקים לאוצר למטה או לאוצר מהצד. אדרבה, לדעתם עדיף 'השקה' מהצד מ'השקה' לאוצר תחתון בגלל החשש של הדברי חיים לקמפרם ב'השקה' מלמטה. פשוט שהרבנים שנוקמים באופן הזה היו מודעים לחסרונות של הכשר 'השקה' לחוד' ולכן הוסיפו לאוצר ה'השקה' הכפול גם אוצר 'זריעה מן הצד'.

המעלה בשימת 'השקה' כפולה מהצד בלי אוצר תחתון:

אין חשש קמפרם לדברי חיים זצ"ל.

החסרונות בשיטה זאת:

א. השיטה לא מתאימה להוראות רשימת הגר"י לנדא ע"ה בנוגע לאופן בנין המקוה כיוון שאין אוצר תחתון.

ב. השיטה גם לא מתאימה לרשימת הגר"י לנדא ע"ה לאור ביאורי הרבי, בנוגע לאופן הכשרת המקוה ומורה שהוא דוקא בזריעה.

ג. אין את המעלה של המבילה באוצר עצמו שלפי שימת הרבי זה מעיקרי חידושי מקוה ע"ג האוצר.

ד. במקום שנבנה כבר מקוה כזה, לא ניתן לתקן את המקוה לשימת רבותינו נשיאינו.

השיטה השנייה

בונים את המקוה ללא אוצר תחתון. בכל פעם שמחליפים מים בבור המבילה. מכניסים לבור המבילה, קודם כל, ארבעים סאה מי גשמים ולתוכם מזריעים את מי העיר, ללא אוצר תחתון. ומסתמכים על שו"ת של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב⁷⁹ שבאופן כזה המקוה כשרה לכל הדעות.

המעלה בשיטה מ' סאה תחילה בבור המבילה:

המקוה כשר לכל הדעות, וזה מפורש בשו"ת הנ"ל של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, וזה תיקון גדול למקוואות הנכשרים ע"י זריעה והשקה מהצד.

החסרונות בשיטה זו:

א. שיטה זו מחייבת מאגר עצום של מי גשם. כיצד נוהגים אם אין מי גשמים?

ב. קשה מאד לייבש את בור הטבילה בגלל אריחי הקרמיקה.

ג. מהרת ישראל נמסרת ביד הבלנים והבלניות. לא בכל מקום נמצא שהבלן הוא גם רב יודע ספר, שהרי כל פעם שמחליפים את המים בבור הטבילה, בעצם מכשירים את המקוה מחדש עם כל האחריות שבוה. (ויתכן שמוכנים למסור את האחריות ביד הבלן כיון שסומכים על הוספה של 'השקה' מהצד, שזה עצמו רעותא – כיון שסומך על ה'השקה' מהצד, יתכן שלא ישתדל כל כך ביבוש המקוה).

ד. במקום שנבנה כבר מקוה כזה, לא ניתן לתקן המקוה לשיטת רכותינו נשיאינו.

השיטה השלישית

בשנים האחרונות החלו לבנות מקוואות בהם טובלים במי גשמים. החדוש בשיטה הזאת הוא שלא משתמשים במי העיר, אלא ממלאים את בור הטבילה במי גשמים וטובלים במי גשם נמו. מי הגשם נשארים נקיים ע"י מסנן חדשני, טבול בתוך המקוה.

כמה מרבני אנ"ש החליטו לאחרונה לאמץ שיטה זו במקוה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב.

המעלה בשיטה זו: המקוה מכיל רק מי גשמים.

החסרונות בשיטה זו: הרבי כותב על אלו המנסים "לשפר" את מקוה כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שיתכן שבשינוי איזה פרט שיהי' אף שעל אתר אין רואים החילוק לבין הסידור של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע אפשר שלאחר העיון ימצאו גם בזה חילוק.

האמת היא שהמצאה זאת אין לה בעצם שום דמיון להסידור של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, זה ש'המבנה' של המקוה הזה דומה בצורתו למקוה ע"ג האוצר, הוא ענין חיצוני בלבד, שהרי באופן כזה, שהמקוה מכיל רק מי גשם, המקוה התחתונה אינה משמשת מאומה.

בנוסף לזה, במקוה חדשני כזה, באו לתקן ונמצאו נכנסים לחששות נוספות הנובעות מהמסנן הטבול במים. וצ"ע לגבי המסננים החדשים הטבולים בתוך המקוה מכמה וכמה מעמים:

1. גדולי הרבנים יצאו בקול קורא⁸⁰ שאסור להכניס את המסננים החדשים למקוה מחשש לזוחלין, אפילו אם מתכוונים להפסיק את פעולתם בזמן שטובלים.

(80) בחודש כסלו תשס"ז בחתימת הרבנים שטרנבוך געשמטענער וקופשיץ.

2. חשש שהבד שמסנן את המים יש לו דין של כלי ע"פ פס"ד של כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁸¹ שיש לכסות (בגד) דין של כלי שהרי המים הבלועים בתוכיותו בו בהכרח א"כ הוא מקבל מעט ולכן גם המים הנגרים ממנו דינן כשאובים. ממילא יש מקום לחשש שהמים העוברים דרך הבד של המסנן נעשים שאובים.

3. כפי הנראה, חלק מהרבנים שהתירו את השימוש במסנן כזה, הגיעו למסקנה שאין לו בכלל בית קיבול, וחלקם סוברים שיש לו בית הקיבול, אלא שלא קיים דרך קבלתו. והנחה זאת יש לפקפק בה ואחד הטעמים כזה כדלקמן:

לכאורה נראה שמסנן זה הוא בעצם כלי גמור עם שימוש קבוע, שנעשה לקבלת הצרורות והלכלוך שבמים.

המסנן מורכב מצינור רחב ובתחתית יוצא צינור יותר צר. מובן ופשוט שבהטייה הכי קמנה של המסנן, בית הקיבול שלו נעשה קיים דרך קבלתו. ובכך אנו חוששים שיתקיימו כל התנאים שכלי זה יפסול את המים העוברים דרכו ומעליו⁸².

בהטיה קלה של המסנן בית הקיבול שלו נעשה קיים דרך קבלתו

היוצא מכל הנ"ל, שאנו חוששים שהמים היוצאים מן המסנן נעשים שאובים ויוצאים מהמסנן לתוך המקוה ללא המשכה, וזה לא מתאים להוראה בסעיף ז' של רשימת הגר"י לנדא ע"ה שגם מי העיר צריכים להכנס למקוה דרך המשכה. ויצא חומרו קולו⁸³.

81 פסקי דינים צמח צדק סי' רא סט"ו. ולכן בכלי מנוקב שאין להמים דין שאובים אפי' אוהו הכלי ביד ש"ד וכסות ל"ד כלל דבכלי מנוקב סוף כל המים לנפול במקוה כיון דניקב בכונס משקה משא"כ בכסות הא למה זה דומה לשוקת שהמעין עובר עליו שכל שהמים עוברים עליו דינן כשאובים אע"פ דכשנתמלא לא יקבל עוד מ"מ כיון שהוא כלי א"כ המים בשעה שהם עליו נעשו שאובים כמ"כ המים כשהם ע"ג הכסות טרם יירידתן בוו הרגע נעשו שאובים כיון שהוא מקבל מעט עכ"פ.

82 ראה קונטרס בענין צינורות שיש בהם בית קיבול קטן להרכיב ירמי' כ"ג, שהביא בזה את כל החששות והכרעת הפוסקים בזה וכש"כ וק"ו במקרה דנן שמדובר לא רק בצינור אלא בכלי שנעשה לקבלה.

83 שהרי לכ"ע הראב"ד מחמיר בנתן סאה ונטל סאה אם אין המשכה.

השיטה הרביעית

היא האופן של הרבנים שהלכו בפשטות בהתאם לרשימת הגר"י לנדא ע"ה, ועדיין לא עשו את התיקון בהתאם לביאור והעצה של הרבי.

בונים את המקוה עם אוצר תחתון, אולם לא מכשירים את מי העיר ע"י זריעה למטה כפי שהרבי הורה בגלל החשש שלא יתערבבו מי העיר עם מי האוצר התחתון (ויש המוסיפים אוצר זריעה מהצד וכן אוצר השקה מן הצד).

החסרונות בשיטה זו:

א. אין זה מתאים לביאורי שיטתו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב וביאור הרבי לסעיף ד' ברשימה. שעיקר ייחודיותו של מקוה ע"ג האוצר היא ההכשרה ע"י זריעה.

ב. לדעת הרבה פוסקים וכן מובן שזוהי דעת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, לא סומכים (לכתחילה) על 'השקה' לחדר.

סיכום המחלקה הרביעית – המקוואות שיש להם אוצר תחתון אולם עדיין לא סודרו לפי הוראת הרבי. ניתן לתקן זאת בקלות כיוון שמבנה המקוה מתאים לתקנת מקוה ע"ג האוצר.

החמישית

היא רשימת הגר"י לנדא ע"ה ע"פ שיטת כ"ק אדמו"ר הרש"ב כפי שבא בפועל ע"י ביאוריו והוראותיו הק' של הרבי. וב"ה הולך ומוסיף ומתפשט בנר מצוה ותורה אור.

היינו שמקפידים באופן כזה שמי העיר השאובים נכנסים לבור המבילה ויוכשרו ע"י זריעתם באוצר הכשר. גם כאשר מנקים את המקוה משאירים את רצפת המקוה העליונה מכוסה במים ונמצא שרצפת בור המבילה נשארת תמיד מכוסה במי האוצר התחתון.

מה דעת הרבי בנוגע לעשיית שינויים במקוה?

הגישה של הרבי⁸⁴: "אין בדאי להיות המתחיל בענינים כאלו".

וזה מכמה טעמים:

א. אם אחד יעשה שינוי, הרי האחד ישנה באופן אחר. וזה לשון ק' של הרבי:

וזהו נוסף על הטעם שאם אחד ישנה באופן כזה הרי האחד ישנה באופן אחר ואין כדאי להיות המתחיל בענינים כאלו ותקותי חזקה שבהשתדלות המתאימה יוכלו לעשות התיקון מתאים לסידורו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

ב. יתכן שלאחר העיון יגלו שהשינוי שרצו לעשות בעצם לא מועיל כמו שחשבו בהתחלה. וזה לשון ק' של הרבי:

שמפני קושי התיקון אולי לשנות באיזה פרטים הנה לדעתי לא נראה לי זה כיון שבמקוה מקפידים לצאת כל כמה דיעות שאפשר ולכן עלול שבשינוי איזה פרט שיהי' אף שעל אתר אין רואים החילוק לבין הסידור של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע אפשר שלאחר העיון ימצאו גם בזה חילוק וידוע אשר הלכות מקוואות הם מסובכים במאד ודיעות מדיעות שונות על כל פרט ופרט.

ג. סוף סוף זו הוראה של רבותינו נשיאינו⁸⁵ למה לשנות מזה.

85) כאשר בנו את הדירה של הגר"י לנדא ע"ה, עשו בה מקוה בחדר האמבטיה, והמקוה כמובן עשויה בור תחת בור. כאשר הציעו לו, שבהוצאה קטנה ניתן להוסיף גם בור זריעה ליד המקוה כך שיהיה בו גם זריעה מהצד וגם הבור התחתון, ענה להם: "דו ווילסט מאכן בעסער פאר דעם רבי'ן? איך וויל נימ" (אתם רוצים לעשות יותר מוב מהרבי? אני לא רוצה). תפארת אירופה א' ע' 116.

פרק ח

אין חשש להוצאת לעז ח"ו, בתיקון המקוה,
שיהיה מתאים להוראות רבותינו נשיאינו.

כותב הרבי⁸⁶:

וכבר האריכו באחרונים, שבענין מקוה, אין חל הגדר שלא להוציא
לעז על הראשונים.

כ"ק אדמו"ר הצ"צ מביא בשו"ת⁸⁷ את תשובת מהר"מ מלובלין – "דודאי שאין לשנות

(86) באג"ק חי"ח אגרת ו'תשו, חי"ז אגרת ו'רמג. "...ויהי רצון אשר הפיץ ה' בידם יצליח להתחיל הבנין בפועל ולשכללו שכלול אמתי, שתהי' המקוה מהודרה "לצאת ידי כל דעות הפוסקים ואפילו היחידים להחמיר כדעותיהם" – וכידוע הוראת התשב"ץ (סי' יז).

(87) שו"ת יו"ד סי' קע"ו סע' יג. וגדולה מזו מצינו להפוסקים שחששו לכתחלה לפעמים אפי' לדעת יחידאה כמ"ש מהר"מ לובלין בתשו' הביאו הש"ך סי' קצ"ח סס"ק מ"ה ע"ש. ואע"ג שדחו שם דעת היחיד מהלכה עכ"ז חשו לכתחלה לתקן המקוה אליבא דכ"ע. א"כ כ"ש הכא שהן שלשה מגדולי הראשונים שיש לחוש בודאי לדבריהם לתקן המקוה שתהא כשירה לדעתם ג"כ (אלא שמהרמ"ל שם כ' שכתחלה עלה בדעתו לתקן כל המקוואות הישנות ג"כ באופן שיהיו מתוקנות אליבא דכ"ע ואח"כ השיב אחור ימינו שלא להוציא לעז על הראשונים ח"ו כו' ואעפ"כ בכל זמן שמזדמן לידי שמתקנים איזה מקוה או בונים חדשה אני מצוה תמיד לתקנה שתהא כשירה אליבא דכ"ע ואפשר שגם דעת רבינו ז"ל בתיקון זה הוא לעשות כן כשמתקנים איזו מקוה או בונים חדשה. ולא חייב לתקן כל המקוואות כזה דוקא או אפשר דס"ל שאין לחוש בזה להוצאת לעז. לפמ"ש בתה"ד סי' רל"ב אימת אמרינן נמצאת אתה מוציא לעז ואימת לא אמרינן הכי. ושם נת' ג' חילוקים בשנים מהם אמרי' אתה מוציא לעז ובא' לא חיישינן להא. היינו א' היכא דמלתא דפשיטא הוא להתיר ובא' להחמיר ולעשות זהירות יתירתא כה"ג אמרינן לא תעביד כו'. ב' היכא דאיכא ספיקא וצדדין שמן הדין ראוי להחמיר מוטב יותר לעשות כדת וכתורה משינוחוש ללעז כו'. ג' אע"ג דאיכא צדדין וסברות להחמיר אי אתינא להחמיר סוכרים אנו דהראשונים שלא נעשו כן פסולים לגמרי היו חוששי' ללעז כו'. ולפ"ז בנ"ד נמי כיון שהסומך על הרמב"ם והש"ע יש לו על מה לסמוך וגם להראב"ד הרא"ש והריטב"א מדאורייתא עלתה להם מבילה רק מדרבנן איכא צדדים וסברות להחמיר אפשר נכון להחמיר ודמי להא דאתקין רבא בניטא מיומא דנן ע"ש ועדיין צ"ע בזה אי"ה וע' מדין הוצאת לעז בב"י רס"ר ר"א ד"ה כ' המרדכי ובאה"ע הל' גימין סי' קכ"ה בב"ש סק"י ובג"פ האריך בזה וע' בדין צה"פ שהוכיח המרמ"ל שהוא ג"כ מתה"ד.

המנהג שלא להוציא לעז על הראשונים ואעפ"כ בכל זמן שמזדמן לידי שמתקנים איזה מקוה או בונים חדשה אני מצוה תמיד לתקנה . . כדי שתהא כשרה אליבא דכ"ע".

וגדולה מזה שע"פ האמור בשו"ת בנידון אין בכלל חשש של הוצאת לעז ע"י התיקון. וזאת ע"פ הכללים שמביא תרומות הדשן בנוגע לתקון המקוה כדת ובתורה, לעומת החשש של הוצאת לעז:

א. כאשר הדבר פשוט שצריכים להתיר. ובא א' להחמיר ולעשות חומרה נוספת מדעתו. חוששים להוצאת לעז ואין שומעים לו.

ב. כאשר יש צדדים וסברות שצריכים להחמיר, ויחד עם זה אנו סוברים שאם לא נתקן, אז המקוה פסול לגמרי, אז יש חשש להוצאת לעז.

ג. כאשר יש ספיקא וצדדין שמן הדין ראוי להחמיר (ואין אנו סוברים שהמקוה פסול), עלינו לתקן את המקוה ולא נחוש להוצאת לעז.

בנדון דידן שהוא תיקון אופן הכשרת מי העיר במקוה ע"ג האוצר, מהכשר 'השקה מלמטה' לאופן שבו תהיה הכשרת מי העיר ע"י 'זריעה' כהוראת רבותינו נשיאינו. פשוט ע"פ המבואר לעיל, שיש הרבה צדדים שמן הדין ראוי להחמיר, שהרי לא מדובר כאן על "זהירות יתירתא" אלא על קיום הוראות מפורשות של רבותינו נשיאינו שהם הפוסקים שלנו, וסילוק חששות של גדולי ישראל בנוגע לאופן בנית המקוה.

יחד עם זה הכשרת המקוה ע"י 'השקה מלמטה' זה כשר לדינא, וזה מתאים בדיוק לאמור בכללים שהביא כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בשם תרומות הדשן, שבכזה מקרה אמרינן שצריך לתקן את המקוה ולא נחוש להוצאת לעז.

גם בספר מקוה מים להרב ירמיה' כץ⁸⁸ מבאר באריכות, שאין שום חשש של הוצאת לעז בתיקון מקוה וגם מה שהביא שם בשם רבים וביניהם הב"י והדרכי תשובה⁸⁹ ומסכם שם וז"ל: חובה וזכות לתקן ולהדרר המקוואות⁹⁰.

88) מקוה מים ח"ב סעיף א.

89) בדרכי תשובה (סימן רא אות קמז) ואולם מה שחשש למוציא לעז במבילת מקוה, כבר ביארנו בזה בדרכי תשובה במקומות רבות שלא שייך במקוה כשמתקנו עתה על צד היותר טוב, מוציא לעז על הראשונים. וכבר ביארנו זה בשו"ת מנח"א חלק ד' סימן ז' ב"ג מעמים עכ"ד ראה גם בדרכי תשובה סוף ס"ק רפ.

90) ע"פ כל המבואר לעיל, פשוט וברור שחייב גמור הוא לתקן ולהדרר המקוה ככל האפשר. ואין בזה מענה משום הוצאת לעז ופחיתות כבוד לראשונים שכבר השתמשו בזה. וזכות גדולה היא למתעסקים בזה להוסיף מהרה בישראל. ובודאי חייב הוא על האחראים על המקוה להמות שכם ולסייע בעדם בחפץ ובלב שלם.

פרק ט

חבל אשר באנ"ש אין תוקף מעין זה כלל וכלל
ואפילו אחרי הוראה בזה גופא⁹¹

א'תמא

ב"ה אדר"ח אדר תשי"ב

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתביו מכ"ב וכ"ט טבת ד' וז' שבט וכנראה ממ"ש במכ' בנוגע לענין המקוה, וחוששני לומר שזה נכנס בגדר של נצחון, הנה ההוכחה עפ"י דין והפלפול והשקו"ט אינו נוגע להצד הב', כי בלא"ה הרי אינו מובן הדבר כלל וכלל לערער על אופן עשיית מקוה של גדולי ישראל מכמה חוגים בדורות שעברו שבטוח אשר גם הם ידעו פרק בלימוד הש"ס, ראשונים ואחרונים וגדולי ישראל וקבעו את הוראותיהם עפ"ז, וחבל אשר באנ"ש אין תוקף מעין זה כלל וכלל ואפילו אחרי הוראה בזה גופא על תוקף שצ"ל אצל יהודי בהתקרבותו לאיש הטוב בעיניו ועאכו"כ לרבי ונשיא שלו זצ"ל. והרי רואה הוא גם בעיני בשר שלא מונעים עצמם מכל דבר בכדי למלאות דעת איש שבו רואים מעלות אנושיות, ובכל זה אינו פועל לעשות כל מה שיכולים בכדי שיהי' לפ"ד איש שברור כשמש שהי' איש אלקי – פי' שהי' לו שכל אלקי, ונתקבל ע"י עשירות אלפים מישראל למורה דרך בתורה ומצוה בכל הפרטים, והנמשל בזה בנוגע לענינו מובן.

ומה ששואל אם להראות הטע"ג שלי כו' הנה ידוע בזה כמה סיפורים שבבטחון חזק פועל הענין, וגם בענין זה – בטוח הנני שאם בקבלת המברק הי' הולך בהרחבה מבלי הכנס בענינים של מורא בנ"א המדומה, הנה בטח הוראת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) הי' שובר כל הענינים והי' בא לפועל, אבל מכיון שאלו יעצו להיפך

(91) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ה אגרת א'תמא.

ובמילא גם הוא נופל בספיקות וצריכים סיוע ושאלה ובירור בזה, מסופקני ביותר אם יוכל ללכת בהרחבה (מיט ברייטקייט) זו, ובמילא הרי זה עלול להזיק וכידוע אשר הפוסח על שתי הסעיפים הנה אפילו בענינים גדולים הוא מקלקל יותר אפילו מנוטה לצד השני.

אין רצוני ח"ו להטיף מוסר בזה אלא שלבי עלי דוי, שאחר שכל אחד מאיתנו ראה כמה עניינים מופתיים בעיני בשר מנשיאנו וסמך עליהם אפילו בענינים שנוגעים בנפש הן בגשמיות והן ברוחניות ובכ"ז הנה לפעמים – ולדאבוני ה"ז לפעמים תכופות לפ"ע – הנה כשבא לנסיון ע"י התנגדות מצד השני פארלירט מען זיך ומתחילים לחפש דרכים עצות וענינים און מען ווערט דיפלאמאטען וכו' וכו', וגם מזה ראי' נוספת שעדיין חסר הרבה בענין הפצת המעיינות כמבואר בדא"ח באריכות שבכדי להיות חוצה אפילו במעט צ"ל בפנים בשופי, והשי"ת יעזור לכאו"א מאתנו למלאות שליחותו בעלמא דין מתוך הרחבה והוא ית' יוציאנו מן המיצר אל המרחב האמיתי ...

בברכה.